

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

LEDENICE. SONDY DO DĚJIN JIHOČESKÉHO MĚSTEČKA VE STŘEDOVĚKU
A RANÉM NOVOVĚKU

Vedoucí práce: PhDr. Petr Hlaváček, Ph.D.

Autor práce: Petra Kamlachová

Studijní obor: Historie - Archeologie

Ročník: 4.

2013

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Ledenicích dne 29. října 2011

Petra Kamlachová

Poděkování

Za obětavou podporu a podnětné připomínky provázející vznik tohoto díla bych chtěla poděkovat především vedoucímu své bakalářské práce, PhDr. Petru Hlaváčkovi, Ph.D. A dále za cenné rady a pomoc též PhDr. Stanislavu Doležalovi, Ph.D. Můj vřelý dík patří též pracovníkům Státního oblastního archivu v Třeboni a Státního okresního archivu v Českých Budějovicích. Zde především Mgr. Jiřímu Cukrovi, jenž je zároveň ledenickým kronikářem a jehož díla a rady mi byly velmi nápomocné. Svůj vděk chci dále směřovat všem pracovníkům a pracovnícím Jihočeské vědecké knihovny na Lidické, kde jsem při psaní této práce strávila mnoho hodin. V neposlední řadě pak mé díky patří i několika dalším pracovníkům Jihočeské univerzity a také mým přátelům, jež mi při psaní této práce ochotně pomáhali. Děkuji.

ANOTACE

Tato práce analyzuje především písemné prameny vztahující se k Ledenicím a jejich majitelům z období let 1278 až 1611. Sleduje majetkové přesuny mezi jihočeskými rody neboli střídání se vrchností, jimž byli zdejší lidé podřízeni.

Ve druhé rovině je zde nepřímo rekonstruován každodenní život obyvatel Ledenic ve sledovaném období, a to prostřednictvím vykreslení místních přírodních podmínek majících vliv na hospodářskou produkci, dále stavebního vývoje obce, který nám může prozradit leccos o možnostech obživy a vrůstající či klesající prestiži lokality, a v neposlední řadě též prostřednictvím udělených privilegií, jež měly klíčový dopad na tehdejší obyvatele, povznášejíc je nad úroveň prostých vesničanů, ačkoli je nestaví na roveň měšťanům.

Práce využívá interdisciplinárního přístupu, především kombinace historických metod a archeologických poznatků, což nám umožnilo i pokus o rekonstrukci historické podoby Ledenic a i hrubý náčrt nám dnes neznámé podoby zaniklého hradu. To významně přispělo k dosažení cíle práce, jímž bylo přinést co možná nejkomplexnější poznání o Ledenicích ve vymezeném období.

ANNOTATION

This bachelor thesis deals with the written records referring to Ledenice and their owners from 1278 to 1611. It studies the transfers of property among the families of south Bohemia that means the alternation of authorities the local people were subordinate to.

In the second plan there is indirectly reconstructed the everyday life of the citizens of Ledenice during the reporting period by means of the description of local natural conditions, which affect the economic production, by means of the building developement of the village which can also tell us many about the subsistence possibilities as well as increasing or decreasing prestige of this locality. Last but not least the work deals with the granted privileges which can have the key impact on the citizens, making them more than plain villagers, but less than the townsmen.

This bachelor thesis uses the interdisciplinary approach, primarily the combination of historical methods and archaeological informations which allow us to reconstruct the historical form of Ledenice and to make the rough concept of the local defunct castle. This significantly helped to reach the finish which was to bring the most complete knowledge about Ledenice in the reporting time.

OBSAH

1. Slovo úvodem	8
2. Ledenice v dosavadním bádání	10
3. Vymezení životního prostoru.....	12
3.1. Geologie a hydrologie.....	12
3.2. Přírodní prostředí ve zkoumaném období.....	14
4. Proměny názvu městečka.....	18
4.1. Původ pojmenování městečka a jeho proměny v čase.....	18
4.2. Pojem „městys“ a jeho užívání napříč historií.....	19
5. Historická podoba městečka	22
5.1. Městečko ve 13.-17. století	22
5.3. Hygiena a zdraví	24
5.4. Hrad Ledenice nebo Landštejn?.....	25
6. Třinácté století aneb úsvit psaných dějin městyse	30
6.1. První písemná zmínka.....	30
6.2. Páni z Krumlova	31
6.3. Trojan, Přibyslav a Filip Lednicerové z Ledenic.....	34
6.4. Shrnutí.....	35
7. Čtrnácté století aneb dlouhá cesta k povýšení	36
7.1. Smil z Ledenic a Lomnice	36
7.2. Jan, Mikuláš a Vítek, bratři z Ledenic	37
7.3. Vchyna z Březnice	41
7.4. Jan z Ledenic.....	42
7.5. Podíl Vítky z Landštejna na Ledenicích	45
7.6. Vilém III. z Landštejna	46
7.7. Právo odúmrti.....	47
7.8. Shrnutí.....	49
8. Patnácté století aneb konec hradu Ledenice	51
8.1. Jindřich III. z Rožmberka	51
8.2. Oldřich II. z Rožmberka a zničení hradu	52
8.3. Shrnutí.....	55
9. Šestnácté století ve znamení posledních Rožmberků	57
9.1. Vilém z Rožmberka	57

9.2. Petr Vok z Rožmberka	58
9.3. Shrnutí.....	60
10. Mezi nebem a peklem	61
10.1. Náboženské rozvrstvení	61
10.2. Kolomaz, krmička zlá	62
11. Doklady hmotné kultury	70
11.1. Kostel sv. Vavřince	70
11.1.1. Oplakávání z Ledenic	71
11.2. Středověké aquamanile	72
11.3. Dům „U Králů“	73
12. Závěrem	74
13. Seznam použitých pramenů a literatury.....	77
13.1. Seznam použitých zkratk	77
13.2. Prameny	78
13.2.1. Nevydané prameny	78
13.2.2. Edice pramenů	79
13.3. Literatura.....	82
13.3.1. Monografie.....	82
13.3.2. Periodika	84
13.3.3. Sborníky.....	85
13.4. Internetové zdroje	86
14. Přílohy.....	87
14.1. Seznam příloh a vyobrazení.....	87
14.2. Přílohy.....	90

1. Slovo úvodem

Ačkoliv mě k tomuto tématu přivedly především sentiment a patriotismus, touha poznat historii svého domova a dozvědět se co nejvíce o jeho vývoji, proměnách, vzestupech a pádech, přesto věřím, že tyto řádky mohou být zajímavé nejen pro mé sousedy, ale i pro širší veřejnost, stejně jako pro jihočeskou historickou obec, protože Ledenice nám mohou dobře posloužit jako exemplární případ pro výzkum osudů i mnoha dalších vsí a městeček v jižních Čechách. Již od svého počátku patřily Ledenice do majetku nejvýznamnějších jihočeských panských rodů, a proto lze na jejich vývoji v čase sledovat život venkovského městečka a jeho pánů a též velké události mající význam pro širší okolí, ba i pro celé České království.

Pro tuto práci je podstatné, že Ledenice leží v blízkosti mnoha významných historických lokalit a kulturních památek.¹ Osídlení tohoto² prostoru spadá již do 8. století, jak dokazuje mohylové pohřebiště na Vápenickém kopci³, jež je jedním z největších na území jižních Čech. Důležitost tohoto městečka si uvědomoval i František Palacký, když je ve svém *Popisu království Českého* z roku 1848 označil kurzívou, kterou se rozhodl ve svém textu použít k odlišení významnějších sídel od těch méně důležitých.⁴

Jedním ze zamýšlených cílů této práce je zjistit co nejvíce informací o zaniklém hradě, který byl po dvě století dominantou městečka a jež v literatuře nacházíme pod

¹ Např. Borovany, Trocnov, Třeboň.

² Dosud se nepodařilo zjistit, kde stávala slovanská osada. S ohledem na nezbytnost vodního zdroje přichází v úvahu pouze území někde nad Stropnicí či území dnešních Ledenic. Další dvě století není doloženo žádné osídlení v okolí Ledenic, ale podle jedné z pověstí se zde rozkládala jakási Černá Ves, což by mohlo nasvědčovat, že šlo o nějaké požárem zničené sídlo.

³ Mohylové pohřebiště na Vápenickém kopci asi 1,7 km jižně od Ledenic dokazuje osídlení oblasti již v 8. a 9. století. V roce 1975 zde Josef Poláček vykopal sondu kvůli stavbě silnice. V letech 1975-1977 zde provedl plošný odkryv. Bylo prozkoumáno 35 žárových ran středověkých mohyl. Mohyly v jižní části mohylníku byly nálezově relativně bohatší. Nalezly se zde keramické nádoby a jejich zlomky, popel, uhlíky, přepálené lidské kosti, skleněný korálek, železný srp a šipka, zlomek třmene a amorfní zlomky bronz. Celkový počet mohyl na lokalitě Vápenice je 51, z toho zachovaných 16 a odborně prozkoumaných 35. Literatura: Josef POLÁČEK, *Slovanské mohyly v prostoru Ledenice-Borovany*, České Budějovice, ONV, 1981, 76 s., 29 s. obr. příl.

⁴ František PALACKÝ, *Popis království Českého čili podrobné poznamenání všech dosavadních krajův, panství, statkův, městeček a vesnic, někdejších hradův a tvrzí, též samot a zpustlých osad mnohých v zemi české, s udáním jejich obyvatelstva dle popisu r. MDCCCXLIII vykonaného*, Praha 1848, s. 306.

dvěma různými názvy - Ledenice a Landštejn. Mimo jiné se pokusím alespoň částečně zrekonstruovat pravděpodobnou podobu tohoto hradu, která nám bohužel není známa. Dále hodlám přinést příspěvek k poznání stavební historie městečka a každodenního života jeho obyvatel v průběhu necelých pěti staletí, více prostoru věnuji pouze velmi zajímavému příběhu rychtáře Bartoloměje Máchy. Protože je nemožné detailně zpracovat takto rozsáhlé téma, byla jsem nucena přistoupit ke kombinaci metod historické antropologie, především pak mikrohistorie.⁵ Moje práce představuje pouze několik sond, přičemž v ohnisku mého zájmu se nacházejí samotní vlastníci Ledenic, a to nikoli jejich podrobné životopisy a jejich jihočeský kontext, nýbrž výhradně jejich osudy spjaté s městečkem. Metodu mikrohistorie pak pojímám ve smyslu německé školy, která se více než o příběh konkrétního jedince v určitém úseku dějin zajímá o život vybrané lokality ve vymezeném čase.⁶

Dějiny období, jehož se tato práce dotýká, lze rekonstruovat a uchopit především na základě pramenů a interpretací odborné literatury, přestože pramenná základna není ke všem zkoumaným staletím stejně bohatá. K samotné historii městečka a farnosti nám poskytnou nejlepší informace písemnosti uložené v SOkA České Budějovice, urbáře, prameny k rybníkářství, kriminalitě, inventář kostela v 17. století a mnoho dalších písemností pak nalezneme v SOA Třeboň. Hmotných pramenů se nám z těchto dob zachovalo jen velice málo, přesto jim ale hodlám věnovat samostatnou kapitolu. Věřím, že rozšířením interdisciplinárního pojetí zvoleného tématu a kombinací dosud známých informací získaných z písemných pramenů, literatury a výsledků archeologických průzkumů můžeme získat nové poznatky či nové interpretace a otevřít možnosti pro další bádání v této oblasti.

⁵ K tomu například: BŮŽEK, Václav – ŠTEFANOVÁ, Dana (edd.), *Menschen – Handlungen – Strukturen. Historischanthropologische Zugangsweisen in den Geschichtswissenschaften*, České Budějovice, Jihočeská univerzita, Historický ústav, 2001, 503 s. DÜLMEN, Richard van, *Historická antropologie. Vývoj, problémy, úkoly*, Praha, Dokořán, 2002, 116 s. NEŠPOR, Zdeněk R. – HORSKÝ, Jan, *Historická antropologie? Metodické problémy a paradoxy na pomezí dějepisectví, sociologie a sociální antropologie*, Kuděj 6, 2004, č. 1, s. 61-81. NODL, Martin, *Mikrohistorie a historická antropologie*, Dějiny - teorie - kritika 2, 2004, s. 237-252. NODL, Martin – TINKOVÁ, Daniela (edd.), *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha, Argo, 2007, 268 s.

⁶ O rozdílu mezi italskou a Göttingenskou školou M. NODL, *Mikrohistorie a historická antropologie*, Dějiny - teorie - kritika 2, 2004, s. 241-242.

2. Ledenice v dosavadním bádání

K nejstarším dějinám městečka bohužel mnoho pramenů místní provenience neexistuje a pro léta 1450-1550 chybí prakticky úplně.⁷ Události týkající se Ledenic tak můžeme sledovat pouze útržkovitě např. při studiu pramenů týkajících se hospodářství a finančních operací na třeboňském panství. Dále můžeme využít obecné edice pramenů vrchnostenské a církevní správy.

S odbornou literaturou už jsme na tom lépe. Většina informací ze sledovaného období již totiž byla publikována v odborných studiích a monografiích. V první řadě bych jmenovala místního historika, rodáka z blízkého Ohrazení, MUDr. Herberta Pexu. Ačkoli vystudoval medicínu a profesí byl internistou, intenzivně se zabýval historií Ledenic a blízkého okolí. Pro tuto práci je významný především jeho článek *Die Geschichte der Witigonenburg Ledenice* otištěný v Jihočeském sborníku historickém v roce 1974, jenž je dodnes nejrozsáhlejší studií o ledenickém hradě.⁸

Dalším místním badatelem byl Jindřich Diviš, jehož dvojdílný a bohužel nikdy nepublikovaný rukopis knihy *Paměti městyse Ledenice* se nachází v archivní knihovně SOKA České Budějovice.⁹

Kromě encyklopedických děl jako jsou *Hrady, zámky a tvrze Království českého* od Augusta Sedláčka nebo *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* kolektivu autorů pod vedením Karla Třísky, můžeme vzpomenout např. práci Pavla Koblasy a Daniela Kováře *Ledenice. Jak je neznáme*. Přínosná je rovněž publikace Ludmily Ourodové-Hronkové *Kostel svatého Vavřince a kaple ve farnosti Ledenice*.¹⁰

V současné době je nejvýznamnějším badatelem v oblasti ledenické historie místní kronikář, zaměstnanec SOKA České Budějovice Jiří Cukr, autor knih *Netradiční turistické cíle Českobudějovicka a Okolí českých Budějovic*, jenž o historii svého

⁷ Jiří CUKR, *Rožmberský rok II. Ledenice a nejslavnější Rožmberkové*, Ledenický zpravodaj 11, 2011, s. 8.

⁸ Herbert PEXA, *Die Geschichte der Witigonenburg Ledenice*, JSH 43, 1974, s. 37-53.

⁹ SOKA České Budějovice, Diviš, Jindřich, *Paměti městyse Ledenice*, sign. R 2508/I.

¹⁰ SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého III. Budějovsko*, Praha, Nákladem Františka Šimáčka, 1884, 308 s. TŘÍSKA, Karel et. al., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku V. Jižní Čechy*, Praha, Svoboda, 1986, 293 s. KOBLASA, Pavel - KOVÁŘ, Daniel, *Ledenice. Jak je neznáme*, České Budějovice, Historicko-vlastivědný spolek, 2001, 33 s. OURODOVÁ-HRONKOVÁ, Ludmila, *Kostel svatého Vavřince a kaple ve farnosti Ledenice. Průvodce*, Ledenice, Římskokatolická farnost Ledenice, 2008, 40 s.

rodného městečka napsal mnoho článků do místního zpravodaje, které mi při psaní této práce výrazně pomohly.

3. Vymezení životního prostoru

3.1. Geologie a hydrologie

Městys Ledenice najdeme v malebné krajině jihočeských rybníčních pánví, krajině polí a luk, lesů a rybníků. Rozkládá se ve vzdálenosti 12 km jihovýchodně od Českých Budějovic v průměrné nadmořské výšce 515 metrů nad mořem (v rozmezí 500 až 550 metrů nad mořem).¹¹

Vápenickým vrchem u Ledenic končí vyvýšený táhlý hřbet zvaný Lišovský nebo též Rudolfovský práh rozdělující Českobudějovickou a Třeboňskou rybníční pánev, který začíná v prostoru mezi Ševětínem a Hlubokou nad Vltavou, dále se táhne přes Lišov, Zvíkov a Zaliny až na jih k Ledenicům, a jenž dodává tomuto území jeho charakteristický zvlněný ráz, vhodný pro zbudování středověkých hradů a tvrzí.¹² Vápenický kopec je pak se svými 555 metry nad mořem jedním z nejvyšších bodů v Lišovském prahu a zároveň dokladem nejstaršího osídlení studované oblasti.

„V zájmovém území se výrazně projevuje především tektonika radiální, způsobující relativní výzdvih krystalinika v západní části území proti Třeboňské pánvi ve východní části území, a způsobující vzájemné vertikální posuny jednotlivých ker krystalinika i sedimentů pánevní výplně.“¹³

Na katastru obce leží hned dva podélné zlomy ve směru severozápad-jihovýchod, jedná se o růžovský a ledenický zlom. Prvně jmenovaný odděluje u Růžova neogenní

¹¹ Zjištěno z geologické mapy dostupné na www.geologicke-mapy.cz.

¹² Z okolí lze jmenovat např. zaniklou tvrz Mysletín asi 1,7 km jihozápadně od Ledenic. Do 17. století se zde nacházela i vesnice. Dne 3. dubna 1598 uzavřel tehdejší majitel Mysletína Martin Grejnar z Veverí smlouvu s architektem Janem Paitem, který měl přestavět tvrz na zámeček, jenž by v sobě schoval původní starou tvrz, a navíc měla být přistavěna jedna budova. Celkově měl mít 8 štítů, dvojité komíny, omítková sgrafita, klenuté místnosti, bosovaný vchod a mnoho dalších zajímavých stavebních prvků. Karel TRÍSKA et. al., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku V. Jižní Čechy*, Praha 1986, s. 132. Dále lze jmenovat dvě zaniklé tvrze Buzka a Petra z Bernartic severně od Borovan, cca 8 km severozápadně od Bechyně. Viz KOBLASA, Pavel - KOVÁŘ, Daniel, *Panská sídla jižních Čech. 433 hradů, zámků a tvrzí*, České Budějovice 2003, s. 16.

¹³ Václav NOVÁK, *Fyzickogeografická a geologická charakteristika Borovanska*, in: Václava BERANOVÁ (ed.), *Borovany. Vlastivědný sborník k osmistému výročí prvé zprávy o obci*, Borovany 1986, s. 17.

sedimenty od křídových.¹⁴ Ledenický zlom pak představuje omezení neogénu při severovýchodním okraji borovanského souvrství.¹⁵

Půda v lokalitě je málo úrodná, hlinitopísčítá, evidentně překyselená a místy i trvaleji zamokřená. Hlavní výplň Třeboňské pánve, do níž Ledenice spadají, tvoří vodorovně uložené vrstvy různobarevných jíílů, jíilovců, písků a pískovců.¹⁶ Hlína se zde vyskytuje v několika odstínech: modrá, která se dříve používala jako cihlářský materiál, červená a žluto-bílá, neboli křemelina, což je sypká hornina vzniklá z křemičitých schránek rozsivek¹⁷, které sem byly přeplaveny ze zvětrávajícího mydlovarského souvrství.¹⁸ Ledenické souvrství v nadloží křemelinového ložiska dosahuje mocnosti až 15 metrů. Kvůli slabé vrstvě humusu je zdejší půda málo vhodná pro zemědělskou výrobu, jelikož v době sucha půda tvrdne, tvoří se neprodyšný škraloup a půda praská, v době dešťů pak pole nesají vodu a půda se rozbahňuje. Z toho se dá usuzovat, že obyvatelé městečka jistě v minulosti nezřídka trpěli neúrodou.

V oblasti můžeme najít drobné krystalky černého turmalínu (skorylu) zarostlé do úlomků křemene pegmatitu¹⁹, a to hlavně na severozápadní straně Vápenického kopce. V jílech místního souvrství se pak vzácněji dají nalézt také nekojné pyritové konkrce.²⁰

Centrum městečka Ledenice již od středověku leží v údolí, a tak bývá v období silných dešťů často zatopeno. To však není jediné trápení, které místní lidé mají, v obci byly odjakživa problémy s pitnou vodou. V období sucha totiž podzemní voda rychle mizí a na mnoha místech vysychají studny, jejichž drahocenný obsah je navíc stejně značně nekvalitní pro velké množství vápenatých a železitých solí.

Je zajímavé, že městečko vzniklo právě na tomto místě, když bylo od dávnověku moudrým a logickým zvykem zakládat lidská sídla v blízkosti vodních toků, aby měli jejich obyvatelé trvalý a snadný přístup k životodárné vodě, což v případě Ledenic rozhodně neplatí. Okolím totiž neprotéká žádná řeka, jen tzv. Ledenický potok, který pramení v oblasti obce Kaliště. Najdeme zde sice pár menších potůčků pramenících na okolních kopcích, ty ovšem v letních měsících většinou vysychají, voda v nich také

¹⁴ Tamtéž, s. 18.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ Mirko RIEDEL et. al., *Jihočeské rybniční pánve*, Praha 1967, s. 13.

¹⁷ Tamtéž, s. 15.

¹⁸ V. NOVÁK, *Fyzickogeografická a geologická charakteristika*, s. 16.

¹⁹ Světlá hrubozrnná až velkozrnná vyvřelina.

²⁰ V. NOVÁK, *Fyzickogeografická a geologická charakteristika*, s. 20.

často bývá zakalená od hlíny a jílu, jež se nachází v okolí. Přirozeným vodním recipientem Ledenic, spadajících do povodí řeky Lužnice, je Spolský potok protékající územím od severu k východu. Bezejmenná vodoteč od kopce Vápenice pak odvodňuje poměrně rozsáhlé dílčí povodí nad jihozápadem obce.²¹

3.2. Přírodní prostředí ve zkoumaném období

Původní pravěké interglaciální zalesnění krajiny začalo ustupovat se zakládáním lidských sídel, vlivem zemědělství a pastevectví, až se vytvořila mozaika lesů, luk, pastvin a polí, přičemž lesy zůstaly omezeny na jakostně nejhorší půdy, díky čemuž se jejich výskyt a rozloha dále prakticky neměnily.

V blízkém i širším okolí Ledenic najdeme spoustu lesů, které se táhnou až k rašeliništím na Třeboňsku, z druhé strany pak k Novým Hradům a dále také až ke státní hranici s Rakouskem. Podle urbáře borovanského panství z roku 1693 ve zdejších lesích rostli jedle (*abies alba*), smrky (*picea abies*) a duby (*quercus robur*) a jen málo borovic (*pinus sylvestris*)²², podle Stanislava Kučery lze tyto dřeviny považovat za zaručeně původní druhy.²³ Už se však nedozvíme, v jakém poměru se zde tyto dřeviny vyskytovaly a jak se tento poměr během staletí měnil.

V dnešní době je většina zdejších lesů smíšená. Z jehličnanů zde stejně jako v mnoha jiných lesích ve střední Evropě převládli borovice, jedle a smrk, který byl ve větší míře do Čech zaveden až ve druhé polovině 19. století.²⁴ Jak už ale bylo řečeno výše, v okolí Ledenic, a také v jižních Čechách obecně, se jako prokazatelně původní²⁵ druh běžně poměrně hojně vyskytoval, často ve spojení s jedlí či bukem a to podle toho, do jaké míry byla půda zamokřená. Modřín (*larix decidua*), původem z alp, který dnes v menším zastoupení najdeme prakticky v každém lese, se původně v Českých zemích omezoval jen na oblasti Moravy a Slezska a v jižních Čechách byl uměle vysazen Schwarzenberky až v roce 1671²⁶. Z listnatých stromů měly pak největší zastoupení dub

²¹ Štěpánka ŤUKALOVÁ et. al., *Územní plán obce Ledenice. Textová část. Návrh*, České Budějovice 2006, s. 10.

²² Stanislav KUČERA, *Živá příroda okolí Borovan*, in: Václava BERANOVÁ (ed.), *Borovany. Vlastivědný sborník k osmistému výročí prvé zprávy o obci*, Borovany 1986, s. 27.

²³ Tamtéž.

²⁴ M. RIEDEL et. al., *Jihočeské rybníční pánve*, s. 17.

²⁵ Jan JIRÁČEK, *Průvodce lesy jižních Čech*, České Budějovice 1998, s. 24.

²⁶ Tamtéž, s. 26.

letní (*quercus robur*) a zimní (*quercus petraea*), buk (*fagus sylvatica*), tehdy mnohem rozšířenější než dnes, při okrajích pak břízy (*betula verrucosa* a *betula pubescens*), olše (*alnus glutinosa*, *alnus incana* a *alnus viridis*) a javory (*acer pseudoplatanus*), z nichž javor polní, neboli též babyka (*acer campestre*), z jižních Čech dnes již téměř vymizel. Dále pak plané druhy ovocných stromů, jako jsou jabloň lesní (*malus sylvestris*), hrušeň obecná (*pyrus communis*) a třešeň ptačí (*prunus avium*). Na některých místech se dokonce do dnešních dnů zachovala původní společenství, která svým charakterem připomínají vzdálenou severskou lesotundru či tajgu.²⁷

Množství lesů poskytovalo dostatek materiálu pro stavbu domů, výrobu nábytku a různých pracovních nástrojů či nádobí. Na podzim v nich pak obyvatelé městečka jistě sbírali klestí a šišky na topení. Lesní ekosystém měl však význam nejen pro řemesla, ale i pro výživu místních lidí, kteří zde mohli sbírat borůvky, brusinky, jahody, ostružiny, houby a další jedlé plody, také zde ale pravděpodobně občas docházelo k pytlacení zvěře, ačkoli přímé důkazy se mi pro to najít nepodařilo. Lesní zdroje však nebyly využívány jen k obživě lidí, nýbrž i zvířat, která sem byla vyháněna na pastvu, např. konkrétně vepři na žaludy.²⁸

Zdejší příroda byla zjevně vysoce vhodná pro oblíbenou panskou kratochvíli, jakou je lov, jelikož zde Vítek z Landštejna již v roce 1376 zřídil oboru pro vysokou zvěř, především srny a jeleny, čímž se z místního hradu stalo vlastně jakési lovecké sídlo. Zajímavostí je, že zmiňovaná ledenická obora, na jejímž místě dnes stojí sídliště Na Oborách, upomínající svým názvem na dávnou minulost, je považována za jednu z nejstarších šlechtických obor v Čechách.²⁹

Jelikož Ledenice spadají do Třeboňské pánve, nikoho jistě nepřekvapí, že v okolí nalezneme množství rybníků. Na prvním místě bych zmínila Parský rybník, lidově „Parčák“, jenž snad býval dokonce součástí hradní obory, či byl zřízen na jejím konci až poté, co byla přetvořena na park, po němž nádrž nese své jméno. Původně se v něm pravděpodobně chovaly ryby, avšak v roce 1447 o něm Oldřich z Rožmberka mluví jako o pustém³⁰.

²⁷ Týž, *Jižní Čechy. Přírodní oblasti*, Ledenice 2010, s. 9.

²⁸ August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého III*, Praha 1884, s. 191.

²⁹ J. CUKR, *Rožmberský rok – I. Nejstarší dějiny Ledenic*, Ledenický zpravodaj 10, 2011, s. 4.

³⁰ Blažena RYNEŠOVÁ (ed.), *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka III. 1445-1448*, Praha 1937, s. 211.

Spolu se zřízením obory souvisí i výstavba dvou rybníků přímo v jejím prostoru pod ostrožnou s hradem, šlo o Horní a Dolní Hradský rybník. Dolní Hradský má dnes rozlohu 0,16 ha a Horní 0,56 ha, jedná se tedy o menší vodní díla.

Ve stejném roce, kdy došlo ke zřízení oné obory, se poprvé zmiňuje rybník Kačerovec³¹, který pravděpodobně vznikl někdy ve 14. století. Dnešní rozloha činí 1,2 ha, jeho původní rozměry však známy nejsou. Jméno této dnešní retenční nádrže je s největší pravděpodobností odvozeno od vodních ptáků, tedy kachen a kačerů, jež se v jeho okolí hojně vyskytovali.

Adamovský rybník o současné rozloze 8,23 ha, ležící v lese východně od Ledenic, vznikl při zakládání třeboňských rybníků někdy na přelomu 15. a 16. století. Název této nejmalebnější vodní plochy v okolí snad upomíná na jejího majitele či stavitele hráze.

Asi nejvýznamnějším a jedním z nejkrásnějších je chovný rybník Lazna, kterému se podle mlýna, jenž u něho stával, lidově říká „Mlejňák“. „*Pojem Lazna se ve staré češtině používal k označení pole nebo také přímo rybníku ležícího ladem. Častěji se vyskytovalo slovo laz (popř. láz) značící určitý pozemek, většinou louku nebo pole.*“³² Prvně se o něm dozvídáme 3. 8. 1376, ačkoli jde o nepřímou zprávu.³³ Rybník jako takový v ní jmenován není, ale mluví se zde o mlýně, jenž podle geografických údajů v listu obsažených nemůže stát nikde jinde než právě u rybníka Lazny. Jeho dnešní rozloha dosahuje 4,5 ha. Lazna velmi často trpí záplavami a je vysoce pravděpodobné, že tomu tak bylo i v období, jež nás zajímá.

Na Spolském potoce v minulosti existovala řada menších rybníčků, z nichž se nám dochovalo jméno pouze jediného, a to je rybník Zdržek nebo také Stržek. Ten pravděpodobně stejně jako Lazna často trpěl povodněmi, a tak opakovaně docházelo k protržení hráze. Od roku 1692 zůstal neobnoven a postupně zcela zanikl. Jedinou jeho připomínku tvoří zbytek tělesa hráze porostlé duby.³⁴

O tom, jak tehdy vypadaly louky, si naštěstí můžeme udělat poměrně jasnou představu na základě přírodní památky Ohrazení, vyhlášené v roce 1991. Na 4,1 hektarech zamokřené louky, jíž protéká malý potůček, se nám dochovaly druhy dříve běžných bylin, jež jinde v přírodě potkáme jen velmi vzácně. Jedná se například o

³¹ SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, *Listina Vítka z Landštejna ze 3. 8. 1376*, sign. IA 3K^a N°103.

³² J. CUKR, *Jak vznikaly názvy ledenických rybníků? Část první: Ledenické rybníky*, Ledenický zpravodaj 1, 2007, s. 5.

³³ SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, *Listina Vítka z Landštejna z 3. 8. 1376*, sign. IA 3K^a N°103.

³⁴ J. CUKR, *Jak vznikaly názvy ledenických rybníků? 3. Zaniklé rybníky*, Ledenický zpravodaj 3, 2007, s. 7.

prstnatec májový (*dactylorhiza majalis*), čertkus luční (*succisa pratensis*) či hořec hořepník (*gentiana pneumonanthe*).³⁵ Pak jsou zde samozřejmě i rostliny hojně rozšířené po celém českém území, jako olešník kmínolistý (*selinum carvifolia*), různé druhy trav a podobně. Žije zde i jedinečný soubor hmyzu, který tu utváří přirozený biologický ekosystém. Za všechny můžeme jmenovat modráška hořcového, jenž se jinde v Čechách prakticky nevyskytuje.³⁶

³⁵ J. JIRÁČEK, *Jižní Čechy*, s. 45.

³⁶ Tamtéž.

4. Proměny názvu městečka

4.1. Původ pojmenování městečka a jeho proměny v čase

Jak plynula staletí, neměnila se pouze podoba městečka a jeho velikost, nýbrž i název. „Z přelomu 13. a 14. století ho známe v různých pravopisných obměnách, jako například Ledenice, Ledienicz, Ledyenycz, Ledyenicz, Ledonicz a podobně. Již za doby lucemburské se tu a tam uvádí tvar ‚Leděnice‘, který byl ještě před sto lety užíván zcela běžně.“³⁷

Antonín Profous odvozuje název od osobního jména Leděn, jenž by mohl být lokátorem dohlížejícím na výstavbu nového městečka. Tvar Leděnice by tedy označoval „ves lidí Leděnových“³⁸. V pozdějších dobách by pak kvůli snazší výslovnosti došlo ke změně názvu z Leděnice na Ledenice. Podle lidového výkladu vzniklo prý pojmenování podle chladného, tj. ledového podnebí³⁹, jež v oblasti panuje, či od krajiny ležící ladem. Místní kronikář Jiří Cukr se domnívá, že by název mohl být odvozen od jména Lada, což byla slovanská bohyně lásky a krásy. Jindřich Diviš navíc uvádí, že mohlo jít o odvozeninu od slovanského jména Ledara, nebo že pojmenování Ledenice může být počestěný název slova Landštejn.⁴⁰

V historických pramenech můžeme také často narazit na označení Ledenice pod Landštejnem, odkazující na dávno zaniklý hrad nazývaný Landštejn.⁴¹ Pod tímto označením můžeme Ledenice najít např. v Ottově slovníku naučném.⁴² V nejstarší dochované gruntovníci z roku 1626 se můžeme dokonce setkat s označením Ledenice na Ostrově pod Landštejnem.⁴³

Různé proměny názvu a jejich užívání se nejlépe odráží v historických pramenech. V roce 1291 se uvádí: *bona in Sepekow quondam Witkonis de Skalicz sive de Ledenicz*. Roku 1293 se objevuje forma Laedenitz a o sedm let později Lednyz. V roce 1352 se

³⁷ Pavel KOBLASA - Daniel KOVÁŘ, *Ledenice. Jak je neznáme*, České Budějovice 2001, s. 3.

³⁸ Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. Díl II CH-L*, Praha 1949, s. 498.

³⁹ P. KOBLASA – D. KOVÁŘ, *Ledenice*, s. 3.

⁴⁰ SOKA České Budějovice, Jindřich DIVIŠ, *Paměti městyse Ledenice*, sign. R 2508/I, s. 18.

⁴¹ Podle některých se hrad jmenoval Ledenice. O problematice jeho názvu pojednám v následující kapitole.

⁴² KOLEKTIV, *Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Patnáctý díl, Krajčij-Ligustrum, se 12 přílohami a 167 vyobrazeními v textu*, Praha 1900, s. 769.

⁴³ P. KOBLASA – D. KOVÁŘ, *Ledenice*, s. 3.

mluví o faře z Ledyenycz. V letech 1362-1385 se znovu objevuje pravopisná verze Ledenicz. Roku 1412 se pak setkáváme s purkmistrem na Ledyeniczych a v roce 1600 se městečko píše jako Ledienicze.⁴⁴ Další pravopisné podoby názvu městečka v novější historii nejsou pro tuto práci podstatné, a proto je zde nebudu uvádět.

4.2. Pojem „městys“ a jeho užívání napříč historií

Zde by bylo záhodno stručně vysvětlit, co ono tajemné slovo „městys“, jehož budu ve své práci velmi často užívat, vlastně znamená a jak jej bylo užíváno od středověku až do dnešních dnů.

Jedná se o starobylé označení sídelní jednotky, která svou velikostí stojí mezi vsí a městem. Od počátku konstituování měst byla terminologie pramenů, tehdy především latinských, značně rozkolísaná. Ostatně dodnes panují rozpory ve výkladu vztahu mezi „městečkem“ a „městem“, respektive ve výkladu vztahu jejich latinských ekvivalentů „civitas“ a „oppidum“.⁴⁵ Jedním z problémů je, že slovo „městečko“ má dvojitý význam, kromě města menších rozměrů totiž označuje též „určitý právně jednoznačně vymezený typ sídla stojícího v hierarchii sídel mezi pouhou vsí a městem, které má některé rysy města, ale vyvinuté jen do jistého stupně.“⁴⁶ Takové městečko je sice tržním centrem, což dobře dokládají německojazyčné prameny, kde se městečka nejčastěji označují pojmem „Markt“⁴⁷, jeho význam je však pouze lokální a jeho správa a výsady jsou podstatně omezenější než u měst. „Obyvatelé takového městečka, od 16. století zvaného též městys, pak zpravidla nejsou v dobových pramenech považováni za měšťany, ale za poddané, zároveň však se právně, společensky i mentálně odlišují od okolního vesnického obyvatelstva.“⁴⁸

Od 13. století titul městečka udělovala dle svého uvážení vrchnost, od 16. století byl pak k takovému povýšení navíc nutný souhlas panovníka.⁴⁹ Velikost vsi přitom nebyla určujícím kritériem pro udělení statutu městyse. Na takovéto označení si mohly

⁴⁴ Proměny názvu v historických pramenech podle: Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. III. díl, Kolín-Míro*, Praha 1998, s. 373.

⁴⁵ Eduard MAUR, *Urbanizace před urbanizací*, in: Pavla HORSKÁ – Eduard MAUR – Jiří MUSIL (edd.), *Zrod velkoměsta. Urbanizace českých zemí a Evropa*, Praha, Litomyšl 2002, s. 57.

⁴⁶ Tamtéž, s. 58.

⁴⁷ Někdy také „Städchen“ či „Marktflecken“. Viz E. MAUR, *Urbanizace*, s. 60.

⁴⁸ Tamtéž, s. 58.

⁴⁹ J. CUKR, *Městys Ledenice; Městys – co to je a kde se vzal*, Ledenický zpravodaj 11, 2007, s. 3.

činit nárok, jak už bylo řečeno výše, zejména osady, kterým byly povoleny jisté výsady, například - jako tomu bylo v Ledenicích – právě ono konání trhů. Dále pak takové, co měly centrální funkci pro své okolí či zprostředkovávaly prodej zboží z venkova apod.

Ledenice byly na městečko povýšeny již před více než 600 lety, o což se zasloužil jejich tehdejší majitel Vilém III. z Landštejna, člen rozvětveného rodu Vítkovců, který v Čechách zastával významný post nejvyššího komorníka království a mimo jiné také předsedal zemskému sněmu. Vedle tří významných privilegií: volného odkazování majetku, volného provozování řemesel a práva vaření piva z 29. dubna 1398, udělil Ledenicím někdy v této době titul městečka. Zároveň s tímto povýšením získaly Ledenice svůj znak, stříbrnou pětulistou růží v rudém poli, rodový erb pánů z Landštejna. Problematikou povýšení obce na městys se budu ještě zabývat v kapitole věnované 14. století, na jehož sklonek tato událost časově spadá.

I po povýšení zde však stále převládala agrární složka, z řemesel a služeb se rozvíjely jen ty nejběžnější. Například urbář⁵⁰ z roku 1557 mezi 46 osedlými uvádí po jednom tkalci, ševci, krejčím, mlynáři, řezníku a kuchaře. Ještě berní rula pro Bechyňský kraj uvádí v Ledenicích ze 37 osedlých pouze 2 koželuhy, 1 krejčího, 2 ševce, 1 pekaře a řezníka.⁵¹

Od roku 1398 až do poloviny 20. století se tedy Ledenice v pramenech vždy objevují pod označením „městečko“ nebo jeho synonymem „městys“. V prvorepublikovém Československu mohly obce získat toto označení pouze tehdy, když vyhovovaly přísným kritériím – mimo jiné musely mít kanalizaci, veřejné elektrické osvětlení, vlastní hřbitov, školu atp. Protože tomuto požadavku drtivá většina obcí nevyhovovala, byl titul městyse, hlavně v této době, opravdu prestižní záležitostí.

S nástupem komunistického režimu v únoru 1948 ovšem došlo ke změnám ve správním uspořádání. Pojmu městys, jichž tehdy existovalo 518, se, když 17. května 1954 vstoupil v platnost nový zákon o národních výborech, přestalo užívat, i když výslovně zakázán nebyl.⁵² Tato situace přetrvala až do ledna 2006, kdy byla Poslaneckou sněmovnou schválena novela zákona o obcích, která umožňuje obnovit titul městys, jenž byl již v říjnu toho roku navrácen stovce obcí. Později následovaly další, včetně Ledenic, kterým byl historický status navrácen dne 9. října 2007, kdy

⁵⁰ SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, *Urbář třeboňského panství z roku 1557*, inv. č. 292, sign. IA 6G^B N°3b, fol. 442^r-5^v.

⁵¹ Anna KUBÍKOVÁ, *Panství Třeboň ve světle berní ruly a její revizitace*, JSH 55, 1986, s. 149.

⁵² J. CUKR, *Městys*, s. 3.

převzal starosta obce Mgr. Miroslav Franěk při slavnostním aktu v budově Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky dekret, jímž byla obec opět ustanovena městysem.⁵³

V celé České republice dnes najdeme 170 městysů, z toho 15 v Jihočeském kraji. Vedle Ledenic jsou to: Besednice, Borotín, Čestice, Dolní Bukovsko, Dub, Frymburk, Chlum u Třeboně, Katovice, Křemže, Lhenice, Radomyšl, Sepekov, Strunkovice nad Blanicí a Štekeň. Na titul mají historické právo ještě např. Adamov, Dolní Dvořiště, Horní Stropnice, Chvalšiny nebo Strmilov.⁵⁴

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ Tamtéž.

5. Historická podoba městečka

5.1. Městečko ve 13.-17. století

Jelikož bohužel z písemných ani hmotných pramenů nelze zjistit, jak vypadaly Ledenice ve středověku, rozhodla jsem se použít analogií a jejich prostřednictvím se pokusila alespoň hrubě načrtnout jejich možnou podobu.

Podle zaniklých vesnic, jako jsou Svidna, Bystřec či Pfaffenschlag, můžeme usuzovat, že vesnici ve 13. století tvořily maximálně necelé dvě desítky domů, jejichž počet ovšem postupně narůstal. V roce 1654 mělo městečko Ledenice již 53 usedlostí.⁵⁵ Pokud název původní vsi skutečně pochází od jména jejího lokátora, znamená to, že na počátku s největší pravděpodobností nestál volný shluk usedlostí, nýbrž že nová sídla byla zakládána plánovaně a vesnice tedy měla pravidelný půdorys, jenž býval nejčastěji dvouřadový, zahrnující usedlosti umístěné v pravidelných odstupech s vytyčenými parcelami polí a pastvin. Jako celek byla plužina Ledenic traťová.⁵⁶ Nad tím vším se pak tyčila opevněná tvrz, snad s hospodářským dvorem, jako tomu bylo ve Mstěnicích. Ať už název obce vznikl jakkoli, její pravidelný dvouřadový půdorys je celkem jistý. Dokládá jej i zobrazení městečka na mapách schwarzenberského panství z let 1684 a 1705.⁵⁷

Tento dvouřadový půdorys se většinou objevuje podél vodních toků. To byl snad i případ Ledenic, jelikož mírně svažitém terénem, v němž se tehdejší ves rozkládala, kdysi protékala dávno již zaniklá drobná vodoteč.⁵⁸ Původní osídlení se nacházelo v místě dnešního náměstí nezvykle asymetrického tvaru. Jeho horní jihozápadní část je o něco širší než zužující se část dolní. Poměrně nezvyklé je i umístění farního kostela svatého Vavřince přibližně vprostřed severozápadní fronty, na vyvýšeném místě nad úžlabinou, což bylo dáno pravděpodobně strategickými důvody. Karel Kuča navíc předkládá myšlenku, že městečko zřejmě převzalo půdorys starší vsi, spíše než že bylo zformováno až v souvislosti s povýšením.⁵⁹

⁵⁵ K. KUČA, *Města III*, s. 373.

⁵⁶ Tamtéž, s. 375.

⁵⁷ Ludmila OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Kostel svatého Vavřince a kaple ve farnosti Ledenice. Přívodce*, Ledenice 2008, s. 2.

⁵⁸ K. KUČA, *Města III*, s. 374.

⁵⁹ Tamtéž, s. 375.

Kvůli kontinuálnímu osídlení není dnes možné doložit, jak vypadaly tehdejší domy. Proto si opět vypomůžeme analogií se zaniklými středověkými vesnicemi, jež nám svou zakonzervovaností mohou mnohé napovědět. Od pravěku až do raného středověku se vyskytovaly konstrukce opřené o sloupy či kůly zasazené do země, což omezovalo jejich životnost na několik desetiletí.⁶⁰ Mezi 11. a 13. stoletím se však prosadila tzv. „rámová“ konstrukce, můžeme tedy usuzovat, že ledenické domy, vzhledem k pravděpodobné době založení vsi někdy kolem poloviny 13. století, byly už od počátku postaveny v tomto novém stylu. Hlavním stavebním materiálem sice zůstaly dřevo a hlína, skelety staveb se však nyní opíraly o vodorovně založené konstrukční prvky, z izolačních důvodů mnohdy ještě podložené kameny.⁶¹

Domy byly dlouhé a dělily se na tři části. Jádrem tvořila síň, odkud se mohlo jít směrem vlevo do jizby, či napravo do rozměrné komory. Jako jizba se označovala menší místnost s rozměrnou pecí, na níž se připravovalo jídlo. Z pece však stoupal obtížný dým, jenž částečně zůstával v místnosti, která se tak stala nevhodnou pro spánek. Postupně se tedy začal objevovat strop z kuláčů pokrytých mazanicí, který jizbu uzavíral a odděloval ji od podstřeší.⁶² Spolu se stropem se objevily také dýmníky, co odváděly kouř z pece do podstřešního prostoru, odkud unikal doslova všemi otvory.⁶³ Komora na druhé straně domu pak bývala nejen skladovacím prostorem, ale též místem, kde se spalo. Někdy dům mohla doplňovat i čtvrtá část, snad sýpka přistavěná za komoru.⁶⁴ Před chladným větrem zvenčí a nežádoucími slídívy pohledy sousedů pak obyvatele chránily poloprůsvitné měchuřiny a dřevěné okenice, jež zakrývaly okna.⁶⁵

Tyto obytné domy se nacházely na levé straně dvora, do něhož se vcházelo brankou, napravo zřejmě stály chlév a stodola. Dvůr a zahradu pak oddělovala zeď.⁶⁶

⁶⁰ Jan KLÁPŠTĚ, *Proměna českých zemí ve středověku*, Praha 2005, s. 222.

⁶¹ Tamtéž, s. 223.

⁶² Tamtéž, s. 254.

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Tamtéž, s. 261.

⁶⁶ Ke stavebnímu vývoji městeček, sociálnímu rozvrstvení obyvatel, městské správě atd. např. HOFFMANN, František, *Středověké město v Čechách a na Moravě*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2009, 712 s. Týž, *České město ve středověku. Život a dědictví*, Praha, Panorama, 1992, 453 s. WINTER, Zikmund, *Kulturní obraz českých měst. Život veřejný v XV. a XVI. věku I, II*, Praha, Matice česká, 1890-1892, 1697 s. MILLER, Jaroslav, *Uzavřená společnost a její nepřátelé. Město středovýchodní Evropy (1500 – 1700)*. Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2006, 464 s.

O velikosti městečka si můžeme vytvořit přesnější představu až v roce 1554, kdy se zde uvádí 44 osedlých a dva dvořáci, kteří celkem vlastnili 22 a ½ lánu.⁶⁷ Nelze však ztotožňovat počet osedlých s počtem obyvatel, poněvadž osedlý v podstatě představoval jednu usedlost, tedy hospodáře s celou rodinou, domem, hospodářskými budovami a pozemky.⁶⁸ Celkovou rozlohu půdy ve vlastnictví místních osedlých si pak můžeme snadno spočítat podle velikosti lánu stanovené v roce 1440 na 3 kopy a 22 provazců, což činí 64 korců.⁶⁹

Záznamy berní ruly z roku 1654 pro Ledenice uvádí 19 osedlých sedláků, 5 nově osedlých a 10 pustých, 3 osedlé chalupníky, 2 nově osedlé a 2 pusté a nakonec 2 zahradníky a 3 nově osedlé.⁷⁰ Přičemž do kategorie chalupníků spadali lidé se 7-12 korci půdy, kteří byli v berním smyslu počítáni 4 na celého osedlého, a za zahradníky se označovaly osoby obhospodařující půdu o rozloze do 6 korců a na celého osedlého jich bylo třeba 8.⁷¹ Kubíková uvádí, že skutečný počet osedlých v Ledenicích činil v roce 1654 37 osob.⁷² Proč došlo k úbytku počtu obyvatelstva je celkem jasné, viníkem byla třicetiletá válka. Diviš uvádí, že ze 46 osedlých zbylo v roce 1636 dokonce pouze 9, ale i tito „zůstali obyvatelé, takřka osadníci, měli své příbytky tuze pohořelé.“⁷³ Ostatní domy prý byly vypálené a změnil se v sutiny, rodiny, jež tam žily, se rozprchly. Ve světle této informace už nám oněch 37 osedlých o osmnáct let později nemůže připadat jako docela malé číslo.

5.3. Hygiena a zdraví

Jak je všeobecně známo, obytné místnosti bývávaly malé a špatně větrané a obývalo je příliš mnoho lidí. Snadno si tedy můžeme domyslet, že vzduch tam býval často těžko dýchatelný a prosáklý pachem z plísní. Zdraví i nemocní tehdy sdíleli stejný prostor, a protože tehdejší lidé nevěděli nic o virech a bakteriích, nedbali tolik na tělesnou hygienu a, jak už bylo řečeno výše, téměř nevětrali. Choroby se v takovém prostředí šířily velice snadno a rychle.

⁶⁷ SOKA České Budějovice, Diviš, Jindřich, *Paměti městyse Ledenice*, sign. R 2508/I, s. 80.

⁶⁸ A. KUBÍKOVÁ, *Panství*, s. 145.

⁶⁹ SOKA České Budějovice, Diviš, Jindřich, *Paměti městyse Ledenice*, sign. R 2508/I, s. 124.

⁷⁰ A. KUBÍKOVÁ, *Panství*, s. 145-146.

⁷¹ Tamtéž, s. 145.

⁷² Tamtéž, s. 146.

⁷³ SOKA České Budějovice, Diviš, Jindřich, *Paměti městyse Ledenice*, sign. R 2508/I, s. 26.

Naprosto běžně se na veřejných prostranstvích mezi domy, ale i na samotných dvorcích vyskytovalo množství kaluží, smetí, splašků i močůvky, což spolu s hnojišti vytvářelo ideální prostředí pro líhně různých druhů obtížného hmyzu a červů, které pak byly zdrojem mnoha chorob.

Jelikož lékařů bylo málo a mohli si je dovolit pouze majetnější osoby, byli skuteční vystudovaní felčáři zváni jen k těm nejvážnějším případům. K chudým lidem se „řádná“ zdravotní péče vůbec nedostala. Drtivá většina obyvatel českých zemí se tedy musela spoléhat na zaříkávání, anebo se vydávat na různá poutní místa, kde se modlívali za své uzdravení. Jinak mohli vyhledat pomoc všelijakých kořenářek, ranhojičů či porodních bab. V některých městech bylo možné, většinou tajně, vyhledat pomoc kata, který se léčením také zabýval. To ovšem samozřejmě není případ Ledenic.

Nejvíce ohroženou skupinou byly ještě v 19. století malé děti, hlavně kojenci, kteří vinou podvýživy anebo nesprávnou výživou, nemocí či zanedbáním hygieny hojně umírali. V matrice úmrtí z 18. století jasně uvidíme, že více jak čtvrtina narozených dětí a dětí do deseti let věku zemřela.

5.4. Hrad Ledenice nebo Landštejn?

„Zpustlé staré hrady, tito svědkové dávnověku a všeničících změn, jimiž nejen německá říše, ale i naše milovaná otčina byla poseta, mizí stále více před našima očima – tyto nejkrásnější z mocných památníků českého rytířství a gotického vkusu leží pohřbeny v sutinách. Není žádné jejich vyobrazení a nemůžeme si o mnohých učinit představu. Všepožirající zub času zničil poslední stopy jejich existence a noví badatelé nebudou moci najít ani stopu po jejich bytí.“ (F. A. Heber)⁷⁴

Je možné, že před vznikem samotného hradu Landštejna mohlo stát nějaké opevněné panské sídlo v blízkosti kostela, na vyvýšeném místě zhruba uprostřed dnešního náměstí. K tomu se kloní i Pavel Koblasa s Danielem Kovářem a také Karel Kuča. Podle Koblasy a Kováře mohl být hrad postaven již ve druhé polovině 13. století, je však docela dobře možné, že vznikl až za Viléma z Landštejna, tedy ve druhé polovině století čtrnáctého.⁷⁵ Kuča hovoří o existenci feudálního sídla v prostoru

⁷⁴ Zdeněk KUKAL et. al., *Hrady Čech a Moravy. Z čeho jsou a na čem stojí. Hrady, zámky, tvrze, kláštery*, Praha 2010, s. 202.

⁷⁵ P. KOBLASA – D. KOVÁŘ, *Panská sídla*, s. 22. P. KOBLASA – D. KOVÁŘ, *Ledenice*, s. 5.

náměstí a hrad Landštejn byl podle něj vystavěn Vítkem z Landštejna kolem roku 1376.⁷⁶

Herbert Pexa oproti tomu ale uvádí, že hrad nesl původně jméno Ledenice a na Landštejn byl přejmenován až po svém zániku na památku někdejšího majitele. Z tohoto důvodu klade počátky hradu již do první poloviny 13. století s odůvodněním, že nese české jméno, jelikož kolem poloviny 13. století začalo být mezi českou šlechtou, a obzvláště pak mezi Vítkovci, v módě dávat svým sídlům jména německá.⁷⁷ Ke stejnému závěru se kloní i František Alexandr Heber, který uvádí: „*Tento dávno rozpadlý hrad se nejmenoval Landštejn, nýbrž Ledenice a byl to jeden ze známých 22 rožmberských hradů. Když se v 15. století rozpadl, postavili si v Ledenicích rytíři Buzičtí poplužní dvůr a pojmenovali ho Landštejn, což později způsobilo záměnu jmen.*“⁷⁸

Hrad Ledenice stával na poměrně výrazném ostrohu při jihovýchodním okraji městečka, ležícím vlevo od dnešní silnice na Borovany. Z této strany jej chránil vodní příkop. Zatímco je ostroh směrem k rybníku Lazna poměrně strmý, ve směru k Borovanům přechází v dlouhé návrší. Bez přirozené ochrany z této strany měl jen zanedbatelný vojenský význam.⁷⁹ S největší pravděpodobností ani nebyl trvalým bydlíštěm svého majitele, což naznačuje okolnost, že zde nepůsobil hradní kaplan, na rozdíl například od přilehlých Trhových Svinů. Ledenice mohly, přinejmenším v pozdější době, být jen správním sídlem pro přínáležející statky a panstvem byly vyhledávány, díky oboře pro zvěř, snad jen k lovu. U mostu nad potokem, přes nějž vede silnice ve směru na Slavošovice a Třeboň, vede úzká cesta nahoru na kopec, o níž se předpokládá, že je to někdejší cesta na hrad.⁸⁰

Jelikož se nám bohužel nedochoval žádný záznam o tom, jak hrad vypadal, musíme opět využít analogií a obecných znalostí o hradní architektuře dané doby. Z toho můžeme usuzovat, že se zřejmě jednalo o opevněnou obytnou věž s hradbami, postavenou z větší části ze dřeva.⁸¹ Od 14. století byl však kladen důraz na výstavbu

⁷⁶ K. KUČA, *Města III*, s. 375.

⁷⁷ H. PEXA, *Die Geschichte*, s. 37.

⁷⁸ František Alexander HEBER, *České hrady, zámky a tvrze III. Jižní Čechy*, Praha 2008, s. 248.

⁷⁹ H. PEXA, *Die Geschichte*, s. 37.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ P. KOBLASA – D. KOVÁŘ, *Panská sídla*, s. 22.

paláce⁸² a jiných obytných budov a je tedy možné, že i ledenický hrad nějaký menší palác měl, jeho jádrem však byla obytná věž. „*Jeho jádro zaujímalo plochu přibližně 75 x 50 metrů, ze tří stran ho chránily strmé srázy k potoku a na čtvrté straně byl vyhlouben příkop, přes nějž se pravděpodobně také vcházelo dovnitř. Podle svých držitelů obdržel hrad označení ‚Landštejn‘.*“⁸³

„*Od východu (od Růžova), kde je plochý terén, stávala patrně menší obranná tvrz, z níž mělo být pomocí bubnů oznámeno posádce hradu hrozící nebezpečí (místu se říká Malý hrad, Hrádek nebo Boubín – podle bubnů).*“⁸⁴

Poslední zpráva o hradě pochází z roku 1412, kdy zde sídlil purkrabí Matěj z Třebče.⁸⁵ Pozoruhodné je, že se nazýval purkrabím na Ledenicích a ne na Landštejně, což hovoří spíše pro názor Pexův a Heberův, jelikož purkrabí se většinou označovali po hradě, z toho vyplývá, že původní název hradu zněl tedy zřejmě opravdu Ledenice. K zániku hradu došlo někdy kolem roku 1433. Ouradová-Hronková uvádí, že hrad byl zničen zřejmě někdy mezi lety 1423-1433, kdy byl tábority zrušen místní kostel a i fara pak zůstala dlouho opuštěná.⁸⁶ K útoku na městečko mohl vést tábority vyhraněný postoj Oldřicha II. z Rožmberka, který byl jejich prvořadým odpůrcem. Přímé zprávy však o tom, že by kališnické vojsko zaútočilo na „Landštejn“, nejsou. Existuje však i domněnka, podle níž byl hrad zničen úmyslně, aby nepadl do rukou táboritů a nestal se tak jejich majetkem a základnou pro další boje. O tom hovoří i místní pověst, která říká, že Oldřich II. z Rožmberka nechtěl vzdát hrad táboritům, co na Ledenice táhli, a tak jej nechal vyklidit a zapálil pak na něm sud s prachem, aby se nedostal do rukou nepřátel. Ti v té době vyčkávali na Vápenickém kopci, a když viděli zničení hradu, litovali prý, že nezaútočili dříve. A protože litovat se staročesky řeklo *pykati*⁸⁷, nazývá se ono místo dodnes „Na Pykově“. Lidová tvořivost si samozřejmě, jak už to tak bývá, přidala k příběhu, který by snad mohl být i pravdivý, báchorku o ukrytém pokladu někde ve sklepeních hradu a Oldřichův útěk tajnou podzemní chodbou vedoucí směrem k Třeboni. Žádné sklepení ani tajná chodba však nikdy nebyly nalezeny.

⁸² Josef MACEK, *Česká středověká šlechta*, Praha 1997, s. 105.

⁸³ P. KOBLASA – D. KOVÁŘ, *Panská sídla*, s. 22.

⁸⁴ J. CUKR, *O počátcích Ledenic a zdejších hradě aneb dvě výročí městyse*, Ledenický zpravodaj 7, s. 9.

⁸⁵ F. PALACKÝ (ed.), *Archiv Český, čili, Staré písemné památky české i moravské VI*, Praha 1872, s. 27.

⁸⁶ L. OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Kostel*, s. 4.

⁸⁷ Jaromír BĚLIČ – Adolf KAMIŠ – Karel KUČERA, *Malý staročeský slovník*, Praha 1978, s. 412.

Ledenická farní kronika⁸⁸ popisuje ještě jinou, částečně odlišnou verzi této pověsti, zaznamenanou z vyprávění jednoho starého obyvatele městyse. Uvádí se zde, že hradní pán se vrátil z Prahy, aby zařídil vše potřebné pro obranu hradu. Když však viděl, že se Žižkovi ubránit nemůže, opustil hrad, ale ještě předtím tam připravil sud střelného prachu, aby Žižka, až tam vstoupí, vyletěl do povětří spolu s hradem. Ovšem prach prý vzplál dříve, než táborský hejtman do hradu vkročil, a tak zboření toho sídla ani nepřineslo Oldřichovi kýžený výsledek.

V prostoru zpustlého hradu následně zůstal pouze panský dvůr, jenž byl nakonec rozdělen mezi čtyři majitele. *„Zříceniny opuštěného sídla se patrně rozpadaly nad městečkem po několik staletí, až definitivně zmizely. Existenci středověkého hradu Landštejna, který stával v místech dnešního domu čp. 37 a jeho zahrady, připomíná již jen zbytek příkopu, jímž probíhá úvozová cesta, a především pak dosud běžně užívané označení ‚Na Hradě‘.“*⁸⁹

Heber uvádí, že dokonce ještě na sklonku 18. století zde bylo možno nalézt několik starých zdí z původního hradu, jež však bohužel noví osídlenci rozebrali a použili jako stavební materiál.⁹⁰ Farář Karel Müller pak do farní kroniky zaznamenal svědectví pamětníků, kteří uvedli, že ještě koncem 18. století bylo možné spatřit *„zbytky mostu, ovšem už zpustlého, který prý z hradu přes strouhu do Ledenic k domu čp. 45 vedl. Byly prý už jen pilíře a na nich ještě trámy skobami spjaté.“*⁹¹

V roce 2007 zkoumal intravilán zaniklého „Landštejna“ Tomáš Durdík, ale jelikož je místo dnes zastavěno domy, neumožňuje areál žádná pozorování.⁹² Při stavbách a úpravách zdejších domů se však při výkopech hojně nacházelo kamení, zbytky ohořelých dřev, střepy středověké keramiky či sklepní prostory. Nic z toho však bohužel nebylo řádně zdokumentováno.

V první polovině 15. století začalo do češtiny pronikat slovo *zámek*, které tehdy sloužilo jako synonymum ke slovu *hrad*.⁹³ Ve druhé polovině 15. století pak frekvence

⁸⁸ Bohdan WAGNER, *Příspěvky k dějinám Ledenic a tehdejšího hradu Landštejna*, in: SOKA České Budějovice, Farní úřad Lednice, *Liber memorabilium in quo notantur vaccae ferrae decimee – et successio curatorum beneficii Ledenicensis 1628-1878*, inv. č. 1, sign. Ia1, č. k. 1, s. 5.

⁸⁹ P. KOBLASA – D. KOVÁŘ, *Panská sídla*, s. 22.

⁹⁰ F. A. HEBER, *České hrady III*, s. 248.

⁹¹ J. CUKR, *O počátcích*, s. 9.

⁹² Digitální archiv Archeologického ústavu AV ČR.

⁹³ J. MACEK, *Česká středověká šlechta*, s. 104.

jeho užívání vzrůstá, až v polovině 16. století tradiční označení *hrad* zcela zatlačí. V 15. století se můžeme dokonce nezdědky setkat v jedné listině s oběma označeními zároveň. Tato tehdejší móda je důvodem, proč se v pramenech od 15. století objevuje ledenický „Landštejn“ jako *zámek*, ač, v dnešním významu toho slova, zámkem ve skutečnosti nikdy nebyl. Takto zapsán jej můžeme například najít v obnovených Deskách zemských roku 1541 pod třeboňským panstvím v zápisu Petra Voka z Rožmberka zvaného Kulhavý: „*Ledenice městečko se mlýnem, 2 dvořáky dědičnými a při tom zámek zbořený Landštejn řečený.*“⁹⁴

⁹⁴ K. KUČA, *Města III*, s. 374.

6. Třinácté století aneb úsvit psaných dějin městyse

6.1. První písemná zmínka

Před svým odchodem na rakouské bojiště, kde král Přemysl Otakar II. našel svou smrt, vystavil Jindřich I. z Rožmberka 13. července roku 1278 listinu, podle níž v případě jeho smrti připadnou klášteru ve Vyšším Brodě městečko Horní Dvořiště (*Merica*) a ves Herbertov.⁹⁵ Ve stejné listině pak jmenoval své věřitele a určil jejich zajištění. Mezi jmenovanými muži byl i Jakub Lednický (*Jacobus Lednicerius*), v literatuře označovaný jako Lednicer, jemuž dlužil 12 marek a 20 hřiven, za což mu zastavil ves, v níž Jakub sídlil. Dále se v listině ještě objevuje Oldřich Lednicer (*Ulricus Lednicerius*), kterému Jindřich dlužil 13 hřiven. Že jde o bratry, pak vyplývá z listiny z 12. listopadu 1281, kde jsou oba jako rožmberští služebníci svědky další donace Jindřicha z Rožmberka vyšebrodskému klášteru.⁹⁶ Jindřich z Rožmberka však, jak víme, v Rakousku nepadl, zemřel až v roce 1310, takže listina z července 1278 nakonec nenabyla platnosti.

Oba Lednicerové sice s největší pravděpodobností z Ledenic pocházeli, ale rozhodně je nevlastnili. V sí, jež byla Jakubovi v roce 1278 dána do zástavy a v níž už měl své sídlo, Ledenice myšleny nebyly. Za prvé se totiž nejednalo o pouhou vesnici, nýbrž místo, kde se konaly trhy, musely by tedy být v pramenech, stejně jako Dolní Dvořiště, jmenovány *forum* a ne *villa*.⁹⁷ Druhým důkazem pro toto přesvědčení je pak fakt, že v oné listině z roku 1278 všichni svědci a věřitelé, jak bylo obvyklé, odvozovali svá jména od svého majetku, neboli byli uváděni s předložkou „de“. Jedinou výjimku mezi nimi tvoří právě Jakub Lednicer, jenž je zde uveden pouze s adjektivním užitím jména osady, z níž pravděpodobně pocházel.⁹⁸ Zvláštní ovšem je, že zastavená ves zde nebyla jmenována, tak jako tomu bylo v případě ostatních věřitelů. Listina říká pouze: „*item Jacobo Lednicerio duodecim marcas et viginti talenta pro quibus sibi uillam in qua resident, obligauit*“ a po dalších čtyřech věřitelích: „*item Vlrico Lednicerio*

⁹⁵ Archiv kláštera ve Vyšším Brodě, *Listina Jindřicha I. z Rožmberka z 13. 7. 1278* (dostupné z www.monasterium.net).

⁹⁶ H. PEXA, *Die Geschichte*, s. 38.

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ Tamtéž.

*tredecim talenta.*⁹⁹ Především však víme, že Ledenice v této době nepatřily do majetku Rožmberků, a proto ani nemohly být někomu zastaveny.

Kdo přesně v této době Ledenice vlastnil, není známo, téměř s jistotou však můžeme tvrdit, že šlo o příslušníka některé větve Vítkovců¹⁰⁰, snad přímo o někoho z jejich krumlovské větve.

6.2. Páni z Krumlova

Vítek I. z Prčice, který si v 80. letech 12. století své jméno poněmčil na Witigo, pocházel patrně ze vsi Prčice na Sedlčansku¹⁰¹ a byl zřejmě zakladatelem rozvětveného rodu Vítkovců. Poprvé je doložen roku 1169, kdy byl stolníkem na dvoře krále Vladislava I. Za to, že v bitvě u Loděnice u Berouna, jež se odehrála v roce 1179, podporoval knížete Bedřicha¹⁰², daroval mu ten za jeho věrnost Prčice a též jej jmenoval správcem Prácheňského kraje. Tehdy zřejmě rovněž získal od panovníka rozsáhlé majetky v jižních Čechách a v hornorakouském Mühlviertelu.¹⁰³

S Vítkem z Prčice je spojena známá legenda o tzv. Dělení růží, jejíž vyobrazení najdeme na mnoha jihočeských hradech. Vítek měl totiž čtyři syny, ačkoli někdy je uváděno i pět. Jindřich byl předkem pánů z Hradce a ve znaku měl zlatou růži v modrém poli. Vítek II. starší byl předkem pánů z Krumlova a v erbu nesl zelenou růži ve stříbrném poli. Od Vítka III. mladšího pak odvozovali svůj původ Rožmberkové, v jejichž znaku se nacházela rudá růže na stříbrném poli. Posledním prokazatelným synem byl pak Vítek IV. z Klokot, předek pánů z Třeboně, Landštejna a Lomnice, který ve svém znaku nesl stříbrnou růži na červeném poli. Někdy se hovoří ještě o Sezemovi, což by snad mohl být nelegitimní syn či synovec Vítka z Prčice, od něhož odvozují svůj původ pánové z Ústí a který měl ve znaku černou růži ve zlatém poli.¹⁰⁴

Tento rozvětvený rod tedy stál na počátku kolonizační expanze na jihu Čech, kde od přelomu 12. a 13. století založil síť správních a obranných hradů a tržních center.

⁹⁹ Archiv kláštera ve Vyšším Brodě, *Listina Jindřicha I. z Rožmberka z 13. 7. 1278* (dostupné z www.monasterium.net).

¹⁰⁰ J. CUKR, *Rožmberský rok I.*, s. 4.

¹⁰¹ Pavel JURÍK, *Jihočeské dominium. Rožmberkové, Eggenberkové, Schwarzenbergové a Buquoyové v jižních Čechách*, Praha 2008, s. 38.

¹⁰² Kníže Bedřich byl synem krále Vladislava I., který bojoval se svým bratrem Soběslavem II. o vládu nad Čechami.

¹⁰³ P. JURÍK, *Jihočeské dominium*, s. 38.

¹⁰⁴ Tamtéž.

Krumlovští Vítkovci vystavěli vlastní nový hrad Ledenice na místě, kde se podle některých názorů již v době raného středověku křižovaly dvě obchodní stezky – Vitorazská (Česká) a odbočka Linecké stezky zvaná Kaplická, pravděpodobně za účelem jejich ochrany.¹⁰⁵

Zakladatel této krumlovské větve Vítek II. starší měl syna Závaše z Nechanic († 1257) a další děti, o kterých nejsou známy žádné bližší informace. Závaš měl dva syny, Budivoje († 1272) a Vítka († 1277). Těmito dvěma bratry se rodina rozdělila opět na dvě větve, z nichž starší držela Skalici se Sepekovem a Ledenice, mladší Načerac a Strunkovice, obě větve společně pak měly v držení Krumlov jako hlavní sídlo celého rodu.¹⁰⁶ Pro nás je důležitý Budivoj z Krumlova, někdy též ze Skalice a Sepekova, jenž se oženil s Perchtou z Griesbachu.

Budivoj byl otcem pěti synů, z nichž nejvýznamnějším je známý Závaš z Falkenštejna († 1290), také psán z Ledenic. On a jeho čtyři bratři Vítek († 1290), Vok¹⁰⁷ († 1290), Budivoj a Henslin¹⁰⁸ drželi společně Skalici a Ledenice. Závaš se v červnu 1284 oženil s královnou Kunhutou, vdovou po Přemyslu II. Otakarovi, která mu porodila syna Ješka, jehož další osudy nejsou jasné. Snad vstoupil do řádu německých rytířů v Prusku¹⁰⁹, či se stal křížovníkem¹¹⁰.

Když 9. září 1285 královna Kunhuta zemřela, daroval král Václav II. Závašovi a jeho synu Ješkovi rozsáhlé panství ve východních Čechách.¹¹¹ Poté, co se však ambiciózní Závaš v březnu 1288 oženil v Budíně s uherskou princeznou Alžbětou, byl svými odpůrci nařčen z osnování spiknutí proti králi. Václav II. jej pak pozval pod záminkou kmotrovství svého syna na Pražský hrad, kde ovšem nechal Závaše zatknout a odsoudil jej k smrti a jeho majetek zabavil.

Vítkovci samozřejmě všechna obvinění odmítli a hrady nevydali. „*Velitel královského vojska Mikuláš I. Opavský pak vozil zajatého Závaše od jednoho vítkovického hradu ke druhému a pod pohrůžkou jeho popravu si vynucoval jejich*

¹⁰⁵ L. OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Kostel*, s. 3.

¹⁰⁶ A. SEDLÁČEK, *Hrady III*, s. 21.

¹⁰⁷ Někdy též v literatuře označován jako Vlk.

¹⁰⁸ Též Henclin nebo Henzlin.

¹⁰⁹ P. JUŘÍK, *Jihočeské dominium*, s. 41.

¹¹⁰ A. SEDLÁČEK, *Hrady III*, s. 49.

¹¹¹ P. JUŘÍK, *Jihočeské dominium*, s. 40.

*kapitulaci.*¹¹² Je známo, že se všechny hrady kromě Hluboké vzdaly. Na Hluboké v té době pobýval Závíšův bratr Vítek a ten hrozbám Mikuláše Opavského nevěřil. Do Tábora před hradem dokonce přijel sám král Václav, aby s Vítkem jednal. Po jeho odmítnutí však ležení opustil a dal plnou moc Mikuláši Opavskému.

„*Na palouce pod hradem postaveno bylo lešení, a aby se kat nedotekl, ostrým prknem*¹¹³ *sražena mu hlava dne 24. srpna roku 1290 přede tváří jeho bratří; mrtvola pak pochována čestně v klášteře Vyšebrodském.*“¹¹⁴ Vítek dal pak na hradě popravit Čenka z Kamenice, bratra pražského biskupa Tobiáše z Bechyně (v úřadu 1278-1296), jenž byl zavilým nepřítelem Vítkovců.

Bratrům Závíše z Falkenštejna byla většina majetku zabavena, zůstaly jim snad pouze Ledenice a pár menších vesnic, které většinou převedli na blízké kláštery, aby tak zajistili spásu pro bratrovu duši.¹¹⁵ Vítek a Vok se v těchto nadacích z roku 1290 prostě označují jako synové zesnulého Budivoje z Krumlova, protože nevěděli, co jim z jejich majetku zůstane, v pozdějších pramenech se však už k jejich jménům přidává přídomek „bratří z Ledenic.“ Nejpravděpodobnější vysvětlení pro to je, že jim zkrátka Ledenice zůstaly jako jediný zbylý majetek. Poprvé jsou takto označeni v listině ze 17. června 1291, ve které je potvrzen rozsudek krále Václava II. ze 17. března téhož roku, jímž jsou biskupu Tobiášovi z Prahy přisouzeny pro škody, co mu Vítek, pán ze Skalice a Ledenic a jeho bratři Vok, Budivoj a Henslin způsobili, jejich statky Skalice a Sepekov s dalšími vesnicemi a částmi vsí.¹¹⁶

¹¹² Tamtéž, s. 41.

¹¹³ Podle jiné verze flanderskou popravčí sekerou, viz: P. JURÍK, *Jihočeské dominium*, s. 42. Jan Bauer k tomu píše, že nešlo o žádné přiostržené prkno, nýbrž o obyčejný popravčí meč, po staročesku nazývaný „plkno“ či „plakno“. Výraz „plkno“ se v případě Závíšovy popravky poprvé vynořuje v kronice Přibíka Pulkavy z Radenína. Pozdější dějepisci pak daný výraz zkomolili na „prkno“. Svou tezi ještě podpirá tvrzením, že Petr Žitavský, jenž byl Závíšově popravě přeci jen časově blíže než Pulkava, ve Zbraslavské kronice mluví pouze o stětí a dále věc nerozvádí. Podle Bauera by si jindy výřečný opat nenechal podrobný popis Závíšovy popravky ujít, byla-li by skutečně provedena tak zvláštním způsobem, o němž mluví pověsti. Jan BAUER, *Tajnosti českých hradů a zámků I*, Třebíč 2004, s. 137-138. Na místě popravky byl později postaven památník a louka, na které prý léta rostla zkrvavená tráva, byla nazvána "pokutní"

¹¹⁴ A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého VII*, Praha 1890, s. 131.

¹¹⁵ Týž, *Hrady III*, s. 49. Například zboží hořické se tak dostalo do majetku kláštera ve Vyšším Brodě.

¹¹⁶ H. PEXA, *Die Geschichte*, s. 39.

Brzy poté bratři odešli z neznámých důvodů do sousedního Polska. Zda byli přinuceni odejít nebo jim snad byly v pozdějším vedení procesu zkonfiskovány i Ledenice, či se rozhodli kvůli nepřátelství ke králi Václavu II. zkusit štěstí u jeho protivníka, nevíme. Každopádně se s nimi setkáváme roku 1300 na polním tažení, které Václav II. podnikl proti svému polskému protivníkovi v červenci a srpnu tohoto roku, aby si vynutil polskou korunovaci. Zde „*také jakési bratry a příbuzné onoho velikého kdysi Záviše tam v jakési tvrzi naleznuv, oblehl a zmocniv se jich, hned je dal stíti,*“ jak oznamuje Zbraslavská kronika (*Chronicon Aulae Regiae*)¹¹⁷. Tak skončilo panování linie krumlovských Vítkovců nad Ledenicemi.

5. ledna roku 1302 skonal ve Frýdlantu Vok z Krumlova, syn Vítka z Krumlova a tedy bratranec Záviše z Falkenštejna a jeho bratrů. I on byl pohřben v kapitulní síni kláštera ve Vyšším Brodě. Jelikož neměl žádné potomky, jeho smrtí odchází z českých dějin rod pánů z Krumlova.

6.3. Trojan, Přibyslav a Filip Lednicerové z Ledenic

25. února 1293 se z mlhy, jež nejstarší dějiny Ledenic obklopuje, vynořuje záznam, v němž nacházíme mezi rožmberskými služebníky jistého Přibyslava Lednicera, svědka donace Jindřicha z Rožmberka Oldřichu Gusnerovi.¹¹⁸ Jedná se zde o stejný případ jako v roce 1278, kdy zatímco ostatní svědci byli jmenováni s předložkou „de“ po svém majetku, Přibyslav užíval jen adjektiva Lednicer, čili Ledenický. Podle všeho tedy nebyl majitelem vsi. Zda v té době tržní ves ještě patřila výše zmíněným bratrům Záviše z Falkenštejna, nelze říci.

O sedm let později, 9. května 1300 svědčí Trojan (*Trojanus*), Přibyslav (*Przybislaus*) a Filip (*Filippus*) bratři z Ledenic (*fratres de Lednyz*) novému majiteli Světlíku Oldřichu z Weichseln, že mu na světlíkovský farní kostel a jeho donace žádné právo nenáleží.¹¹⁹ Pexa se domnívá, že nyní jmenovaný Přibyslav je zřejmě identický s oním zmiňovaným v roce 1293. Tentokrát však byli výše zmiňovaní tři bratři, stejně jako všichni ostatní svědci, uvedeni s přídomkem, tedy „de Lednycz“. Zda to znamená, že se v průběhu oněch sedmi let, kdy nemáme o Ledenicích žádné zprávy, stali jejich majiteli, není jasné, protože zde máme k dispozici dva rozporuplné prameny.

¹¹⁷ Václav NOVOTNÝ (ed.), *Kronika zbraslavská*, Praha 1905, s. 141.

¹¹⁸ H. PEXA, *Die Geschichte*, s. 39.

¹¹⁹ Stiftsarchiv Schlägl, *Listina Oldřicha z Weichseln z 9. 5. 1300* (dostupné na www.monasterium.net).

O těchto bratrech Lednicerech z Ledenic není bohužel nic bližšího známo, a tak nemůžeme s jistotou říci nic o jejich původu či sociálním postavení. Ludmila Ourodová-Hronková se však domnívá, že by snad mohlo jít o příbuzné panského rodu Bechyňských¹²⁰. Podle ní pražský biskup Tobiáš z Bechyně získal Ledenice do svého majetku a byl to on, kdo vysadil pod hradem ves.¹²¹ Je sice pravdou, že biskup mohl o Ledenice projevovat zvýšený zájem, protože severojižní obchodní stezka, křižující se pod hradem, mířila na Prahu přímo přes Bechyni, ale zda je nakonec získal či ne, nemáme nijak doloženo.

6.4. Shrnutí

Jak už sám název této kapitoly napovídá, třinácté století je prvním obdobím, kdy se začínají objevovat písemné zmínky o Ledenicích, vzniklých zřejmě někdy kolem poloviny tohoto století.

Zatím se nejednalo o městyse, nýbrž pouze o tržní ves. Nad vsí se vypínal hrad, zřejmě nesoucí název Ledenice, ačkoli badatelé se na jeho jméno nemohou shodnout. Není ani jisté, zda hrad stál od počátku na jednom místě, čili na ostrohu při jihovýchodním okraji městečka, nebo poblíž dnešního kostela sv. Vavřince, k čemuž se někteří kloní. Hrad měl zřejmě sloužit k ochraně obchodních stezek křižujících se pod ním.

Tím, že se zde pořádaly trhy, nabyla ves na významu, stala se centrálním bodem pro své blízké okolí. Nepřekvapí tedy, že na přelomu 13. a 14. století zde byl založen farní kostel, jenž zde stojí dodnes. Po barokní přestavbě však z jeho původní gotické podoby nezbylo téměř nic.

O vlastnících Ledenic v tomto období mnoho nevíme. Kromě několika zřejmě významnějších usedlíků, kteří se objevují jako svědci v listinách majitelů okolních panství, označujících se prostě jako „Lednicerové“, víme jen o pánech z Krumlova. Jmenovitě o Vítku, Voku, Budivoji a Henslinu z Krumlova, bratrech Závíše z Falkenštejna, kteří se po konfiskaci svých statků píší s přídomkem „z Ledenic“, jelikož jim zřejmě tato ves jako jediná zůstala.

¹²⁰ L. OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Kostel*, s. 3.

¹²¹ Tamtéž.

7. Čtrnácté století aneb dlouhá cesta k povýšení

7.1. Smil z Ledenic a Lomnice

Historie Ledenic leží od listiny z 9. května 1300 přes tři desetiletí v úplné temnotě, dokud je nenajdeme v držení Smila z Ledenic, bratra Viléma I. z Landštejna, a tím tedy v majetku Landštejnské větve Vítkovců. V jednom nedatovaném dopise adresovaném Vilému z Landštejna si pražští občané stěžují, že se jeho bratr Smil z Ledenic, známější jako Smil z Lomnice, zadlužil u židovských finančníků a dalších věřitelů a peníze dosud nesplatil. Měšťané hrozili, že když neuhradí bratrovy dluhy, bude od nich, až se král vrátí do Prahy spolu s hosty od Rýna a z Lombardie, otevřeně zesměšněn. „*Quia si non fecerint, extunc patentes ipsorum litteras, grave ac indecens contra ipsos testimonium perhibentes, in presentia domini nostri Regis, cum Pragam venerit, domine Regine, domine Marchionisse, et aliorum Magnatum, Advenarum et hospitem de Reno et Lombardia nec non Nobilium et ignobilium Regnicolarum Bohemie ostendemus in publico ad legendum, non semel, sed tociens, donec ducti verecundia nobis pecuniam capitalem, super quam usura et expense, quas in obstagio facimus crescunt continue, una cum Dampnis ipsis persolvent.*“¹²²

Jacobi klade tento dopis mezi léta 1336 a 1346. Pexa uvádí, že Smil byl po smrti již 3. června 1341¹²³, dopis by tedy musel pocházet z let 1336 až 1341. Podle Sedláčka ovšem Smil žil až do roku 1358.¹²⁴

Jestliže si Smil z Ledenic musel půjčit od židovských finančníků a nebyl schopen záruky, nýbrž byl odkázán pouze na měšťany, musel být ve velmi vážné finanční krizi. Jednoho z věřitelů dostal do tak tíživé situace, že ten neviděl jiného východiska, než se obrátit na Smilova bratra Viléma, hovoříc při tom o úplném zadlužení. Protože byl Vilém z Landštejna spolu se svým příbuzným Petrem I. z Rožmberka po králi nejmocnějším mužem v zemi, znamenalo to, že se na něho obrátili zoufalí pražští měšťané ve věci nesplácení dluhu jeho bratra, veřejnou ostudu. Smilovo velké zadlužení

¹²² Theodor JACOBI (ed.), *Codex epistolaris Johannis regis Bohemiae. Briefe des Königs Johann von Böhmen, seiner Verwandten und anderer Zeitgenossen, nebst Auszügen aus Urkunden desselben Königs, als einer Ergänzung zu Fr. Böhmers Regesten*, Berlín 1841, s. 54.

¹²³ H. PEXA, *Die Geschichte*, s. 40.

¹²⁴ A. SEDLÁČEK, *Hrady III*, s. 125.

pravděpodobně vedlo k prodeji hradu a části ledenického zboží, neboť od té doby se již více nepíše jako pán z Ledenic, ale pouze jako Smil z Lomnice.¹²⁵

Jak už bylo zmíněno výše, Pexa zastává názor, že Smil zemřel před 3. červnem 1341, jelikož k tomuto datu jeho bratr Vilém I. z Landštejna drží Lomnici, kterou podle Pexy zdědil. K tomu datu se rovněž váže královský list oznamující, že Vilém obdržel hrady Landštejn, Lomnice, Nové Hrady a města Novou Bystřici a Třeboň od krále v léno.¹²⁶ Existuje však ještě jeden královský list z 26. prosince 1349, ve kterém šlechtic *Smilhone de Landstein* figuruje jako svědek Karla IV., který v ní postupuje svému bratru Janovi Markrabství moravské jako léno české koruny.¹²⁷ Jméno „Smilhone“ je zde ovšem špatně čitelné a proto málo průkazné.¹²⁸ Pokud by se skutečně jednalo o Smila z Landštejna, dříve psaného z Ledenic nebo z Lomnice, znamenalo by to, že musel být v té době ještě naživu, a tedy by se jako pravděpodobnější datum jeho úmrtí jevil rok 1358.

Jisté je, že Smil zemřel bez mužských potomků. Zůstala po něm pouze dcera Keruše, o níž se dozvídáme jediné, a to, že se provdala za Přibíka ze Stráže.¹²⁹ O jejích dalších osudech a případných potomcích dějiny mlčí.

7.2. Jan, Mikuláš a Vítek, bratři z Ledenic

Bratři Jan, Mikuláš a Vítek z Ledenic (*Johannis, Nikolaus et Witkonis fratrum de Ledenicz*) uplatnili dne 3. června 1359 patronátní právo k ledenické faře, když stejně jako Petr II. z Rožmberka se svými bratry a rytířem Tomášem z Tučap souhlasili s výměnou dosavadního ledenického faráře Pavla (*Paulus*), který převzal faru v Tučapech u Soběslavi, a faráře Mikuláše (*Nicolaus*) z Tučap, jenž se nově přesunul na faru ledenickou.¹³⁰ S výše zmíněným datem následovalo ze strany pražského arcibiskupského generálního vikariátu potvrzení výměny provedené patrony, přičemž

¹²⁵ H. PEXA, *Die Geschichte*, s. 40.

¹²⁶ SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, *Listina krále Jana Lucemburského ze 3. 6. 1341*, sign. IA 2P1 N°1.

¹²⁷ Josef CHYTIL (ed.), *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae. Urkunden-Sammlung zur Geschichte Mährens, VII/2*, Brno 1860, s. 684.

¹²⁸ Uváděno s otazníkem.

¹²⁹ A. SEDLÁČEK, *Hrady III*, s. 125. SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, *Listina Hojna a Vítka z Landštejna z 25. 6. 1358*, sign. IA 1A^a N°7a.

¹³⁰ František Antonín TINGL (ed.), *Liber primus confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim nunc prima vice typis editus, inchoans ab anno 1354 usque 1362*, Praha 1867, s. 94.

byli jmenováni tito bratři z Ledenic (*fratres de Ledienicz*). Zda Ledenice získali od Smila z Ledenic a z Lomnice nebo jeho dědiců není známo.

Jan z Ledenic zvaný Muka nebo také Hohm¹³¹ se kromě onoho zápisu ze 3. června 1359 objevuje znovu 11. července 1379 jako „*miles dominus Johannes dictus Hohm (?) de Ledenicz*“.¹³² Pexa se domnívá, že kvůli špatné čitelnosti otazníkem označené slovo Hohm mohlo ve skutečnosti znamenat buďto Muka, nebo Hobzí, které v této době obdržel od své sestry Alžběty.¹³³ Poslední zmínku o něm nacházíme o šest let později. Zápis z 11. května 1385 oznamuje, že Jan řečený Muka zemřel na Dobré Vodě (*In villa Gotprun Jan dictus Muka decessit.*), která přešla na krále, ovšem kromě věna Janovy choti Ludky,¹³⁴ jíž náleželo 20 stříbrných marek.¹³⁵

Mikuláš z Újezdce¹³⁶, zvaný též Mikšík¹³⁷, zemřel v roce 1381. Ve stejném roce bylo ohlášeno, že jeho vesnice Újezdec (19. 5.) a Dobrá Voda¹³⁸ (16. 8.) po jeho smrti přecházejí na krále.¹³⁹

Poslední z bratrů, Vítek byl jmenován pouze u příležitosti vykonání patronátního práva 3. června 1359 společně se svými bratry a mohl brzo po tom zemřít.

K těmto třem sourozencům patří ještě setra Alžběta nebo též Elizabeth či Elška. O jejím příbuzenství s výše zmíněnými bratry se dozvídáme z listiny z 19. srpna 1369, v níž jí moravský markrabě Jan vyslovil svůj souhlas, aby se jako vdova po Hynkovi z Hobzí, uváděném z Ředhoště (*Elizabet, relictam quondam Hynconis de Hobzy dicti de Rzyedhost*), mohla zřici svého dědictví, které činilo 250 marek z jejího věna, ve

¹³¹ Tato přezdívka je dosti nejistá, Josef Emler ji uvádí s otazníkem. Viz: Josef EMLER (ed.), *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim. Liber tertius et quartus ab anno 1373 usque ad annum 1390*, Praha 1879, s. 111.

¹³² Tamtéž.

¹³³ H. PEXA, *Die Geschichte*, s. 41.

¹³⁴ Též Lidky, viz A. SEDLÁČEK, *Hrady III*, s. 190.

¹³⁵ Gustav FRIEDRICH (ed.), *Archiv Český, čili, Staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích XXXI. První kniha provolací desk dvorských z let 1380 až 1394*, Praha 1921, s. 205.

¹³⁶ Podle Pexy se jedná o Ostrolovský Újezd, viz: H. PEXA, *Die Geschichte*, s. 41.

¹³⁷ G. FRIEDRICH (ed.), *AČ XXXI*, s. 197.

¹³⁸ Zde označen jako *Nicolaus dictus Muka*.

¹³⁹ H. PEXA, *Die Geschichte*, s. 41.

prospěch svého bratra Jana z Ledenic (*Johannis de Ledyenicz*).¹⁴⁰ Její manžel Hynek společně se svými bratry Petrem a Bořitou, arcipřístěm znojenským, prodal rodové sídlo Ředhošť.¹⁴¹ V roce 1353 pak bratři nabyli na Moravě tvrz a ves Hobzí (Staré Hobzí u Slavonic) spolu s 6 dalšími vesnicemi.¹⁴² Už delší čas před 4. září 1363 Hynek z Ředhoště prodával lán ledenického lesa, který byl součástí věna jeho ženy, budějovickému faráři Bohunkovi.¹⁴³ 1364 se Hynek dohodl se svým bratrem Bořitou o hobzijském zboží a pojistil na Hobzí věno své manželky na 250 marek.¹⁴⁴ Jak už jsem zmínila dříve, té pak markrabě Jan povolil, aby se zřekla svého podílu na Hobzí ve prospěch svého bratra Jana z Ledenic. O Alžbětě a jejích synech Ješkovi (*Jesco*) a Mikuláši (*Nicolaus*) máme poslední zprávu 9. července 1376.¹⁴⁵

Bohužel nemáme žádné informace o původu těchto 4 sourozenců: Jana, Mikuláše a Vítka z Ledenic a Alžběty. Jistým vodítkem by pro nás ale mohlo být zjištění dřívějších majitelů vsí, které později nacházíme v držení Jana z Ledenic. V Blansku vykonával patronátní právo 8. listopadu 1361 Zdeněk z Konopiště na Šternberku (*nobilis dominus Sdenconis de Konopistz dicti de Sternberk*).¹⁴⁶ Pexa uvádí, že podle MVGDB¹⁴⁷ se tento Zdeněk 7. května 1359 zaručil spolu se svým bratrem Janem za dluh Beneše z Velešína.¹⁴⁸ Oba bratři pak byli zbaveni svého ručení 22. února 1361.¹⁴⁹ Na Dobré Vodě nacházíme 30. září 1337 Jana z Dobré Vody, jehož sestra Zdenka se provdala za Dobeše z Rakova.¹⁵⁰ Jan z Dobré Vody (*Johann von Gutenbrunn*) je znovu

¹⁴⁰ Berthold BRETHOLZ (ed.), *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae XV. Urkundensammlung zur Geschichte Mährens, 1207-1408*, Brno 1903, s. 105.

¹⁴¹ A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého XIV. Litoměřicko a Žatecko*, Praha 1998, s. 33.

¹⁴² Petr CHLUMECKÝ - Josef CHYTIL - Karl DEMUTH - Adolf WOLFSKRON (edd.), *Moravské zemské desky (Die Landtafel des Markgrafthumes Mähren)*. I. sv. řady brněnské 1348 - 1466, Brno 1856, s. 16.

¹⁴³ Karl KÖPL (ed.), *Urkundenbuch der Stadt Budweis in Böhmen. I. Band. I. Hälfte, 1251-1391*, Praha 1901, s. 80.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 52.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 87.

¹⁴⁶ F. A. TINGL (ed.), *LC I*, s. 163.

¹⁴⁷ *Mitteilungen des Vereins für die Geschichte der Deutschen in Böhmen*

¹⁴⁸ H. PEXA, *Die Geschichte*, s. 42.

¹⁴⁹ Tamtéž.

¹⁵⁰ Tamtéž.

zmíněn 31. prosince 1360, zde by se už mohlo jednat o výše jmenovaného Jana z Ledenic.¹⁵¹

Pexa se domnívá, že jeden z obou bratrů, Zdeněk nebo Jan ze Šternberka, je hledaným otcem našich sourozenců z Ledenic a že tento po druhém, jejich strýci, dědil. Důkazy proto přináší srovnáváním pečetí Jana z Ledenic a Zdeňka ze Šternberka. Na pečetí Jana z Ledenic spatříme ve středovém poli zpředu viditelnou hrncovou helmici s osmicípou hvězdou jako klenotem, jejíž hroty končí v trojdílném chocholu. Na přepisu v majuskule čteme: „+ S. DNI. IOH... DE. LEDENICZ“ (listiny z 2. srpna 1364¹⁵² a 23. března 1368¹⁵³). Pečeť Zdeňka ze Šternberka a z Konopiště (listina z 22. srpna 1358)¹⁵⁴ měla rovněž ve středovém poli helmici s hvězdou nad štítem, ale tato hvězda je v citované literatuře popisována jako šesticípá. K tomu Pexa uvádí, že jde zřejmě o omyl a předestírá, že Klimesch popisuje Zdeňkovu pečeť z jiného listu¹⁵⁵ jako helmici s osmicípou hvězdou ve středovém poli a z toho dále vyvozuje, že Jan z Ledenic je s největší pravděpodobností potomkem Zdeňka ze Šternberka. Podle Pexy, jak už bylo řečeno výše, však v úvahu přichází ještě také Zdeňkův bratr Jan jako otec. Sedláček vidí v pečetí Jana z Ledenic podobnost s pečetí Závíše z Falkenštejna a Vítka z Krumlova a uzavírá z toho, že Jan, Mikuláš a Vitek z Ledenic byli zchudlými potomky pánů z Krumlova.¹⁵⁶ Nikde však neexistuje jediná zmínka o nějakých potomcích Závíše z Falkenštejna a jeho bratrů po jejich popravě v Polsku. Především se ale na pečetích Závíše¹⁵⁷ a Vítka z Krumlova¹⁵⁸ nachází vítkovská pětিলistá růže, což jasně nesouhlasí s pečetí Jana z Ledenic s osmicípou hvězdou pánů ze Šternberka.

¹⁵¹ Tamtéž.

¹⁵² K. KÖPL (ed.), *Urkundenbuch*, s. 92.

¹⁵³ Johann Matthäus KLIMESCH (ed.), *Urkunden und Regesten zur Geschichte des Gutes Poreschin im 14. und 15. Jahrhunderte*, Praha 1889, s. 20.

¹⁵⁴ Historická komise Císařské akademie věd ve Vídni (ed.), *Fontes rerum Austriacarum XXXVII. Österreichisches Geschichts-Quellen, II. Abteilung, Diplomataria et Acta. Urkundenbuch es ehemaligen cistercienserstiftes Goldenkron in Böhmen*, Vídeň 1872, s. 129-130.

¹⁵⁵ Mělo by jít o listinu ze 7. 5. 1359, otištěnou v MVGDB XXIII, tuto edici jsem však bohužel nesehnala.

¹⁵⁶ A. SEDLÁČEK, *Hrady III*, s. 190.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 12.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 49.

7.3. Vchyna z Březnice

Už tři roky po výše jmenovaných bratrech Janu, Mikuláši a Vítku z Ledenic vykonává zde dne 29. listopadu 1362 patronátní právo rytíř Vchyna z Ledenic (*China miles in Ledenicz*).¹⁵⁹ Z jeho vůle ledenický farář Mikuláš (*Nicolaus*) odchází do janovské farnosti a tamní farář Matyáš (*Mathias*) přechází na faru v Ledenicích.

Znovu se s Vchynou shledáváme 2. srpna 1363. Toho dne Vchyna z Ledenic (*Wchynna de Ledenicz*) a Bruno z Újezda (Kamenný Újezd) jakožto smírčí soudci rozhodli jistou právní záležitost mezi budějovickým městským soudcem a několika budějovickými obyvateli.¹⁶⁰

Dne 2. srpna 1364 se Vchyna z Ledenic (*dominus China de Ledenycz*) společně s Janem z Dobré Vody, dříve z Ledenic (*dominus Johannes de Gutprun quondam de Ledenycz*) zaručil za bratry Přibíka a Veněře z Pořešína, kteří věnovali dar budějovickému dominikánskému klášteru.¹⁶¹

Pokud jde o Vchynu, Pexa z posledně jmenované listiny vyvozuje, že měl Ledenice v zástavě. Vychází přitom z faktu, že Jan se už dál nepíše „z Ledenic“, ale pouze po svém současném sídle – Dobré Vodě – a Ledenice dává za své jméno pouze jako přídomek označující je pouze za jeho dřívější sídlo (*quondam de Ledenycz*). Protože však i nadále používá pečeť s nám již známým nápisem: „+ S. DNI. IOH... DE. LEDENICZ“, dá se snad usuzovat, že jelikož, zdá se, nepokládal za nutné nechat si zhotovit novou pečeť, počítal snad s brzkým znovunabytím ledenických statků. A právě

¹⁵⁹ F. A. TINGL (ed.), *LC I*, s. 189.

¹⁶⁰ „Nos Wchynna de Ledenicz, Brumo de Ugesd, Stephlinus Weyss, Paulus magistri, Johlinus de Rosenberch, Fridlinus textor, Habel alleciator, Marsico, Jesco dictus Skrsiwavec, ceterique jurati cives in Budways notum facimus universis presentem literam inspecturis sive etiam auditoris, quod tota materia litis, contencionis et controversie inter discretos viros Henslinum judicem in Budways ex una, Styborium [et] Thomlinum dictum Spech fratres et Wenczlinum Drahonis eorum consubrinum, concives nostros, parte ex altera vertenti in manus nostras atque nostro arbitrio parte ex utraque decidentaliter tradita, data et firmiter commissa.“ K. KÖPL (ed.), *Urkundenbuch*, s. 78.

¹⁶¹ „...maturo deliberatoque consilio ob salutem anime sue possidendam, ab huius vite medio volens sufferi, dedit et precepit filiis suis nec non heredibus eorum, quod quolibet in anno in festo sancti Galli dent duas sexagenas grossorum monete Pragensis nomine veri census nec non in festo sancti Georgij martyris totidem priori nec non toto conuentui fratrum ordinis Predicatorum in Budways, omni protellacione semota ipsis ibidem reponendo.“ K. KÖPL (ed.), *Urkundenbuch*, s. 91. nebo J. M. KLIMESCH (ed.), *Urkunden*, s. 15.

z tohoto důvodu se Pexa domnívá, že Jan Ledenice Vchynovi pouze zastavil, jelikož po jejich prodeji by bylo mnohem složitější získat je zase zpět.

Na podporu své hypotézy předkládá navíc fakt, že ani Vchyna si nenechal zhotovit novou pečeť, ačkoli se v listině pojmenovává s přídomkem „z Ledenic“. Vchynovu pečeť známe z výše zmíněné listiny z 2. srpna 1363, kterou Sedláček popisuje takto: „Štít napříč rozdělený pruhem, od něhož vycházejí nahoru na dél 2 pruhy, v křídle nad helmou pokrytou tolikéž. Opis: S. [WCHI]NE D. BRZEZNICZ.“¹⁶²

Vchyna, původem z Březnice, byl rytířem ve službách pána z Landštejna. Dne 25. února 1358 urovnal spor mezi Keruší, výše zmíněnou dcerou Smila z Ledenic a Lomnice, a Vítkem a Ojífem z Landštejna.¹⁶³ Dále figuroval jako ručitel a svědek při prodeji panství Nové Hrady bratrům z Rožmberka¹⁶⁴ Vítkem z Landštejna dne 11. srpna 1359.¹⁶⁵

Jestliže dne 31. prosince 1360 jmenovaný Jan z Dobré Vody je skutečně naším Janem z Ledenic, který se po zastavení městečka odvozoval od svého nového sídla, znamenalo by to, že k zástavě majetku došlo mnohem dříve než v roce 1362. K zástavě by muselo dojít již někdy mezi daty 3. června 1359 a 31. prosince 1360.

Podle Diviše byl Vchyna purkrabím ledenického hradu. Zmiňuje se nám také o tom, že dne 2. srpna 1363 byl Vchyna z Ledenic spolu s Lechem Brunou z Houjezdce¹⁶⁶ povolán dvorským soudem jako rozhodčí ve sporu mezi císařem Karlem IV. a novohradskými vladyky o zboží, o němž měli tito dva rozhodčí rozhodnout, zda náleží koruně či vladykům.¹⁶⁷

7.4. Jan z Ledenic

Nejpozději k datu 23. dubna 1368¹⁶⁸ se Ledenice vrátily zpět do držení Jana z Ledenic. K tomuto dni Klimesch ve své edici uvádí text listiny, v níž Jan z Ledenic

¹⁶² A. SEDLÁČEK, *Hrady III*, s. 299.

¹⁶³ SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, *Listina Hojna a Vítka z Landštejna z 25. 6. 1358*, sign. IA 1A^o N°7a.

¹⁶⁴ Petr II., Oldřich, Jošt a Jan z Rožmberka.

¹⁶⁵ H. PEXA, *Die Geschichte*, s. 43.

¹⁶⁶ S největší pravděpodobností se jedná o výše zmiňovaného Bruna z Újezda

¹⁶⁷ SOKA České Budějovice, Diviš, Jindřich, *Paměti městyse Ledenice*, sign. R 2508/I, s. 20.

¹⁶⁸ Zde se v edici (KLIMESCH (ed.), *Urkunden*, s. 19.) v registru dotčené listiny objevuje tisková chyba uvádějící datum 23. března. Datace listiny ovšem říká: „Datum et actum a natiuitate Christi anno domini millesimo trecentesimo sexagesimo octauo, feria secunda in die Georij martiris gloriosi.“ Podle

prodává faráři Petrovi z Blanska a tamnímu farnímu kostelu svatého Jiří za 4 ½ kopy pražských grošů mlýn ležící na říčce Černá (*Czyrna*).¹⁶⁹ Ponechal si ovšem právo opětovného vyplacení mlýna po lhůtu 5 let. Pro historii Ledenic je tato listina podstatná v tom, že je to od roku 1359 poprvé, kdy se Jan opět tituluje podle panství Ledenice (*Johannes de Ledenicz*) a přídomek „*quondam*“ již nepoužívá. Nejpozději v tomto roce se tedy opětovně stává majitelem Ledenic.

Pexa se ve své studii zmiňuje, že si bratři Jan a Mikuláš, po smrti Vítka někdy po roce 1359, po vykoupení Ledenic ze zástavy, majetek rozdělili.¹⁷⁰ Navenek ale zůstalo zachováno, že toto společné vlastnictví mohou bratři navzájem dědit, protože toto rozdělení majetku nebylo zaneseno do zemských desek, a tudíž společné vlastnictví statků po právní stránce i nadále trvalo. Jan obdržel hrad Ledenice a k němu náležející část trhové vsi Ledenice a také Blansko. Mikuláš obdržel Dobrou Vodu. Ostrolovský Újezd byl do určitého blíže neznámého data rovněž ve vlastnictví Mikuláše. Oba bratři tak drželi statek s hradem, jenž jim sloužil jako rezidence.

Jak jsem již uvedla výše, dne 19. srpna 1369 obdržela Alžběta souhlas markraběte, aby se mohla vzdát svých dědičných statků ve prospěch svého bratra Jana z Ledenic, jenž se tím stal spolumajitelem Hobzí na Moravě.

Zajímavé pro nás může být, že v listině ze dne 28. prosince 1376 byl rytíř „*her Johan geheissen von Ladanycz*“ jmenován jako purkrabí na Rožmberku.¹⁷¹ Protože neexistují žádná panství ani vsi atp. psané jako Ladanycz a ani Profous žádné takové místo v celých Čechách nezaznamenal, můžeme právem tvrdit, že se jedná o našeho Jana z Ledenic. Navíc to není poprvé, co jsou Ledenice psány s „a“. Tento pravopis můžeme vidět u bratrů Jakuba a Oldřicha Lednicerů, kteří jsou v listině z 12. listopadu 1281¹⁷² uváděni jako „*Ladennicer*“.¹⁷³ Že byl Jan ve službách některého příslušníka

chronologických tabulek (Marie BLÁHOVÁ, *Historická chronologie*, Praha 2001, s. 543.) připadá ovšem svátek sv. Jiří mučedníka Páně na neděli 23. dubna. Jelikož byl ovšem rok 1368 rokem přestupným, 23. nebylo v neděli, ale až v pondělí, což je latinsky *feria secunda*. Tak se tedy dostáváme ke správnému datu, což je 23. 4. 1368.

¹⁶⁹ KLIMESCH (ed.), *Urkunden*, s. 19-20.

¹⁷⁰ H. PEXA, *Die Geschichte*, s. 44.

¹⁷¹ Adalbert HORCICKA – Ottokar WEBER (edd.), *Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen XLI*, Praha 1903, s. 128.

¹⁷² Tato listina se nachází v edici *Fontes Rerum Austriacarum, Zweite Abtheilung, Diplomataria et Acta, XXIII. Band*, Wien 1865, s. 36. Jelikož však nebylo v mých silách se k dané edici dostat, musím se spolehnout pouze na Pexův text, v němž na tuto edici odkazuje.

panského stavu, vidíme v zápisu z 22. června 1381, kdy je jmenován jako *Johan de Ledyenicz cliens*.¹⁷⁴ Posledním argumentem pro nás může být, že nám přesně pasuje mezi Markvarta z Pořešína, kterého nacházíme v úřadu rožmberského purkrabího naposledy 25. dubna 1375,¹⁷⁵ a Jindřicha Kocovce ze Svržna, jenž je doložitelný teprve od 3. ledna 1388¹⁷⁶, což by odpovídalo, jelikož Jan z Ledenic zemřel v roce 1385.

Jan z Ledenic je zmiňován ještě několikrát¹⁷⁷, ale dané listiny a zápisy zde nebudu uvádět, protože pro historii Ledenic nemají žádný význam.

Jak už bylo řečeno dříve, začátkem roku 1381 zemřel Janův bratr Mikuláš zvaný Muka a jeho vsi Ostrolovský Újezd a Dobrá Voda byly v Budějovicích dne 19. května 1381,¹⁷⁸ potažmo 16. srpna 1381¹⁷⁹ veřejně prohlášeny za královny. Jelikož ono výše zmiňované rozdělení statků nebylo zaneseno do zemských desek, poukázal Jan na oficiálně společné vlastnictví statků a uchránil tak Újezd před převodem do královského majetku (*Johan de Ledyenicz defendit indivisione per testes*).¹⁸⁰ Co se týče Dobré Vody, Pexa uvádí, že na ni nikdo nevznesl žádný nárok, ale přesto se dostala do Janových rukou.¹⁸¹

V okamžiku své smrti tedy Jan vlastnil Ledenice, Dobrou Vodu, Ostrolovský Újezd, Blansko, 2 lány v Borovanech a podíl v Hobzí na Moravě. Po jeho smrti byl tento majetek rozdroben. Jak ještě uvidíme v následující podkapitole, hrad Ledenice přešel do vlastnictví pánů z Landštejna. Oproti tomu se Dobrá Voda dostala do majetku

¹⁷³ H. PEXA, *Die Geschichte*, s. 44.

¹⁷⁴ G. FRIEDRICH (ed.), *AČ XXXI*, s. 197.

¹⁷⁵ KLIMESCH (ed.), *Urkunden*, s. 30.

¹⁷⁶ H. PEXA, *Die Geschichte*, s. 44.

¹⁷⁷ Např. se k roku 1379 dozvídáme, že Jan z Ledenic obsadil 2 lány v Borovanech (*et exclusis duobus laneis, quos tenet dominus Johannes de Ledenicz*) in: Josef TRUHLÁŘ, (ed.), *Urbář zboží rožmberského z roku 1379*, Praha 1880, s. 12.

¹⁷⁸ „*In villa Vgezdeczy Mikssik decessit. Litera proclamacionis in Budwais die dominico ante Vrbani emanavit.*“ Viz: G. FRIEDRICH (ed.), *AČ XXXI*, s. 197.

¹⁷⁹ „*In villa Gotprun Nicolaus dictus Muka decessit. Litera proclamacionis in Budwais in chrastino Assumpcionis emanavit.*“ Viz: Tamtéž, s. 198.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 197. Dále rovněž k 22. 6. 1381: „*Johan de Ledyenicz cliens frater germanus Mixonis de Vgezdecz protestatus fuit, quod bona, que olim idem Mixo ibidem in Vgezdecz obtinuit.*“

¹⁸¹ H. PEXA, *Die Geschichte*, s. 45.

Rožmberků. Blansko se pak ke dni 26. prosince 1396 nachází v rukou Markvarta z Pořešína.¹⁸²

7.5. Podíl Vítka z Landštejna na Ledenicích

Ke dni 3. září 1369 se vztahuje zápis z konfirmační knihy, který nám sděluje, že pan Vítek z Landštejna, patron ledenické fary, ustanovil po smrti faráře Matyáše novým duchovním pastýřem Řehoře z Telčic (*Gregorius von Telczicz*).¹⁸³

Jak se ale Vítek stal patronem ledenické fary, když v roce 1369 Ledenice vlastnil Jan z Ledenic? Nebývalo výjimkou, že jedno beneficium bylo podřízeno vícero kolaturám, které vykonávaly patronátní právo buď společně, anebo v turnusech, což se týká Ledenic. A tentokrát byl na řadě právě Vítek, aby uvedl do vsi nového faráře. Ten, jak předpokládá Sedláček¹⁸⁴, získal ves od Vchyny. Mohl však také, jak podotýká Pexa, zdědit část Ledenic po svém otci Vilému I. z Landštejna či po svém strýci Smilu z Ledenic. Držba části vsi ho pak opravňovala k vykonávání patronátu, a to i přestože nedržel hrad.

Dne 3. srpna 1376 vyměnil Vítek z Landštejna s ledenickým farářem Ondřejem svou louku ležící pod Drškovým mlýnem u lesa, jemuž se říkalo Vlčí Vochoz (*lauka pod mleynem Drškowým, kteráž blízko leží k lesu, genž slowe Wlčí wochoze dwau giter a dwau prowazczu*), za farní louku pod lesem Kačírovem u stejnojmenného rybníka a za pole pod hradem, kde je zřízena ohrada (*za tu lauku pod lesem Kaczirzowczem, kdež niniczky rybnik tu wytopuge a za gedno pole gitra pod hradem, kdež wobora udielana gest s wohradau, w nížto geleni, lanie, srny a gina zwiřata chowaná bywagi*).¹⁸⁵ Tato listina je nejstarší písemnou zmínkou o ledenickém hradu vůbec.

Pexa z této listiny jednoznačně vyvozuje, že Vítek hrad nevlastnil, a uvádí proto následující důvody. Zaprvé, listina neobsahuje žádný údaj o místě jejího vystavení, což by se podle něj nejspíš nestalo, byla-li by vystavena na místním hradě. Zadruhé, Vítek nikterak neoznačuje hrad za svůj, nýbrž uvádí pouze prosté „pod hradem“. Zatřetí by

¹⁸² KLIMESCH (ed.), *Urkunden*, s. 55.

¹⁸³ „*Ad ecclesiam in Ledenicz per mortem Mathie vacantem, ad presentacionem nobilis dom. Witconis de Lanstayn patroni, Gregorium de Telczicz presbyterum instituimus plebanum.*“ Viz: F. A. TINGL (ed.), *Liber secundus confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim nunc prima vice typis editus, inchoans ab anno 1369 usque 1373*, Praha 1868, s. 12.

¹⁸⁴ A. SEDLÁČEK, *Hrady III*, s. 190.

¹⁸⁵ SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, *Listina Vítka z Landštejna ze 3. 8. 1376*, sign. IA 3K^a N°103.

pak podle Pexy vystupoval v listině jako svědek správce hradu, kterého by Vítek, vlastníci ještě další majetky kromě části Ledenic, jistě potřeboval. Namísto toho zde jako svědky nacházíme pouze oba sousedy panství Ledenice, Jana z Mysletína a Kunáše ze Stuh.¹⁸⁶ Z toho rovněž vyvozuje, že Vítek pravděpodobně neudržoval zrovna přátelské vztahy s Janem z Ledenic, jelikož je nikdy nenacházíme společně na jedné listině.

Většinu svého majetku jižně od Třeboně Vítek záhy kdovíproč rozprodal. Dne 11. srpna 1359 tak například prodal pánům z Rožmberka panství Nové Hrady a k tomu navíc řadu vesnic a tržních osad včetně Borovan, které sousedí s Ledenicemi.¹⁸⁷ Zbývající majetek, jednalo se většinou o podíly a spoluvlastnictví, prodal později dalším zájemcům.

Vítek z Landštejna, který v letech 1379 a 1380 zastával funkci nejvyššího komorníka království Českého, zemřel roku 1380. Poslední zpráva o něm je datována k 30. červenci 1380.¹⁸⁸ Nevíme, zda připsal nájem z Ledenic své dceři Alžbětě jakožto věno, nebo zda se tak stalo až později díky jejímu bratrovi.

7.6. Vilém III. z Landštejna

Po smrti Jana z Ledenic se jediným vlastníkem vsi stává Vilém III. z Landštejna. Není nám ovšem známo, kdy a jakým způsobem se Vilém dostal ke zděděnému podílu po svém otci a už vůbec nevíme, jak přešla do jeho vlastnictví celá ves včetně hradu.

Vilém III. ještě jako neplnoletý vykonával úřad probošta vyšehradské kapituly¹⁸⁹, z čehož vyplývá, že nebyl původně brán v potaz jako dědic rodových statků a otec jej proto zaopatřil alespoň tímto způsobem. Úřad zastával od roku 1380, poté co se dřívější probošt Jan Soběslávek z Lucemburku stal biskupem v Litomyšli. Již v roce 1383 však Vilém z kláštera vystupuje a vydává se na světskou dráhu, což Pexa vysvětluje tvrzením, že pravděpodobně v té době zemřel nám neznámý starší bratr Vilémův, a ten tedy musel opustit církevní úřad, aby zabránil vymření rodu.¹⁹⁰ Pexa zde poukazuje zároveň na analogický případ Petra I. z Rožmberka.

¹⁸⁶ Zaniklá ves Vstuhy poblíž obce Zvíkov.

¹⁸⁷ H. PEXA, *Die Geschichte*, s. 46.

¹⁸⁸ J. EMLER (ed.), *LC III a IV*, s. 130.

¹⁸⁹ Něco o jeho činnosti v této funkci se můžeme dozvědět z: Historická komise Císařské akademie věd ve Vídni (ed.), *FRA XXXVII*, s. 159-171.

¹⁹⁰ H. PEXA, *Die Geschichte*, s. 47.

Vilémovým hlavním sídlem se stal hrad Lipnice a na hrad Ledenice dosadil jako purkrabího jistého Ondřeje (*Andreas purgravius in Ledenicz*), s nímž se setkáváme 11. června 1387¹⁹¹ v souvislosti s rozsudkem pražského arcibiskupského úřadu, jenž rozhodl, že Kateřina, vdova po Vítkovi z Landštejna, má předat oltářníkům oltáře Petra a Pavla budějovického farního kostela ves České Ohrazení (dnešní Ohrazení), kterou tito měli v nájmu již od 16. října 1374.¹⁹²

Stejně jako jeho otec, vykonával i Vilém od roku 1396 úřad nejvyššího komorníka království Českého a to až do své smrti v roce 1398, kdy mu bylo pouhých 29 let. Do historie Ledenic se však nesmazatelně zapsal především listinou z 29. dubna 1398, kdy daroval Ledenicím právo odúmrti. Protože byla tato listina poničena požárem, o čemž se zmiňuje Vilém z Rožmberka 9. července 1563, známe její text pouze z jejího vidimování z 6. listopadu 1637 purkmistrem a radou města Třeboně. Do dnešních dnů se tato listina, ani další pozdější privilegia, o nichž bude ještě řeč, v originálu nezachovala.

Někdy v této době, ať už to zásluhou Vilémovou či jeho otce Vítka, došlo k povýšení Ledenic na městečko. Rozhodně to ale muselo být dříve než 29. dubna 1398, jak vyplývá z následující listiny. Každopádně však jsou za ono povýšení zodpovědní páni z Landštejna, neboť Ledenice dostaly do znaku jejich erbovní znamení, stříbrnou pětilistou růži na rudém poli.

7.7. Právo odúmrti

Jak už jsem předeslala výše, rozhodla jsem se zde uvést text listiny darující ledenickým právo svobodného nakládání se svým majetkem. Text uvádím ve stejné pravopisné i formální podobě, jakou užil Antonín Haas ve své edici *Privilegia nekrálovských měst českých z let 1232-1452*.¹⁹³

My, Vilém z Landštejna, nejvyšší [!] komorník království českého, známo činíme tímto listem všem vůbec, tak nynějším jako budoucím, že pováživše mnohé a rozličné služby věrných našich milých měšťanův a obyvatelův městečka našeho Ledenic, nám skrze ně činěný, i také na časy budoucí aby nám činiti mohli, i chtěje my, aby to

¹⁹¹ K. KÖPL (ed.), *Urkundenbuch*, s. 232.

¹⁹² Tamtéž, s. 121-122.

¹⁹³ Antonín HAAS (ed.), *Privilegia nekrálovských měst českých z let 1232-1452*, Praha 1954, s. 239-240.

městečko Ledenice, měšťané a obyvatelé v něm pod naší, dědicův a budoucích našich správou milostivou v živnostech se rozmáhali, týmž měšťanům a obyvatelům již řečeného městečka milostivě a příznivě jsme dopustili a mocí tohoto listu dopouštíme, aby oni zboží svá mohvitá i nemohvitá, jakýmiž by ta jmény kolivěk jmenována býti mohla, na smrtedlné posteli slušně mohli a moci budou odkazovati a kšaftovati, komuž by koli podle vůle své chtěli dáti, také dávati bez odporu a překážky všelikého člověka. Konečně přihodilo-li by se, že by některý z měšťanův a obyvatelův již řečeného městečka bez kšaftu své poslední vůle z tohoto světa sešel, tehdy nicméně chceme a dopouštíme, aby všecka zboží jeho tak bez kšaftu sešlého, kteráž by kolivěk byla, na přátele a příbuzné jeho, kterakžkolivěk blízké neb daleké, bez naší, dědicův a budoucích našich, však toliko na panství naše a nikam jinam, všeliké překážky připadla. Jestliže by však mezi přáteli a příbuznými vo dotčená zboží nějaká rozepře vznikla, tehdy chceme a přikazujeme, aby ten, komuž by ta zboží skrze konšely dotčeného městečka právem prisouzena byla, v ně se uvázal a potomně jimi vládl pokojně. My pak, dědicové a budoucí naši na taková jich zboží, nápady, neboližto odúmrti týchž měšťanův a obyvatelův dotčeného městečka našeho na všecka ani na díle nikderakž posahovati a dokonce nikdá a na věčné časy na jich odúmrti a nápady se vkládati nemáme a žádným obyčejem na nich toho nedobývati. Kteréžto věci na pevnost a potvrzení pečeť naši vlastní jistým našim vědomím k tomuto listu jest přivěšena. Dán v Praze, léta božího tisícího třístého devadesátého osmého v pondělí po slavnosti svatého Jiří mučedlníka.

Kromě tohoto textu Haas navíc uvádí ještě jinou podobu stejné listiny, jíž považuje za původní koncept.¹⁹⁴ Pro srovnání zde uvádím i onen druhý text.

My Vilhelm z Landštejna, podkomoří [!] královstvie Českého naježší, známo činíme všem tak přítomným jako budoucím listu tohoto ohledajícím aneb slyšícím, že znamenajíce rozvážili jsme sobě mnohá a rozličná zasloužení od věrných a milých našich měšťanuov a obyvateluov městečka našeho Ledenic, kteráž se nám od nich stala a ještě na potomní časy od nich se nám diti budou, my také chtíce, aby to městečko Ledienice a měšťané jeho i obyvatelé v něm od nás a dědicuov našich a všech budoucích potomkuov našich z milostivého spravování našeho šťastný průchod všelijakým případností k živnosti a rozmnožení jich dobrého zase vším dobrým toho od nás užiti

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 240.

mohli, protož tejmž měšťanuom a obyvateluom svrchuřečeného městečka a budoucím jich náměstkuom obdařili sme a motcí listu tohoto nadáváme právo věčné, aby oni statky své movité i nemovité, neb jakž by se koli jmenovati mohly, na smrtečné posteli úplně a dostatečně mohli kšaftovati, poručiti a komužkoli chtí, s dobrou vůlí svú i dáti, též i chtí-li darem komu co šenkovati, nebojíce se v tom od žádného člověka žádných překážek. Jestliže by pak příhodou jakžkoli některému z těch měšťanuov a obyvateluom i budoucím náměstkuom řečeného městečka trefilo se nenadále umříti aneb zahynouti bez kšaftu, též nicméně chceme a nadáváme jim právo i jednomu každému z nich, aby veškeren statek jeho a jemu příslušející přáteluom, příbuzným a známým, kteřížkoli vohlašují se, buď z blíska aneb z daleka, na ně po smrti spadl a jim v jich ruce přišel. A přišlo-li by k tomu, jehož Buoh ostřez, že by mezi těmi příbuznými a přátely jeho pro ten statek aneb tomu podobný různice, hněv a nezávoli nastaly, tehdy chceme a přikazujeme, aby, komuž by koli od konšeluov téhož městečka právem spravedlivosti ten a takový statek prisouzen byl, ten jistý aby se mohl buď ve všecek statek, buď na díl jeho uvázati se a jím vládnouti bezpečně, nic však sobě ani dědicuom ani potomkuom budoucím našim na tom statku a odúmrti nepozuostavující ani co odtud odjímajíce. A pro lepší jistotu těch věcí s naší dobrou vědomostí na potvrzení dali jsme vlastní svú pečeti k tomu listu přivěsiti. Jenž jest dán v Praze léta Páně M^oCCCLXXXVIII^o ten pondělí po svatém Jiří, mučedniku Božím.

7.8. Shrnutí

Čtrnácté století se nese ve znamení pánů z Landštejna, ačkoli oni nebyli jedinými, komu vesnice Ledenice náležela. Jelikož Smil z Lomnice hrad a část ledenického zboží kvůli svému zadlužení prodal, nacházíme je v rukou sourozenců Jana, Mikuláše a Vítka z Ledenic. Herbert Pexa, jehož výzkum ledenických dějin byl pro tuto práci prakticky základním kamenem, klade tyto sourozence do souvislosti s rodem konopištských Šternberků. Svou hypotézu dokazuje mimo jiné na podobnosti jejich pečetí.

Mezi lety 1362 a 1368 drží Ledenice Vchyna z Březnice, o němž se Pexa domnívá, že mohl být purkrabím místního hradu a Ledenice měl pouze po určitou dobu v zástavě. V roce 1368 se totiž znovu objevují v majetku Jana z Ledenic. Ten však nedržel ves celou, jisté podíly na ní měl i Vítek z Landštejna, který tak mohl například uplatňovat patronátní právo k místnímu kostelu.

V roce 1376 se nám v listině poprvé v souvislosti s Ledenicemi objevuje přímá zmínka o zdejším hradu a rovněž je zde zmiňována obora pro zvěř, z čehož vyplívá, že hrad sloužil i jako lovecké sídlo.

Po smrti Vítka se majitelem Ledenic stal jeho syn Vilém III., který na zdejší hrad dosadil purkrabího Ondřeje. Z celého 14. století má právě on pro Ledenice největší význam, jelikož jim 19. dubna 1398 udělil právo svobodného nakládání s majetkem. Za něj či za jeho otce navíc došlo k povýšení tržní vsi Ledenic na městečko, které tak dostalo do vínku erbovní znak pánů z Landštejna – stříbrnou růži na rudém poli.

8. Patnácté století aneb konec hradu Ledenice

8.1. Jindřich III. z Rožmberka

Když Vilém III. z Landštejna v tak mladém věku zemřel, zanechal po sobě dvě malé děti, Vítka a Kateřinu, jejichž poručníky byli ustanoveni purkrabí na Lipnici Odol z Pyšel a Jindřich z Rožmberka.¹⁹⁵ V této funkci vykonal Jindřich (*nobilis d. Henricus de Rosemberg, tutor orphanorum olim nobilis Wilhelmi de Landstein*) dne 26. listopadu 1404 patronátní právo v Ledenicích, kam za zemřelého faráře Jiřího uvedl klerik Adama.¹⁹⁶ Po Vítkově smrti¹⁹⁷ se jeho sestra Kateřina stala jedinou dědičkou statků svého otce a roku 1408 se provdala za Čeňka z Vartenberka (*Nobilis Dom. Catharina dicti Wilhelmi (de Landstein) filia et ceres unica et Nobilis Domini Czenkonis de Warteneberg conthoralis*), čímž opatrovnictví dvou výše jmenovaných mužů končí.¹⁹⁸

Po smrti Jindřicha III. z Rožmberka (28. 7. 1412) uzavřeli v Českém Krumlově dne 14. srpna 1412 Jindřichem ustanovení opatrovníci jeho dětí a majetku, mezi nimiž bylo několik rožmberských purkrabí včetně Matěje z Třebče, purkrabího na Ledenicích, dohodu.¹⁹⁹ Z toho jasně vyplývá, že Jindřich byl vlastníkem Ledenic, není ovšem jasné, kdy k tomu došlo. Správně by se neměl městečka zmocnit v době, kdy byl poručníkem Vilémových dětí, z historie ale známe případy, kdy poručníci své svěřence připravili o majetek. Ledenice by měl správně mít možnost získat teprve po uzavření sňatku mezi Kateřinou a Čeňkem z Vartenberka, jenž se stal poručníkem jeho dětí. V literatuře se však nejednou setkáváme s názorem, že Jindřich Ledenice získal již v roce 1404.²⁰⁰ František Mareš, bývalý třeboňský vrchní archivář, napsal: „*Jindřich z Rožmberka*

¹⁹⁵ Ourodová-Hronková se v této souvislosti oproti Sedláčkovi zmiňuje o dvou dcerách, Kateřině a Elišce. L. OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Kostel*, s. 3. Poručníky známe mimo jiné z listiny z 8. 3. 1407 uložené v klášteře ve Vyšším Brodě, již společně vydávají (dostupné na www.monasterium.net).

¹⁹⁶ J. EMLER (ed.), *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensis per archidioecesim. Liber sextus ab anno 1399 usque ad annum 1410*, Praha 1883, s. 133.

¹⁹⁷ Prokazatelně žil ještě 8. 3. 1407. Viz: H. PEXA, *Die Geschichte*, s. 48.

¹⁹⁸ Tamtéž.

¹⁹⁹ F. PALACKÝ (ed.), *AC VI*, s. 27.

²⁰⁰ KOLEKTIV, *OSN XV*, s. 769. Kuča a Koblasa s Kovářem pak pouze říkají, že to bylo „brzy po roce 1404“, jaký časový horizont ono diplomatické „brzy“ zahrnuje, ovšem netušíme. Viz: P. KOBLASA – D. KOVÁŘ, *Ledenice*, s. 6. K. KUČA, *Města III*, s. 374.

získal roku 1412 statek Mezimostí, zámek Landštejn (jímž myslel hrad v Ledenicích) a městečko Ledenice.²⁰¹ Neudává ale bohužel odkaz na konkrétní pramen.

Nevlastnil ovšem Ledenice celé, jak vyplývá z následujícího zápisu. Ke dni 15. března 1419 se dočítáme, že Jan a Vilém Boršové z Oseka prodávají roční plat 40 kop pražských grošů věnné zástavy na městečku Ledenicích a vsích Štěpánově a Zalinech, který zdělili po své zemřelé matce Elšce z Landštejna, za čtyři sta kop grošů dobrých stříbrných rázu pražského Janovi Tožice z Vidova a jeho dědicům.²⁰² Pexa uvádí, že se podle všeho jednalo o věnné statky Alžběty²⁰³ z Landštejna, manželky Boreše staršího z Rýzmburku na Žlutici.²⁰⁴ Podle něj musela být Alžběta dcerou Vítka z Landštejna a tudíž sestrou Viléma III. z Landštejna. Ten podle něj nemohl být jejím otcem, jelikož v roce 1408 byla jeho dcera Kateřina označena za jedinou dědičku. Jak ale víme, Ourodová-Hronková zmiňuje ještě jednu Vilémovu dceru, kterou označuje jako Elišku.²⁰⁵ Je téměř jisté, že jde o tutéž ženu, zda ale byla sestrou či dcerou Viléma III. se však již bohužel s jistotou nedozvíme.

8.2. Oldřich II. z Rožmberka a zničení hradu

Oldřich II. z Rožmberka byl synem Jindřicha III. Když ten 28. července 1412 zemřel, dostal se tehdy nezletilý Oldřich do poručnictví Čěnka z Vartenberka. Ten (*Nobilis d. Czenko de Wesele alias de Wartmberk*) pak jeho jménem dne 21. ledna 1414 uplatnil v Ledenicích (*Lodieynicz*) patronátní právo a ustavil tak za nového faráře Tomáše, dosavadního oltářníka svaté Anny v Praze, jelikož ten dosavadní, Adam, rezignoval.²⁰⁶

Oldřich 21. dubna 1447 prodává bratřím Matěji a Mikuláši z Ledenic pustý dvůr v Ledenicích „se všemi požitky, právy a svobodami“ za „třicet a pět kop grošův dobrých stříbrných rázu pražského, kteréž jsou nám zaplatili úplně penězi hotovými, takže Matěj a Mikuláš svrchupsaní, jich budoucí i dědicové z toho dvora nadepsaného

²⁰¹ H. PEXA, *Die Geschichte*, s. 48.

²⁰² SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, *Listina Jana a Viléma Boršů z Oseka z 15. 3. 1419*, inv. č. 69, sign. IA 1A^a N°57.

²⁰³ Jména Alžběta a Eliška jsou pouze variantami téhož jména a to Elizabeth.

²⁰⁴ H. PEXA, *Die Geschichte*, s. 49.

²⁰⁵ L. OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Kostel*, s. 3.

²⁰⁶ Josef EMLER (ed.), *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim. Liber septimus ab anno 1410 usque ad annum 1419*, Praha 1886, s. 102.

v Ledenicích nám, našim erbóm i budúcim dávati mají dvě kopě platu do roka rozdielně, jednu kopu na sv. Jiří najprv příští a druhú kopu na sv. Havla, a tak na každý rok.“²⁰⁷

Ke dvoru navíc měli mít „rybničiště pode dvorem pusté a potok skrze velikú lúku. A lesu k palivu má jim býti dosti dáno býti a ukázáno, kdež by tomu dvoru najbliže přileželo od našich úředníkův.“²⁰⁸ Navíc směli požívat stejných královských práv, jaká mělo městečko Ledenice. Oldřich si však ponechává možnost pozdějšího zpětného výkupu tohoto dvora jeho potomky, pokud by zde zřídili selský dvůr.

Tato listina je první písemností, z níž vyplývá, že ledenický hrad již neexistuje. Podle toho, že dvůr dosud náležel do vlastnictví Oldřichových předků a že sice ležel v Ledenicích, ale neměl žádný podíl na jejich privilegiích, usuzuje Pexa, že původně náležel k hradu Ledenice.²⁰⁹ To jasně vyplývá i z jeho polohy. Podle Oldřichovy listiny dvůr ležel nad pustým rybníkem²¹⁰, nový majitelé navíc mohli pást svůj dobytek v oboře, která patřivala k hradu. Pustý dvůr a rybník a obora změněná v louku, chybějící zmínka o hradu a místo purkrabího úředníci, to vše jasně signalizuje, že hrad v této době již neexistoval a o jeho obnovení se, zdá se, neuvažovalo.

První konkrétní zprávu o zničení hradu nám přináší až již dříve zmiňovaný zápis v obnovených Deskách zemských roku 1541 pod třeboňským panstvím v zápisu Petra Voka z Rožmberka zvaného Kulhavý: „Ledenice městečko se mlýnem, 2 dvořáky dědičnými a při tom zámek zbořený Landštejn řečený.“²¹¹ Podle Pexy je to vůbec poprvé, kdy byl hrad označen jménem „Landštejn“.²¹²

Nikde ovšem nenacházíme jedinou zmínku o tom, kdy a za jakých okolností byl hrad zničen. Panuje ovšem všeobecná shoda, že k tomu došlo za husitských válek. V blízkosti Ledenic táhla vojska táboritů v letech 1420, 1422, 1425 a 1433.²¹³

Vzhledem k malé přirozené ochraně městečka a válečným úspěchům husitských vojsk mohl Oldřich považovat situaci Ledenic za neudržitelnou a hrad tedy raději sám

²⁰⁷ Blažena RYNEŠOVÁ (ed.), *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka III. 1445-1448*, Praha 1937, s. 211.

²⁰⁸ Tamtéž.

²⁰⁹ H. PEXA, *Die Geschichte*, s. 49.

²¹⁰ Zde je myšlen jeden z Hradských rybníků, ale nevíme jistě který, ačkoli já se osobně domnívám, že se jedná o Dolní Hradský rybník.

²¹¹ K. KUČA, *Města III*, s. 374.

²¹² H. PEXA, *Die Geschichte*, s. 49.

²¹³ Tamtéž.

zničit.²¹⁴ Podobně ostatně naložil i s Pořešínem.²¹⁵ Pro tuto verzi událostí svědčí i nápis, který se dochoval v ledenickém kostele svatého Vavřince a jenž se nacházel na malém přenosném oltáři a byl zanesen do farní památní knihy ledenickým farářem Millerem (1868-1887). S jeho překladem mu pravděpodobně pomohl jeho bratranec, třeboňský archivář Theodor Wagner.

Pro memoria

Altare Portatile [!] in majori Ara collocatum sequentem habet inscriptionem.

*Hoc Altare Portatile consecravit Eminentissimus, ac Reverendissimus Dominus Joannes de Praga S. R. J. Princeps Episcopus Olomucensis, et Litomissliensis Canonicus Pragensis S. R. Ecclesiae titulo S. Cyriaci Presbiter Cardinalis, Archiepiscopatus Pragensis Primas Administrator a Capitulo electus, et in eo Sacras Reliquias Sanctorum Cosmae, et Damiani Martyrum inclusit. Anno Domini 1422 die 16. Aprilis.*²¹⁶

Podle Pexy ovšem nemohl nápis vzniknout před rokem 1426, protože biskup Jan Železný, správce pražského arcibiskupství, k němuž se text vztahuje, se až teprve v té době stal kardinálem v Římě v titulárním kostele sv. Cyriaka.²¹⁷ Navíc nám také sděluje, že papežské privilegium „*Altare portabile*“, to jest přenosného oltáře, bývalo tehdy propůjčováno výhradně šlechtě a klášterům, nikoli však malým a nevýznamným farním kostelům, jako byl ten ledenický. Podle Pexy se přenosný oltář mohl nalézat pouze na ledenickém hradě, kam jej zřejmě přinesl Oldřich z Rožmberka, jenž jím byl pravděpodobně po svém přestupu do katolického tábora vyznamenán. Přítomnost tohoto vzácného oltáře podle něj také činí úmyslné zničení hradu jeho majitelem téměř jistým. Předestírá, že kdyby byl hrad Ledenice zničen tábority, přenosný oltář by se

²¹⁴ Tento Pexův předpoklad se shoduje i s místní pověstí, o níž jsem se zmiňovala na straně 26 v kapitole pojednávající o místním hradě.

²¹⁵ KLIMESCH (ed.), *Urkunden*, s. 79.

²¹⁶ „*Na paměť. Na hlavním oltáři vystavený přenosný oltář obsahuje následující zápis. Eminence a vysoce vážený pan Jan z Prahy, svatě říše římské knížecí biskup z Olomouce a Litomyšli, pražský kanovník, kardinálský duchovní svatého římského kostela s titulem sv. Cyriacuse, volený první administrátor kapituly pražské věnuje tento přenosný oltář a uzavírá v něm svaté ostatky sv. mučedníků Kosmy a Damiana L. P. 1422 dne 16. dubna.*“ Přeložila Zahálková, text k dispozici v SOA Třeboň, *Herbert Pexa, Dějiny hradu Ledenice*, sign. CS 7765. Latinský text: H. PEXA, *Die Geschichte*, s. 50.

²¹⁷ H. PEXA, *Die Geschichte*, s. 50.

nedochoval, neboť je vyloučeno, aby posádka hradu přenesla před obléháním tak cenný předmět dolů do městečka, kde by zůstal bez ochrany. Jedinou možností podle něj je, že byl oltář přenesen do místního kostela předtím, než Oldřich přikázal hrad zničit. Tím se dostává k upřesnění data zničení hradu, jelikož s přihlédnutím k dataci nápisu, respektive datu jmenování Jana Železného kardinálem, přichází v úvahu pouze tažení táboritů roku 1433.

I po prodeji dvora patřilo městečko Ledenice stále pod treboňské panství pánům z Rožmberka, ačkoli zde měly své podíly i dědicové po Landštejnech, jak tomu bylo v případě Boršů z Oseka. Protože však Rožmberkové svou pokladnu notně vyprázdnili na války s kališníky, prodal Oldřich dne 10. března 1456 jisté platy na Ledenicích Konrádovi, pánu na Olešnici.²¹⁸ Stejně jednal i jeho syn Jan, když 23. dubna 1458 zastavil své úroční platy na Ledenicích panu Hanušovi Grauerovi a jeho ženě Dorotě z Hory u Jindřichova Hradce.²¹⁹

8.3. Shrnutí

Po smrti Viléma III. z Landštejna se poručnictví nad jeho dětmi ujímají Odol z Pyšel a Jindřich III. z Rožmberka. Druhý jmenovaný neznámo kdy, snad už v roce 1404 či až o 8 let později získal Ledenice do svého držení. Ani on je ovšem nevlastnil celé, jelikož na nich stále ležela věnná zástava Elišky z Landštejna, jejíž příbuzenský poměr k Vilému III. není zcela jasný. Každopádně ale tato žena svůj roční plat na Ledenicích odkázala svým synům Janu a Vilému Boršům z Oseka, jež jej prodali Janu Tožicovi z Vidova.

Po Jindřichově smrti se Ledenice dostaly do vlastnictví jeho syna Oldřicha II. z Rožmberka, známého odpůrce kališníků, jejichž vojska pro jeho nesmiřitelný postoj vůči nim často napadala jeho statky. Pravděpodobně v roce 1433 byl při tažení táboritů zničen místní hrad, přičemž se traduje, že jej zničil sám Oldřich, aby nepadl do rukou nepřátel. Pro tuto hypotézu by svědčilo přemístění cenného přenosného oltáře z hradu do kostela sv. Vavřince, jenž byl ovšem v těchto válečných letech několikrát vyloupen.

Od roku 1433 se tedy nad městečkem smutně tyčily trosky zaniklého a nadále chátrajícího hradu, které zde byly k vidění ještě na konci 19. století. Vrchnostenský dvůr dosud náležející k hradu prodal Oldřich dvěma svým poddaným, Matěji a Mikuláši

²¹⁸ SOkA České Budějovice, Diviš, Jindřich, *Paměti městyse Ledenice*, sign. R 2508/I, s. 23.

²¹⁹ Tamtéž, s. 23-24.

z Ledenic. Spolu s hradem zanikla i obora a byla přeměněna v louku. I Dolní Hradský rybník je popisován jako pustý.

9. Šestnácté století ve znamení posledních Rožmberků

9.1. Vilém z Rožmberka

Jak už jsem avizovala na začátku této práce, pro léta od poloviny 15. do poloviny 16. století nám prakticky úplně chybí písemné prameny, takže nelze říci, jak správa Ledenic v tomto období vypadala a zda je skutečně po celou dobu vlastnili páni z Rožmberka, či byly-li snad na nějaký čas zastavovány.

Jediné, co se z tohoto temného období dozvídáme, je chudoba zdejších lidí, na níž odkazoval již Jan z Tožice v roce 1448.²²⁰ Po něm pak Řehoř Kralic v listě adresovaném Janovi z Rožmberka z 26. června 1468, jenž nás dokonce spravuje o svém strachu z možného úplného zničení městečka: „*jestliže spálení budú, jakož výstrahu o ně mám, že se pilně na ně strojí purkrabie Vitorazský, nenie naděje, by se zase ustavili, neb jsou lidé velmi chudi a záhubni.*“²²¹ Škoda, že o konfliktu s vitorazským purkrabím nevíme nic bližšího, máme jen tuto jedinou větu.

Další písemnou zmínkou je až zápis vložený do Obnovených desek zemských Petrem IV. z Rožmberka roku 1541: „*Leděnice městečko se mlýnem a 2 dvořáky dědičnými a přitom zámek zbořený Landštejn řečený.*“²²²

Z panského dvora, jež Oldřich II. z Rožmberka prodal bratrům Matějovi a Mikulášovi z Ledenic, během staletí postupně vznikly dva menší dvory, o nichž se zmiňuje zápis v Deskách zemských. Tyto dva dvory se následně ještě rozdělily, takže zde existovaly dvory čtyři, které vlastnily tzv. dvořáci landštejnští. Kdy přesně k tomu došlo, není jasné, prvně se samostatně zmiňují až v urbáři třeboňského panství z roku 1589,²²³ jelikož se však nezachovala souvislá řada urbářů, nelze říci, zda je toto skutečně první záznam o nich v pramenech proveniencie vrchnostenské správy.

Dvůr Landštejn patřil rytíři Křištofu Buzickému z Buzic, po jehož smrti v roce 1567 jej zakoupil Vilém z Rožmberka, vládnoucí svému dominiu, jehož součástí bylo i městečko Ledenice, již od roku 1551.²²⁴ Až někdy po této Vilémově koupi mělo dojít

²²⁰ Josef KALOUSEK (ed.), *AČ XIV*, Praha 1895, s. 37.

²²¹ Týž (ed.), *AČ VII*, Praha 1887, s. 335.

²²² A. SEDLÁČEK, *Hrady III*, s. 191.

²²³ SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, *Urbář třeboňského panství z roku 1589*, inv. č. 297, sign. IA 6G^B N°3g/1, fol. 91^v.

²²⁴ Václav BŘEZAN (ed. Jaroslav PÁNEK), *Životy posledních Rožmberků I*, Praha 1985, s. 217.

k onomu rozdělení na čtyři dvory, jejichž majiteli se dědičně stali ledeničtí měšťané Vošteráček, Novotný, Doležal a Marek.²²⁵

Ve středu před Zvěstováním Panny Marie (22. 3.) roku 1553 postihl Ledenice velký požár, který zcela zničil 15 chalup, který „žena nějaká šedši se světlem ke krávě, zapálila.“²²⁶

O deset let později, 9. července 1563 Vilém potvrdil ledenickým jejich stará privilegia ve jménu svém i svého bratra. Navíc je ještě rozšířil o svolení, „aby oni měšťané ledeničtí, nynější i budoucí, mohli sobě k svým potřebám i k šenku ječná i pšeničná piva vařiti i slady doma dělati, ze svého vlastního toliko zrostu, počna od sv. Martina až do sv. Jiří, než potom od sv. Jiří až zase do sv. Martina aby k šenku ječná i bílá piva brali z pivovaru našeho, tu kdež by se jim ukázalo. A to by tak trvalo nyní i na časy budoucí a věčné.“²²⁷ Oním pivovarem, z něhož měli místní měšťané odebírat, byl určen vrchnostenský pivovar v Borovanech.

O pár dní později pak, 17. července, navštívil Vilém Ledenice, kde pojedl a prohlédl si některé grunty, o čemž náš spravuje Václav Březan.²²⁸

V roce 1566 pak na zdejší faru prezentoval pátera Vincence (*Vincentius*), mnicha kláštera sv. Augustina v Třeboni.²²⁹ „V tuto dobu nastává v poměrech náboženských už obrat: rozšiřovala se konfese českých bratří – evangeliků, dohodnutá mezi různověrci tak, že za Petra Voka byl na zdejší farnosti farář podobojí.“²³⁰

9.2. Petr Vok z Rožmberka

Protože Vilém zemřel roku 1592 bez potomků, nastoupil po něm na místo rožmberského vladaře jeho mladší bratr Petr Vok.

Ten 15. srpna 1596 purkmistrovi a konšelům městečka Ledenic potvrdil starší privilegia vydaná Vilémem z Landštejna a Vilémem z Rožmberka, která rovněž o něco rozšířil. Z této jeho listiny se dovídáme, že městys v této době „žádných obchodův

²²⁵ SOKA České Budějovice, AM Ledenice, *Památní kniha obce Ledenic. Obecní kronika z let 1889 – 1940*, sign. B1221, s. 25.

²²⁶ Tamtéž.

²²⁷ SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, *Privilegia městečka Ledenice*, sign. IA 5A^a 8b, fol. 3.

²²⁸ V. BŘEZAN (ed. J. PÁNEK), *Životy I*, s. 198.

²²⁹ SOKA České Budějovice, Diviš, Jindřich, *Paměti městyse Ledenice*, sign. R 2508/I, s. 24.

²³⁰ Tamtéž.

*takměř živností nemá“.*²³¹ Proto se rozhodl, „*aby oni obyvatelé téhož městečka našeho Ledenic, nynější i budoucí, netoliko od vejš psaného času, od sv. Martina do sv. Jiří, ale přes celý rok, buď ze svého zrostu obilí, neb koupeného odjinud, taková piva pšeničná i ječná, nyní i na budoucí věčné časy, vařiti, ty mezi sebou nebo jinde, /krom krčem a gruntův našich dědičných/ šenkovati, odbejvati a prodávati mohli, bez naší, dědicův a budoucích našich i všech pánů a držitelů téhož městečka překážky všelikteraké. Však naproti tomu budou povinni a mají nám i budoucím našim z jednoho každého věrtele piva co ho kolik se svaří, po šesti groších míšenských spravovati a chovaje se v tom spravedlivě takový plat z úplna sešlý vždy při každém půl létě, totiž při sv. Jiřím jednu polovici a při sv. Havlu druhou polovici do důchodův našich odvozovati.*“²³²

Dále jim také slibuje, že je zanechává při dávno obvyklé robotě a že ji on ani jeho dědicové navyšovat nebudou.

Protože se žádná další významnější událost z tohoto období k Ledenicím přímo neváže, dovolila bych si zde zmínit dvě zajímavé události ze vsí přidružených.

Od roku 1597 držel Mysletín Martin Grejnar z Veveří působící na dvoře Petra Voka jako úředník a písař. V roce 1598 se dohodl se stavitelem Janem Paitem na přestavbě mysletínské tvrze v renesanční zámek. „*Stará tvrz měla být opravena a k ní přistavěno nové stavení s bosovaným vchodem a renesančními sgrafity v omítce.*“²³³ K tomu však bohužel nedošlo, jelikož již roku 1601 Grejnar prodal Mysletín zpět rožmberskému vladaři.

V roce 1611 pak vyhořela celá vesnice Zaliny, čehož byl příčinou vpád Pasovských na území českých zemí. „*Došlo k tomu poté, co zde pasovské vojsko loupilo, zranilo jednoho sedláka a druhého dokonce zabilo. Zdejší obyvatelé na oplátku usmrtili dva vojáky, ale právě za to do Zalin opět Pasovští přitáhli a osadu zcela vypálili.*“²³⁴

Na závěr této kapitoly bych zmínila několik jmen ledenických obyvatel z období vlády posledního Rožmberka, která se nám v pramenech dochovala dodnes. Jedním z nich je jakýsi Jan Ledenický, zvaný Podlaha, jenž byl v roce 1599 popraven za krádeže a finanční podvody.²³⁵ Dalšími jsou pak dva vojáci, účastníci se v září 1594

²³¹ SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, *Privilegia městečka Ledenic*, sign. IA 5A^a 8b, fol. 4.

²³² Tamtéž.

²³³ K. TRÍSKA et. al., *Hrady V*, s. 132.

²³⁴ J. CUKR, *Strípky z historie aneb víte, že...*, Ledenický zpravodaj 7, 2006, s. 6.

²³⁵ Týž, *Rožmberský rok II*, s. 8.

tažení ze Znojma na ochranu uherského Komárna; jedná se o Václava z Ledce, vůdce houfu, a Jiříka Jemana, vabla [!].²³⁶ Z roku 1608 pak známe mlýnského písaře Víta Ledenického.²³⁷

9.3. Shrnutí

Přibližně pro léta 1450 až 1550 nám téměř zcela chybí jakékoli písemné prameny týkající se městyse Ledenice.

V roce 1551 se vladařem domu Rožmberků stává Vilém z Rožmberka a městečko Ledenice je součástí jeho dominia. Dvůr Landštejn vlastnil tehdy až do své smrti v roce 1567 rytíř Krištof Buzický z Buzic, po jehož skonu Vilém dvůr koupil a připojil ke svému panství. V jeho místě postupně vznikly čtyři dvory, jejichž majiteli se dědičně stali ledeničtí měšťané Voštěráček, Novotný, Doležal a Marek.

V roce 1553 postihl Ledenice velký požár, při němž lehlo popelem 15 chalup, tedy přibližně polovina městečka.

O deset let později pak Vilém ztvdil ledenickým jejich stará práva a udělil jim navíc svolení vařit piva ječná i pšeničná v době od sv. Martina do sv. Jiří. Toto následně v roce 1596 rozšířil Petr Vok o svolení k vaření piva po celý rok a navíc o možnost jeho prodeje i do okolních vsí, ovšem mimo panské krčmy a grunty. Navíc slibuje, že on ani jeho dědicové nemají zvyšovat robotní povinnosti místních obyvatel.

²³⁶ V. BŘEZAN (ed. J. PÁNEK), *Životy II*, s. 525.

²³⁷ Eva CIRONISOVÁ, *Správa třeboňského panství za Rožmberků (1366-1611)*, JSH 53, 1984, s. 6.

10. Mezi nebem a peklem

10.1. Náboženské rozvrstvení

Od svého založení patřila ledenická farnost do doudlebského děkanátu, jenž spadl do arcijáhenství bechyňského. Tak tomu bylo až do husitských válek, kdy se původní středověká církevní organizace rozpadla a znovu byla plně obnovena až v roce 1623 po nástupu nového pražského arcibiskupa Arnošta Vojtěcha hraběte z Harrachu (1623-1667).²³⁸ Ve sledovaném období do farnosti spadaly osady České Ohrazení (dnešní Ohrazení), Německé Ohrazení (dnešní Ohrazeníčko), Mysletín, Radostice, Srubec, Strážkovice, Zaliny, Zborov a Zvíkov.²³⁹

I když nemůžeme přesně říci, jak vypadalo konfesní rozložení obyvatelstva na vymezeném území, přeci jen se můžeme situaci přiblížit pomocí několika strohých zmínek obsažených v pramenech a následně v literatuře, zabývající se náboženskou situací na území jižních Čech. Tyto zmínky se však týkají především posledních let sledovaného časového úseku. Pro starší dějiny, například pro období husitských válek, kdy by bylo jistě zajímavé sledovat náboženské přesvědčení místních lidí, žijících v blízkosti Žižkova rodiště na panství jeho úhlavního nepřítele Oldřicha II. z Rožmberka, nám podobné prameny bohužel citelně scházejí.

Je nám ale známo, že se rožmberské državy dělily na severní část, která byla převážně utrakvistická, a na část jižní, kde převažovalo vyznání katolické, přičemž pomyslnou hranici tvořila zhruba linie Prachatice-České Budějovice-Třeboň.²⁴⁰ Jelikož se Ledenice nacházejí jižně od této hranice, dá se předpokládat, že se zde většina obyvatelstva hlásila k římské církvi. Tomu by odpovídalo i zjištění církevní vizitace z roku 1595, kde stojí, že ledenický farář měl ve své farnosti „*větší počet přijímajících podjednou*“.²⁴¹ Stejně hovoří i zápis z roku 1588, z něhož vyplývá, že v Ledenicích žilo podstatně více katolíků než příslušníků „táborského“ vyznání.²⁴²

Podobná vizitace se konala v roce 1602 v Českých Budějovicích. Z celkem dvanácti obsazených far na třeboňském panství, jež byly spravovány sedmi faráři, se

²³⁸ L. OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Kostel*, s. 5.

²³⁹ SOKA České Budějovice, Jindřich DIVIŠ, *Paměti městyse Ledenice*, sg. R 2508/I, s. 54.

²⁴⁰ Pavel PUMPR, *Beneficia, záduší a patronát. Na příkladu třeboňského panství na přelomu 17. a 18. století*, Brno 2010, s. 79.

²⁴¹ Tamtéž, s. 86.

²⁴² SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, *Rejstřík urbarium třeboňského z roku 1588*, sign. IA 6G^β1, fol. 7^v.

však konvokace zúčastnili pouze tři a to doudlebský, ledenický a štětínský.²⁴³ Při skrutiniu²⁴⁴ bylo zjištěno, že ledenický farář Ondřej Černý (*Niger*), jenž byl vysvěcen arcibiskupem Antonínem Brussem z Mohelnice (1561-1580), se „*modlí breviář, nemá heretických knih, správně zpovídá (confessiones observat), má agendu*“.²⁴⁵ Zpověď vykonával u lišovského faráře Adama Suka (*Suco*). Stejně jako mnoho jiných kněží i on žil v konkubinátu s hospodyní, s níž jej oddal jakýsi kněz Matouš.²⁴⁶ Farář Ondřej při konvokaci slíbil, že svou ženu propustí, zda tak ale skutečně učinil, není známo.

Bohužel nevíme, v jakých konkrétních letech vykonával řečený Ondřej Černý úřad ledenického faráře, jelikož mezi lety 1566 a 1630 je mezera v pořadí farářů působících v místní farnosti. Jindřich Diviš se ve svém díle zmiňuje, že je v různých záznamech naznačeno, že v tuto dobu zde bývali v obměnách jak faráři katoličtí, tak většinou podobojí. „*V tomto časovém údobí víra katolická neustále klesala, jak v městě Třeboni, tak i v jeho okolí tak, že do doby před Bílou horou nebylo zde ani jednoho katolíka-římana.*“²⁴⁷ Ačkoli je Jindřich Diviš jinak velmi spolehlivým zdrojem, jelikož jeho informace jsou založené na pramenech a svůj bohužel nevydaný rukopis psal ve spolupráci s několika archiváři, nezdá se, že by citovaná věta příliš odpovídala realitě, jak napovídá zjištění visitace z roku 1595.

Na možné konfesní rozdělení farnosti pak ukazuje situace z roku 1614, kdy si obyvatelé jedné vsi ledenické farnosti stěžovali na Jana Jiřího ze Švamberka císaři Matyášovi, že je hodlá proti předchozímu starobylému obyčeji zbavit katolického kněze.²⁴⁸ Jelikož se za původce této stížnosti označují pouze obyvatelé jedné vsi a nikoli celé farnosti, dá se usuzovat, že v ostatních vsích žil snad také určitý počet nekatolíků.

10.2. Kolomaz, krmička zlá

První nám z pramenů známý ledenický rychtář Bartoloměj Mácha (1600-1607) byl 12. ledna 1607 souzen a pro výstrahu jiným potrestán za to, že se nectně utrl na tkalce, pazderníka a koudelníka Jana Havla z Vrcova.

²⁴³ P. PUMPR, *Beneficia*, s. 78.

²⁴⁴ Výslech duchovní osoby.

²⁴⁵ Václav BARTŮŇEK, *Jihočeské osady podle visitace z roku 1595*, JSH 19, 1950, s. 46.

²⁴⁶ Tamtéž.

²⁴⁷ SOKA České Budějovice, Jindřich DIVIŠ, *Paměti městyse Ledenice*, sign. R 2508/I, s. 57.

²⁴⁸ P. PUMPR, *Beneficia*, s. 86.

Řečený Havel byl v poledne v dílně tkalce Máchy, a když začaly zvonit zvony, poklekl, pokřižoval se a nahlas se modlil: „*Bože, buď milostiv mně hříšnému.*“. Rychtář byl však věrný evangelík, a tak se prý na Havla utrl slovy: „*Aby tě s tím modlením už jednou hrom zabil!*“ Bohužel nelze zjistit, jakého konkrétního vyznání Mácha byl, snad by mohlo jít o luterána, o čemž lze mlhavě soudit jen díky tomu, že se o přítomnosti osob této konfese na Budějovicku k roku 1561 zmiňuje katolická konsistoř,²⁴⁹ či příslušníka tábořské konfese²⁵⁰ nebo Jednoty bratrské.²⁵¹

U Jindřicha Diviše se dočteme, že tento Havel byl prý známý tím, že u tkalců sbíral pazdeři²⁵² a popřívství a nic za to neplatil, navíc si ještě vynucoval stravu. Nebyl tedy jistě dvakrát dobrým sousedem a nejméně svědkem vypovídajícím o celé události.

Mácha, toho osudného dne zřejmě nebyl příliš dobře naložený, Havlovi žádné odpady od stavu ani jídlo nedal a to se mu zle nevyplatilo. Dotčený koudelník hned utíkal na faru, kde celou příhodu náležitě přibarvil a vylíčil tamnímu faráři, jehož jméno nám bohužel, kvůli výše zmiňované mezeře v záznamech, uniká.

Farář sice dobře věděl, co je Havel za kvítko a že je známý lhář, ale protože byl s rychtářem ve věroučném sporu, příhodu sepsal, sám ještě náležitě přibarvil a odeslal na třeboňský zámek, těšíc se na potrestání vzpurného rychtáře. Oproti očekávání však odpověď v dohledné době nedostal, a tak napsal list nový, v němž navíc hrozil, že o celé věci informuje arcibiskupa, aby zajistil, že rouhač bude náležitě potrestán.

Patronu kostela a majiteli třeboňského panství Petru Vokovi z Rožmberka, jenž sám nepatřil ke katolíkům, tedy nezbylo nic jiného, než Máchu předvolat. Zde by se nám velice hodil protokol z výslechu rychtáře, ale ten se mi, bohužel, nepodařilo dohledat. Pravděpodobně se do dnešních dnů nezachoval.

Po důkladném vyšetření celé příhody tedy nakonec musel Petr Vok na radu regenta Zikmunda Zyglá²⁵³ Máchu odsoudit. Rozsudek zněl takto: „*Aby rychtář stoje za*

²⁴⁹ Klement BOROVIČ (ed.), *Jednání a dopisy konsistoře katolické i utrakvistické II. Akta konsistoře katolické*, Praha 1869, s. 317.

²⁵⁰ Doložena v Ledenicích k roku 1588, viz: SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, *Rejstřík urbarium třeboňského z roku 1588*, sign. IA 6G^B1, fol. 7^v.

²⁵¹ SOKA České Budějovice, Diviš, Jindřich, *Paměti městyse Ledenice*, sign. R 2508/I, s. 24

²⁵² Pazdeřím se rozumí dřevitá dužina ve stoncích rostlin, jako jsou len či konopí, z nichž se získávají lýková textilní vlákna. Pazdeři se odděluje od vláken máčením nebo rosením, lámáním a potěráním.

²⁵³ Sám Zygl byl před pár lety, ještě v Kutné Hoře, potrestán stejným způsobem, o čemž ještě bude řeč.

hrdlo v kruhu před třeboňským rathausem, v polední čas, musel tři lžíce kolomazi, dobře prohráté temperovaným máslem chutě pozřítí, aby dobrého chutnání okusil.“²⁵⁴ Navíc samozřejmě přišel o funkci rychtáře. Tento trest k nám snad přišel z Německa, jak naznačuje Winter u případu, o němž se zmíním později.²⁵⁵ Proti rozsudku se nebylo kam odvolat, a tak musel Mácha ty tři lžíce sníst, div že se přitom neudávil. Při té příležitosti si prý posteskl, že: „*Kolomaz, krmička zlá.*“²⁵⁶

Jaroslav Pánek k celé události dodává toto: „*Aféra Bartoloměje Máchy je pozoruhodným dokladem o lhостejnosti poddaného měšťana vůči náboženství, hraničící až s ateismem; ani nábožensky založený Březan ovšem s trestem nesouhlasil.*“²⁵⁷

Takový trest byl poměrně závažný, protože obviněného zbavoval cti, jež byla pro člověka raného novověku, a nejen jeho, nesmírně důležitá. Pranýřování se obecně netýkalo výše postavených osob a počestných měšťanů, bylo vyhrazeno spíše prostým lidem a cizincům. Potupnost takového trestu ovšem nespočívala pouze ve vystavení provinilce před zraky široké veřejnosti, nýbrž hlavně v tom, že byl veřejně vystaven posměchu a nadávkám přihlížejících, kteří po něm mohli beztrestně házet odpadky, trusem apod. Kvůli takovémuto difamujícímu trestu hrozilo řemeslníkům vyloučení z cechu, pro Máchu rozsudek znamenal přinejmenším ztrátu rychtářského úřadu.

Není jisté, kdo kolomaz k jídlu Máchovi podával, ale šlo-li o kata, rychtářova čest utrpěla ještě více, jelikož každý kontakt s katem, jenž byl všeobecně považován za nepočestného člověka, byl ohromnou ránou pro čest odsouzeného. Jeho návrat k normálnímu životu byl pak prakticky nemožný. „*Veřejná infámie delikventů znamenala politické a sociální vyloučení z obce, tj. dotyční (i když nebyli odsouzeni k trestu smrti) neztráceli jen občanská práva, nýbrž veškerou společenskou vážnost. Nemohli svědčit při právních aktech, nemohli jít dítěti za kmotra a ztráceli možnost zabezpečit své rodiny. Nejzávažnější na této infámii byla skutečnost, že se mohla přenést*

²⁵⁴ SOKA České Budějovice, Diviš, Jindřich, *Paměti městyse Ledenice*, sign. R 2508/I, s. 82.

²⁵⁵ Zikmund WINTER, *Z kulturních dějin XVI. věku. Člověk zmařený. Kolomaz, krmička zlá. Z „Mistra Kampana“*, Praha 1917, s. 33.

²⁵⁶ Tento příběh se zřejmě stal poměrně populárním, jelikož ho najdeme zaznamenán s většími či menšími podrobnostmi mnohokrát, např. V. BŘEZAN (ed. J. PÁNEK), *Životy II*, s. 584. A. SEDLÁČEK, *Hrady III.*, s. 167. Joža MÁDL, *Jihočeské povídky a pověsti. Svazek 2*, České Budějovice 1946, s. 11. SOKA České Budějovice, Jindřich DIVIŠ, *Paměti městyse Ledenice*, sg. R 2508/I, s. 82-83.

²⁵⁷ V. BŘEZAN (ed. J. PÁNEK), *Životy II*, s. 584. Sám Březan se k odsouzení Máchy vyjádřil takto: „*To bylo nového regenta Zigmunda Zigle nové právo.*“

na všechny, kteří s delikventy přišli do styku, tedy také na jejich rodiny a příbuzenstvo.“²⁵⁸ Jaký přesně vliv měl tento trest na Máchův další život, není jasné.

Z hlediska symbolické komunikace by se snad toto pojídání kolomazi dalo chápat jako symbolický návrat urážlivých slov zpět do úst hříšníka. Zda tomu tak ovšem skutečně bylo či ne, si netroufám tvrdit, jde pouze o můj soukromý názor.

Jindřich Diviš nám dále přináší informaci o tom, že i Havel byl nakonec spravedlivě potrestán. Když se po nějaké době prokázalo, že při obcházení dílen nejen kradl, ale i ničil hotová díla a prořezával osnovy, byl „*potrestán železnými okovy ve sklepe věže třeboňské*.“²⁵⁹ Petr Vok mu navíc zakázal dále vykonávat jeho řemeslo a obcházet dílny.

Ledenický farář, kterému prý Havel navíc ukradl kožíšek, musel pak na příkaz rožmberského vladaře dát Máchovi do užívání jako náhradu za způsobenou křivdu farskou louku, zvanou Vítěkovu. Petr Vok ještě vzkázal bývalému rychtáři: „*Že ten krutý trest musel, ač nerad, pro spravedlnost uložit*.“²⁶⁰ Tímto aktem tedy byla rychtářova čest opět obnovena, což pro něj jistě mělo zásadní význam.

Koudelník Havel se pak chytil jakési rybníkářské chasy. Byl však chycen při krádeži ryb a raků na rožmberském panství nedaleko Vodňan a na místě činu za to hned oběšen.²⁶¹

Jak už jsem se zmínila, kulturní historik Zikmund Winter nám přináší zprávu o podobném případě, jenž se odehrál koncem měsíce máje někdy v 90. letech 16. století v Kutné Hoře. Winter nám bohužel ve svém líčení oné události neudává žádnou konkrétní dataci. Jediné, čeho se tedy můžeme chytit, abychom alespoň přibližně určili danou dobu, je jeho zmínka o tom, že Mikuláš Dačickému z Heslova tehdy ještě nebylo čtyřicet let.²⁶² Když víme, že se Mikuláš Dačický narodil v roce 1555²⁶³, snadno si spočítáme, že čtyřiceti let věku by dosáhl v roce 1595. V textu²⁶⁴ se navíc hovoří též o jeho manželce Alžbětě, dceři Jiřího Mládka, s níž byl Mikuláš Dačický ženat od roku

²⁵⁸ Richard van DÜLMEN, *Bezectní lidé. O katech, děvkách a mlynářích. Nepočestnost a sociální izolace v raném novověku*, Praha 2003, s. 61.

²⁵⁹ SOKA České Budějovice, Jindřich DIVIŠ, *Paměti městyse Lednice*, sg. R 2508/I, s. 83.

²⁶⁰ Tamtéž.

²⁶¹ Tamtéž.

²⁶² Z. WINTER, *Z kulturních dějin*, s. 34.

²⁶³ KOLEKTIV, *OSN VI*, s. 848.

²⁶⁴ Z. WINTER, *Z kulturních dějin*, s. 36.

1590.²⁶⁵ Z těchto faktů tedy můžeme jasně vyčíst, že se celá příhoda musela odehrát někdy mezi lety 1590 a 1595.

Ačkoli, jak je známo, Mikuláš Dačický z Heslova nebyl zrovna výkvětem ctnosti, ba naopak proslul jako prostopášník, pijan a rváč, který nevycházel ze sporů, soudů a různých dalších problémů a v šatlavě byl jako doma, tento příběh se překvapivě netýká jeho osoby, nýbrž jeho přítele, nám již známého budoucího regenta rožmberského dominia, Zikmunda Zygl z Chočemic.²⁶⁶ V poznámce se však uvádí jméno Jan Zyngl z Chočemic.²⁶⁷ Proč v jedné knize nacházíme dvě různé varianty jména téže osoby, není nikde vysvětleno.

V Kutné Hoře zastával Zikmund Zygl funkci šichtmistra neboli důlního úředníka a za manželku měl jakousi paní Kateřinu. Stejně jako jeho přítel byl i on místním erbovníkem a těšil se stejné pověsti obávaného rváče. Winter dokonce zmiňuje, že ve svém úřadu „*vyrazil několika lidem po několika zubech, usekl několik prstů, jednomu hašplěři musili kosti vyndat z mozku, et cetera*“.²⁶⁸ Pro nás je ovšem podstatné, že byl odsouzen pro lání a nekřesťanské hromování ke snědení lžice máslem temperované kolomazi, a to navíc u trdlíce před chrámem svaté Barbory, patronky havířů, dětí, dělostřelců, architektů matematiků a dalších, u nichž hrozí riziko náhlé či násilné smrti. Zde se jasně vynořuje analogie s trestem, jenž sám navrhl Máchovi.

V pravé poledne byl v doprovodu rychtáře, pánů úředníků a samozřejmě též biřiců přiveden před chrám, kde bylo veřejně čteno panské ujednání, že „*pro ukročení hněvu božího a odvrácení ukrutnosti turecké všickni se napomínají, aby život pobožný na sebe vzali a nechali ožralství a hanebného lání a hromování; kdo nenechá, bude potrestán buď trdlicí nebo kolomazí podle práva jako tuto pan Zikmund Zygl z Chočemic, měšťan a horník zdejší, jemuž a jehož příštím a přátelům tento trest nemá býti k újmě na cti ani dobrého jména*“.²⁶⁹ Poté se přistoupilo k výkonu uloženého trestu.

Proč se v usnesení hovoří o Turcích? Důvod je zřejmý. Boje s Turky totiž byly tehdy považovány za boží trest, proto se zde dává do souvislosti požadavek řádného života s odvrácením turecké expanze. Víra, že rouhači přivolávají svou bezbožností různá neštěstí na celou obec, byla v myslích lidí zakořeněna už od starověku. Pokud

²⁶⁵ KOLEKTIV, *OSN VI*, s. 848.

²⁶⁶ Z. WINTER, *Z kulturních dějin*, s. 32-41.

²⁶⁷ Tamtéž, s. 57.

²⁶⁸ Tamtéž, s. 36.

²⁶⁹ Tamtéž, s. 40.

tedy turecká vojska napadala a masakrovala obyvatelstvo katolické Evropy, muselo to logicky znamenat boží trest za jejich hříšnost, jelikož jinak by přeci muslimská vojska nikdy nemohla zvítězit nad skvělými rytíři Ježíše Krista.

Z onoho krátkého úryvku panského ujednání je však pro nás mnohem podstatnější prohlášení, že: „*jemuž a jehož příštím a přátelům tento trest nemá býti k újmě na cti ani dobrého jména.*“ Jak už jsem vysvětlovala výše v souvislosti s případem Máchy, čest byla pro raně novověkého měšťana, a ne jen jeho, prakticky životně důležitou nezbytností. Pozbýt čest znamenalo i ztrátu záchranné sociální sítě, společenských kontaktů a podobně. Často vedla k vyloučení z cechu a tím pádem k ekonomickému propadu rodiny. Takové veřejné vyhlášení, že dotyčný nesmí být pro uložený trest žádným způsobem difamován, mělo pro kajícího se hříšníka obrovský význam. Pokud by se tedy někdo slovy či skutkem odvážil napadnout jeho čest, měl Zyggl právo, ba dokonce povinnost se proti takovému činu bránit.

Ještě většího významu toto prohlášení nabývá v souvislosti s tím, že, jak naznačuje Winter, Zyglovi onu nechutnou krmí podával kutnohorský pohodný, čili člověk nepočestný stojící na nejnižších příčkách společenské hierarchie.²⁷⁰ Nebýt onoho spásného výroku ochraňujícího odsouzencovu čest, nacházel by se bývalý šichtmistr a budoucí rožmberský regent ve velice svízelné situaci. Jen pouhé nadávky dávající někoho do souvislosti s katem či pohodným byly považovány za značně difamující a patřily k těm nejhorším urážkám, jakými bylo jen možno dotknouti se cti prakticky jakéhokoli člověka, neboť lidí stojících na společenském žebříčku ještě níže bylo poskrovnu.

Kdo podával kolomaz Máchovi a jak se rozsudek dotkl, popřípadě nedotkl, jeho cti, to bohužel bez patřičných pramenů nemůžeme zjistit. Ve vztahu ke kutnohorskému případu se nám ovšem nabízí otázka, zda byla u příležitosti veřejného potrestání ledenického rychtáře rovněž pronesena ona formulka zajišťující jemu i jeho rodině zachování společenského a ekonomického statutu, či zda byla uvaleným trestem jeho čest poškozena a plného obnovení se jí dostalo až omluvou pana Petra Voka z Rožmberka a postoupením farní louky. Vzhledem k existenci odškodného bych se spíše přikláněla k určité infámii, jíž trest na Máchovi zanechal, a jejímu následnému odstranění. Odstoupení farní louky by tak mohlo znamenat jakousi náhradu za ušlé peníze z doby Máchovy dočasné nepočestnosti.

²⁷⁰ Tamtéž, s. 37.

Když srovnáme oba případy, všimneme si několika zajímavých skutečností, tedy kromě té, že v obou případech figuruje Zikmund Zygl z Chočemic, nejdříve sám odsouzen a poté trestající Máchu. V první řadě by nás mohlo zaujmout, že oba mnou zde předkládané případy byly prvními ve své lokalitě, u nichž bylo přistoupeno k novému trestu – požití určitého počtu lžic máslem temperované kolomazi. Je obrovská škoda, že nemáme žádnou možnost zjistit, jak tuto novou formu trestu vnímali přihlížející lidé a jak sami odsouzení. Jak asi bylo požívání kolomazi chápáno z hlediska symbolického? Odpovědí na tuto otázku snad může být má hypotéza, jíž jsem uvedla výše, ale nakolik je pravdivá a komplexní, to se asi už nedozvíme. Otázkou také i nadále zůstává, proč se vrchnost rozhodla přejít od dřívějších forem trestu právě k této? A právě na přelomu 16. a 17. století? Byly snad staré tresty příliš mírné a tím pádem neúčinné? Těžko říci, na každém jednotlivém panství bývala odlišná praxe, takže jen stěží můžeme zobecňovat nějaké případné závěry. Svou roli také jistě hrálo to, že Zygl sám relativně nedávno stejný trest podstoupil, ostatně to byl právě on, kdo jej přinesl na území rožmberského dominia.

Oba odsouzení si rovněž odpykávají svůj trest na veřejném místě a v pravé poledne, jeden u trdlice a druhý u pranýře, jeden před kostelem, druhý před radnicí. Zde je důvod jasný. Trestání provinilců bylo za prvé poměrně oblíbenou podívanou, především však mělo mít na přihlížející mravokárný či odstrašující účinek. Potrestáním provinilce se společnost symbolicky očistila od špatnosti a byl tak opět obnoven daný řád světa.

Další zajímavou otázkou, která by si zasloužila více pozornosti, je náboženské vyznání obou odsouzených rouhačů. Co se týče Máchy, víme s jistotou, že se hlásil k evangelickému vyznání. Snad mohl být luteránem, ale nabízejí se i další možné konfese. U Zikmunda Zygla nám bohužel Winter podobnou informaci nepodává. Jednou sice zmiňuje, že je to „*chlap nekřesťanská*“, ale zde jde spíše o narážku na jeho časté hromování nežli na náboženské přesvědčení.²⁷¹ Lepší indicií by pro nás mohlo být prohlášení, že než Zygla vyvedli k trdlici, začaly kostelní zvony ohlašovat poledne. Rychtář i všichni ostatní poklekli a modlili se „*polednička*“, Zygl neklekl, schválně stál a polohlasně klel. Snad tím chtěl pouze demonstrovat svůj nesouhlas s uloženým trestem. Když si však připomeneme Máchův postoj vůči modlitbám při zvuku poledních zvonů a skutečnost, že Zyglov blízký přítel Mikuláš Dačický byl přesvědčený luterán,

²⁷¹ Tamtéž, s. 33.

může se nám ona skutečnost, že v poledne na rozdíl od ostatních nepoklekl k modlitbě, začít jevit v odlišném světle.

U obou případů by pak jediný rozdíl představovalo sociální postavení obou mužů a s tím možná související formulace vylučující jakoukoli újmu na cti pro erbovníka Zygla a její pravděpodobná absence u prostého ledenického rychtáře.

11. Doklady hmotné kultury

11.1. Kostel sv. Vavřince

Podle architektonických znaků byl zdejší farní kostel sv. Vavřince postaven někdy kolem roku 1300²⁷², a sice na místě původní kaple, která snad vznikla po založení vsi ve druhé polovině 13. století. Ourodová-Hronková uvádí, že se kostel jako farní poprvé připomíná už roku 1359, ačkoli zde neudává žádný pramen, z něhož tuto informaci zjistila a já sama žádný takový nenalezla.²⁷³

Kostel je jednolodní stavba s pravoúhle zakončeným presbytářem, obdélnou sakristií po severní straně lodi a hranolovitou věží zhruba v ose presbytáře. Z doby kolem roku 1300 pochází raně gotický presbytář se sakristií. Kněžiště měří na délku sedm metrů a je zaklenuto křížovou klenbou na klínových žebrech terčíkovým svorníkem. Ve východní stěně kostela, za hlavním oltářem, bychom pak našli zazděné gotické hrotité okno s původní kružbou. Do sakristie se pak vchází sedlovým portálem v severní stěně kněžiště. Samotná sakristie je pak zaklenuta valenou klenbou s hranolovitými výsečemi. Hlavní loď dělí od presbytáře hrotitý triumfální oblouk, zesílený kamenným pásem, nad kterým v minulosti stával tzv. sanktusník²⁷⁴. Loď kostela široká 10,25 metru a dlouhá 16,8 metru má plochý strop. Původní gotický krov musel být ovšem v roce 1756 nahrazen novým, jelikož byl poničený při požáru kostela. Spolu s tímto stropem zmizel i sanktusník.²⁷⁵ Další stavební vývoj není pro tuto práci podstatný, a proto jej zde nebudu uvádět.

Oltářní kámen byl posvěcen roku 1422 a pod něj byly vloženy ostatky světců.²⁷⁶

Kromě sanktusníku měl kostel i vlastní dřevěnou zvonici, jež byla vystřídána barokní věží, která stála při vstupu na hřbitov, jenž kostel obklopoval. Tento malý hřbitov při kostele byl zrušen teprve na konci 20. století.

²⁷² K. KUČA, *Města III*, s. 374.

²⁷³ L. OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Kostel*, s. 5.

²⁷⁴ Malá štíhlá věžička, která se zpravidla stavěla na hřebeni střechy presbytáře kostela zhruba nad hlavním oltářem, nebo, především v pozdní gotice, též na hřebeni střechy hlavní lodi. Ve výšce býval zavěšen malý zvon, používaný při zpěvu *Sanktus* a při pozdvihování. Sanktusník najdeme na kostelech již od 13. století.

²⁷⁵ Podoba a stavební vývoj kostela podle L. OURODOVÉ-HRONKOVÉ, *Kostel*, s. 5.

²⁷⁶ Tamtéž, 15.

Nejstarší movitou památkou, jež se v kostele dochovala, je žulová křtitelnice archaického tvaru pocházející pravděpodobně ze 14. století, jak tvrdí Ourodová-Hronková²⁷⁷, nebo až ze 16. století, podle Podholy.²⁷⁸ Je vysoká 64 centimetrů a v průměru široká 96 centimetrů. Na jedné straně ji zdobí reliéf s erbem pánů z Rožmberka.

11.1.1. Oplakávání z Ledenic

Reliéf Oplakávání nebo také Kladení Krista do hrobu je významnou uměleckou památkou. Vznikl někdy kolem roku 1520²⁷⁹ a dnes je uložen v Alšově jihočeské galerii v Hluboké nad Vltavou. Byl vyřezán z lipového dřeva, na výšku měří 50 a na šířku 77 centimetrů.²⁸⁰ Je možné, že byl původně umístěn na vrcholu gotické archy, z níž se jiná část nedochovala. Dnes se v ledenickém kostele nachází rokokový oltář.

„Dílo je kompozičně rozvedeno do šíře, která nadobro opouští schéma tohoto námětu. Jestliže prvky jsou převzaty ze staršího typu Oplakávání, sestava je nová.“²⁸¹ Skupinu zřetelně oddělených postav spojuje pouze ležící tělo Krista ve spodní části reliéfu. Jednoduché drapérie propůjčují postavám pohyb. Skupinu tvoří celkem pět postav, kromě mrtvého Ježíše Krista jsou to sv. Jan Evangelista, Panna Maria Bolestná, sv. Maří Magdaléna a Marie, setra Lazarova. Ježíšova Matka drží za ruku svého bezvládného Syna a Jan, jehož Ježíš ze všech svých učedníků nejvíce miloval, svírá v dlaních spasitelovu hlavu. Jedna z Marií pak klečí a pozvedá Kristovy nohy v kolenou, jako by ho společně s Janem chtěla někam odnést, snad uložit do hrobu. Druhá Marie stojí opodál s rukama na prsou a pohyb, jímž si přitahuje plátno, do něhož je zahalena, blíže k tělu, vyvolává pocit, jako by jí byla zima. Celý výjev lemují dvě esovitě prohnuté postavy patřící Janovi a jedné z Marií. *„Umírněné ladění dává tomuto reliéfu silný citový přízvuk.“²⁸²* *„Všechny přítomné postavy mají ve tváři zřetelně vepsánu bolest a zármutek z přetěžké události.“²⁸³* Zobrazení smutku postav je však

²⁷⁷ L. OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Kostel*, s. 31.

²⁷⁸ Roman PODHOLA, *Českobudějovicko známé i zapomenuté*, Semily 2009, s. 87.

²⁷⁹ Vladimír DENKSTEIN – František MATOUŠ, *Jihočeská gotika*, Praha 1953, s. 101.

²⁸⁰ Tamtéž.

²⁸¹ Tamtéž, s. 61.

²⁸² Tamtéž, s. 62.

²⁸³ Roman LAVIČKA, *Gotické umění. Průvodce sbírkou středověkého umění Alšovy jihočeské galerie*, Hluboká nad Vltavou 2007, s. 64.

poměrně stereotypní. Reliéf se nám naštěstí dochoval ve své původní polychromované podobě. V roce 1947 byl restaurován F. Kotrbou v Praze.

Oplakávání z Ledenic je často spojováno s tvorbou význačného jihočeského sochaře, kterého známe jen jako Mistra Oplakávání ze Žebráku, jehož dílna pravděpodobně působila v Českých Budějovicích.²⁸⁴ Tento Mistr zřejmě autorem ledenického Oplakávání není, ale dílo bylo patrně inspirováno jeho tvorbou.

„Za zlomek výjevu Oplakávání bývá někdy považován sv. Jakub a sv. Maří Magdaléna z Bílska (kolem roku 1510). Dílo je však opracováno ze všech stran a bylo tedy součástí oltáře v kostele sv. Jakuba v Bílsku, a proto by tedy bylo možné i vzhledem k ikonografii soudit, že se nám zachovala ústřední část středověkého hlavního oltáře.“²⁸⁵

11.2. Středověké aquamanile

„Při výkopu základů domu pečovatelské služby čp. 86 v Ledenicích v srpnu 1985 našel učeň OSP P. Janich v hloubce asi 1 m část keramického aquamanile, jež se prostřednictvím inspektora odboru kultury ONV v Českých Budějovicích I. Bartoše dostalo se zpožděním do Jihočeského muzea.“²⁸⁶ Kvůli tomuto zpoždění a pokročilému stavu stavebních prací bohužel nebylo možné bližší prozkoumání nálezových okolností. Podle nálezce již ve výkopu žádné jiné středověké předměty nebyly, avšak po bližším ohledání nálezů se ukázalo, že zlom na aquamanilii je čerstvý a dá se tedy reálně předpokládat, že byl artefakt původně celý a jeho uražená část či případné další zlomky keramiky unikly pozornosti nálezců.

Jako většina nádob tohoto druhu, i tato svým tvarem reprezentuje zvíře, snad beránka, přičemž zadní část, obě přední válcovité nohy, přední část hlavy s výlevkou a uši, popřípadě rohy, je odlomena. Hlavičku zdobí nalepené pravé oko, levé se nedochovalo. *„Silný krk přechází v mohutné plece, duté válcovité tělo uprostřed zúžené je na zádech opatřeno kruhovitou výlevkou, z níž vybíhá poškozené páskové ucho, zdobené uprostřed podlouhlými zářezy. Zbarvení je světle okrově hnědé, povrch rovný, materiál hrubší, kvalitně tvrdě vypálený. Síla střepu je 5-9 mm, výška 16 cm, zachovaná délka 18,5 cm a největší šířka 10 cm.“²⁸⁷*

²⁸⁴ Tamtéž, s. 56.

²⁸⁵ Tamtéž, s. 64.

²⁸⁶ Petr ZAVŘEL, *Středověké aquamanile z Ledenic, o. České Budějovice*, AVJČ 5, 1988, s. 179.

²⁸⁷ Tamtéž.

Takováto aquamanilia se často užívala při mších na omývání rukou kněze a byla velmi oblíbená již od doby románské a gotické, zvláště pak v kovovém provedení. Od poloviny 14. století se tyto nádoby dostávají také do světského inventáře, a to především u vyšších feudálních vrstev, kde se užívají při stolování. V průběhu doby, jak se jejich popularita dále rozrůstala, se pak začínaly vyrábět i z hlíny pro potřeby nižší šlechty a měšťanstva. Nakonec se aquamanilia dostala i do nejširších vrstev společnosti, kde se udržela až do 19. století.

Ledenické aquamanilii je podle Zavřela stylově nejbližší nález z moravských Knínic, jež představuje jakousi sfingu, čili bájně zvíře s lidskou hlavou, v tomto případě hlavou starého muže. „*Nápadná je podoba obou těl – protáhlé zvířecí tělo je ve střední části zúžené s výlevkou na šíji. Rovněž mohutné plece končí na nízkých pahýlech nohou. Totéž platí o aquamanilii z Bognerovy ulice ve Vídni a také o exempláři z Brna. V souladu s těmito aquamanilii lze ledenický nález datovat patrně na konec 14. nebo na počátek 15. století.*“²⁸⁸

11.3. Dům „U Králů“

Takto místní nazývají jednopatrový rohový dům na jihozápadní straně Náměstí u křižovatky z jedné strany na České Budějovice a z druhé na Borovany. Tento dům se poprvé připomíná již k roku 1612, kdy byl jeho majitelem jistý Bedřich Král, jehož jméno je v souvislosti s tímto domem dodnes připomínáno.²⁸⁹ Již tehdy v něm zřejmě fungoval hostinec. Dům zůstal v majetku rodiny Králové až do roku 1806.²⁹⁰ Dnešní podoba této stavby, jejíž první patro v současnosti slouží k pořádání různých kulturních akcí, pochází z roku 1909.²⁹¹

²⁸⁸ Tamtéž.

²⁸⁹ Jaroslav CUKR - Jiří CUKR, *Vítá Vás obec Lednice* [online]. Posl. úpravy 2003 [cit. 10. 3. 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.lednice.wz.cz>>.

²⁹⁰ NN, *Vjezd na Náměstí (okolo 1920)*, Ledenický zpravodaj 5, 2007, s. 1.

²⁹¹ Tamtéž.

12. Závěrem

Jelikož je pramenná základna ke zvolenému tématu, a především pak pro vytyčené období, značně fragmentární, zůstává naše práce pouhým pokusem o rekonstrukci a interpretaci dějin vybrané lokality. Každá konstrukce má jistě své silné i slabé stránky. Při současném stavu poznání, které ostatně nikdy nemůže být naprosto dokonalé a definitivní, si však můžeme vytvořit alespoň určitou představu o historii městyse Ledenice, jemuž především je tato práce věnována.

Naše současné poznatky bude snad možno nadále rozvíjet prostřednictvím kontaktů a spolupráce s jinými obory, o což jsem se na těchto stránkách sama pokoušela. Věřím, že jsem zde dosáhla jednoho z cílů, jež jsem si pro tuto práci vytyčila, a to otevření potenciálu dalšího výzkumu a širší spolupráce mezi obory, které jsem já sama při svých skromných podmínkách bádání a schopnostech jistě nebyla schopna využít v plné míře.

Cílem ovšem nebylo vyvodit nějaké absolutní závěry, spíše se poučit z interpretace staronových pramenů, s nimiž jsem při svém bádání přicházela do styku. Šlo mi zde především o rozšíření současného poznání, co se zvoleného tématu týče, a komplexní zpracování co možná nejširšího pohledu na danou problematiku. Díky spojení mnoha různorodých informací se před námi začíná pomalu rýsovat celá mozaika, do níž jednotlivé dílčí poznatky postupně zapadají jako drobné kamínky a pomáhají tak vytvářet celý složitý ornament.

Během naší procházky historií Ledenic jsme se dozvěděly, že hrad Ledenice nad stejnojmennou tržní vsí se prvně připomíná již 13. července 1278 v listině vystavené Jindřichem I. z Rožmberka. Zprvu je nacházíme v majetku pánů z Krumlova, který jim byl po popravě známého Závíše z Falkenštejna (1290) a jeho bratří (1300) zkonfiskován. Po tajemných bratrech Lednicerech vynořujících se na konci 13. století nacházíme Ledenice ve 30. letech 14. století v majetku Smila z Lomnice, bratra Viléma I. z Landštejna z třeboňsko-landštejnské větve Vítkovců, od něhož se stěhují do vlastnictví bratrů Jana, Mikuláše a Vítka pravděpodobně z rodu konopišťských Šternberků. Po přechodném zastavení hradu Vchynovi z Březnice se výše jmenovaný Jan stal jeho jediným majitelem až do svého skonu v roce 1385. Jistý podíl na vsi držel i nejvyšší komorník království Českého Vítek z Landštejna, jehož syn Vilém III. získal po smrti Jana z Ledenic hrad a k němu příslušející část vsi, jíž pak listinou ze dne 29. dubna 1398 daroval právo odúmrti. Za něj či ještě za jeho otce navíc došlo k povýšení

tržní vsi Ledenic na městečko, které tak dostalo do vínku erbovní znak pánů z Landštejna – stříbrnou růží na rudém poli. Mezi lety 1408-1412 získal hrad a městys Ledenice do svého majetku Jindřich III. z Rožmberka, jeden z poručníků sirotek po Vilému III. Jeho syn Oldřich II. dal pak místní hrad patrně roku 1433 zničit, aby nepadl do rukou táboritů. Po mezeře v písemných pramenech, trvající zhruba od poloviny 15. do poloviny 16. století, nacházíme Ledenice v držení posledních Rožmberků. Za panování Viléma z Rožmberka došlo k rozdělení panského dvora Landštejna na čtyři dvory, jejichž majiteli se dědičně stali ledeničtí měšťané Voštěráček, Novotný, Doležal a Marek. Roku 1563 pak Vilém ztvdil ledenickým jejich stará práva a udělil jim navíc svolení vařit piva ječná i pšeničná v době od sv. Martina do sv. Jiří. Toto následně v roce 1596 rozšířil Petr Vok o svolení k vaření piva po celý rok a navíc i o možnost jeho prodeje do okolních vsí, ovšem mimo panské krčmy a grunty. Po vymření Rožmberků Petrem Vokem přešly Ledenice spolu s třeboňským panstvím do vlastnictví Švamberků.

Podobným způsobem se psala historie i mnoha dalších vsí a městeček v jižních Čechách, o nichž historie zatím prakticky mlčí, a přitom by se i v jejich příbězích daly jistě nalézt velmi zajímavé okamžiky, které by nám mohly pomoci doplnit dalších několik kamínek do obrazu našeho dosavadního poznání o jihu Čech v této době.

Jedním ze zamýšlených cílů této práce bylo zjistit co nejvíce informací o zaniklém hradě. Přes veškerou snahu toho o něm víme i nyní stále velice málo, jelikož se v dochovaných pramenech zmínky o něm prakticky nevyskytují a kvůli současné zástavbě není možno provést zde širší archeologický výzkum. I tak ale tyto kusé informace, jež nám prameny a odborná literatura poskytly, pomohly vytvořit možnou, ačkoli značně subjektivní, podobu onoho hradu, o jejíž kresebné zpracování se postarala má dlouholetá přítelkyně Marie Naidrová.

Zde bych ráda upozornila na to, jak důležité je zkoumat dávno již zřícené a i nadále se pomalu rozpadající a z naší krajiny tak navždy mizející sídla středověké šlechty, nebo, jako je tomu v případě Ledenic, i ty hrady, po nichž již nenalezneme jedinou hmatatelnou stopu, abychom stačili zachytit ještě alespoň malý fragment informací o nich, než budou veškeré pozůstatky po jejich existenci ztraceny v bezedném propadlišti času a nám po nich nezbude více, než jen jméno zapsané na zažloutlých stránkách některé knihy zabývající se kastelologií, ovšem již bez patřičného kontextu. Zůstaneme-li slepí k této problematice, můžeme ztratit mnoho důležitých a cenných poznatků, které jen čekají, až si někdo dá tu práci, aby je vynesl ze zaprášených archivů

na světlo boží, či vyrval poslední zbytky chatrných již, dříve však mocných kamenných zdí síle přírody, jež se na nich ve spojení s neúprosným zubem času již stihla náležitě podepsat.

V neposlední řadě pak má práce přináší, ač vlastně jaksi nepřímo, pohled na život obyčejných lidí zde v Ledenicích, a samozřejmě nejen zde, ve zvoleném časovém úseku. Díky poznání zdejších přírodních podmínek, jako jsou složení půdy, zdroje pitné vody, místní flóra a fauna, si můžeme živě představit nejen polní práce místních obyvatel, zakládání rybníků a vrchnostenské lovy v místní oboře, ale alespoň částečně si můžeme vytvořit i obrázek o jejich jídelníčku.

Na jiném místě, například u příležitosti udělení privilegií městečku a jeho obyvatelům, si můžeme snadno představit život před udělením těchto výsadních práv a po jejich vydání se můžeme zkusit vžít do kůže tehdejších usedlíků a shledat tak, do jaké míry toto ovlivnilo jejich životy. Není totiž úkolem historika pouze popisovat jednotlivé události a svrchu se dívat na lidský život, měl by se spíše, dle zásad historické antropologie, snažit dívat se na tehdejší svět očima lidí, kteří v něm žili, pokusit se pochopit jejich myšlení a jednání. Kvůli značnému rozsahu nejen co do počtu stran, ale i samotného zvoleného tématu, zůstávají v této práci ještě mnohé rezervy v tomto směru, nabízející možnosti dalšího bádání.

13. Seznam použitých pramenů a literatury

13.1. Seznam použitých zkratek

AČ = Archiv český, čili staré písemné památky české i moravské sebrané z archivů domácích i cizích

AM = Archiv města

AVJČ = Archeologické výzkumy v jižních Čechách

CDM = Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae

FRA = Fontes rerum Austriacarum

FÚ = Farní úřad

JSH = Jihočeský sborník historický

Kuděj = Časopis pro kulturní dějiny

LC = Libri confirmationum

MVGDB = Mitteilungen des Vereins für die Geschichte der Deutschen in Böhmen

NN = anonymní autor

ONV = Okresní národní výbor

OSN = Ottův slovník naučný

SOA = Státní oblastní archiv

SOkA = Státní okresní archiv

13.2. Prameny

13.2.1. Nevydané prameny

Státní okresní archiv České Budějovice

SOkA České Budějovice, AM Ledenice, *Památní kniha obce Ledenic. Obecní kronika z let 1889 – 1945*, sign. B1221.

SOkA České Budějovice, FÚ Ledenice, *Liber memorabilium in quo notantur vaccae ferrae decimee – et successio curatorum beneficium Ledenicensis 1628-1878*, inv. č. 1, sign. Ia1, č. k. 1.

SOkA České Budějovice, Diviš, Jindřich, *Paměti městyse Ledenice*, sign. R 2508/I.

Státní oblastní archiv Třeboň

SOA Třeboň, *Herbert Pexa, Dějiny hradu Ledenice*, sign. CS 7765.

SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, *Listina krále Jana Lucemburského ze 3. 6. 1341*, sign. IA 2P1 N°1.

SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, *Listina Hojna a Vítka z Landštejna z 25. 6. 1358*, sign. IA 1A^a N°7a.

SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, *Listina Vítka z Landštejna ze 3. 8. 1376*, sign. IA 3K^a N°103.

SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, *Listina Jana a Viléma Boršů z Oseka z 15. 3. 1419*, sign. IA 1A^a N°57.

SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, *Privilegia městečka Ledenice*, sign. IA 5A^a 8b.

SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, *Rejstřík urbarium třeboňského z roku 1588*, sign. IA 6G^b1.

SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, *Urbář třeboňského panství z roku 1557*, inv. č. 292, sign. IA 6G^b N°3b.

SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, *Urbář třeboňského panství z roku 1589*, inv. č. 297, sign. IA 6G^b N°3g/1.

Archiv kláštera ve Vyšším Brodě (dostupné z www.monasterium.net)²⁹²

Listina Jindřicha I. z Rožmberka z 13. 7. 1278.

Listina Odola z Pyšel a Jindřicha z Rožmberka z 8. 3. 1407.

²⁹² V on-line databázi u pramenů z některých archivů nejsou uvedeny signatury (bohužel se jedná o zde jmenované archivy klášterů ve Vyšším Brodě a Drkolně). Listiny se však dají dohledat dle data vydání.

Stiftsarchiv Schlägl (dostupné z www.monasterium.net)

Listina Oldřicha z Weichseln z 9. 5. 1300.

13.2.2. Edice pramenů

BOROVÝ, Klement (ed.), *Jednání a dopisy konsistoře katolické i utrakvistické II. Akta konsistoře katolické*, Praha, Nákladem kněhkupectví I. L. Kober, 1869, 404 s.

BRETHOLZ Berthold (ed.), *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae XV. Urkundensammlung zur Geschichte Mährens, 1207-1408*, Brno, Verlag des mährischen Landesausschusses, 1903, 440 s.

BŘEZAN, Václav (ed. Jaroslav PÁNEK), *Životy posledních Rožmberků I-II*, Praha, Svoboda, 1985, 905 s.

EMLER, Josef (ed.), *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim. Liber tertius et quartus ab anno 1373 usque ad annum 1390*, Praha, Spolek historický v Praze, 1879, 261 s.

EMLER, Josef (ed.), *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim. Liber sextus ab anno 1399 usque ad annum 1410*, Praha, Spolek historický v Praze, 1883, 352 s.

EMLER, Josef (ed.), *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim. Liber septimus ab anno 1410 usque ad annum 1419*, Praha, Spolek historický v Praze, 1886, 350 s.

FRIEDRICH, Gustav (ed.), *Archiv Český, čili, Staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích XXXI. První kniha provolací desk dvorských z let 1380 až 1394*, Praha, komise k tomu zřízená při Královské české společnosti nauk, 1921, 496 s.

HAAS, Antonín (ed.), *Privilegia nekrálovských měst českých z let 1232-1452*, Praha, Nakladatelství Československé akademie věd, 1954, 438 s.

Historická komise Císařské akademie věd ve Vídni (ed.), *Fontes rerum Austriacarum XXXVII. Österreichisches Geschichts-Quellen, II. Abteilung, Diplomataria et Acta. Urkundenbuch es ehemaligen cistercienserstiftes Goldenkron in Böhmen*, Vídeň, Karl Gerold's Sohn, 1872, 692 s.

HORCICKA, Adalbert – WEBER, Ottokar (edd.), *Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen XLI*, Praha, im Selbstverlage des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen, 1903, 626 s.

- CHLUMECKÝ, Petr - CHYTIL, Josef - DEMUTH, Karl - WOLFSKRON, Adolf (edd.), *Moravské zemské desky (Die Landtafel des Markgrafthumes Mähren). I. sv. řady brněnské 1348 - 1466*, Brno 1856, 505 s.
- CHYTIL, Josef (ed.), *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae VII. Urkunden-Sammlung zur Geschichte Mährens, 1334-1349*, Brno, Nitsch & Grosse, 1858-1864, 1006 s.
- JACOBI, Theodor (ed.), *Codex epistolaris Johannis regis Bohemiae. Briefe des Königs Johann von Böhmen, seiner Verwandten und anderer Zeitgenossen, nebst Auszügen aus Urkunden desselben Königs, als einer Ergänzung zu Fr. Böhmers Regesten*, Berlin, Trautwein, 1841, 136 s.
- KALOUSEK, Josef (ed.), *Archiv Český, čili, Staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích VII*, Praha, komise k tomu zřízená při Královské české společnosti nauk, 1887, 731 s.
- KALOUSEK, Josef (ed.), *Archiv Český, čili, Staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů domácích i cizích XIV*, Praha, komise k tomu zřízená při Královské české společnosti nauk, 1895, 611 s.
- KLIMESCH, Johann Matthäus (ed.), *Urkunden und Regesten zur Geschichte des Gutes Poreschin im 14. und 15. Jahrhunderte*, Praha, Královská česká společnost nauk, 1889, 131 s.
- KÖPL, Karl (ed.), *Urkundenbuch der Stadt Budweis in Böhmen. I. Band. 1. Hälfte, 1251-1391*, Praha, Karl Köpl, 1901, 296 s.
- NOVOTNÝ, Václav (ed.), *Kronika zbraslavská*, Praha, Nákladem Nadání Františka Palackého, 1905, 663 s.
- PALACKÝ, František (ed.), *Archiv Český, čili, Staré písemné památky české i moravské VI*, Praha, Fridrich Tempský, 1872, 639 s.
- RYNEŠOVÁ, Blažena (ed.), *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka III. 1445-1448*, Praha, nákladem ministerstva školství a národní osvěty, 1937, 435 s.
- TINGL, František Antonín (ed.), *Liber primus confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim nunc prima vice typis editus, inchoans ab anno 1354 usque 1362*, Praha, Eduard Grégr, 1867, 212 s.
- TINGL, František Antonín (ed.), *Liber secundus confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim nunc prima vice typis editus, inchoans ab anno 1369 usque 1373*, Praha, B. Stýblo, 1868, 101 s.

TRUHLÁŘ, Josef (ed.), *Urbář zboží rožmberského z roku 1379*, Praha, Královská česká společnost nauk, 1880, 62 s.

13.3. Literatura

13.3.1. Monografie

- BAUER, Jan, *Tajnosti českých hradů a zámků I*, Třebíč, Vydavatelství Akcent, 2004, 229 s.
- BĚLIČ, Jaromír – KAMIŠ, Adolf – KUČERA, Karel, *Malý staročeský slovník*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1978, 685 s.
- BLÁHOVÁ, Marie, *Historická chronologie*, Praha, Libri, 2001, 948 s.
- BŮŽEK, Václav – ŠTEFANOVÁ, Dana (edd.), *Menschen – Handlungen – Strukturen. Historischanthropologische Zugangsweisen in den Geschichtswissenschaften*, České Budějovice, Jihočeská univerzita, Historický ústav, 2001, 503 s.
- DENKSTEIN, Vladimír – MATOUŠ, František, *Jihočeská gotika*, Praha, Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1953, 125 s.
- DÜLMEN, Richard van, *Bezectní lidé. O katech, děvkách a mlynářích. Nepočestnost a sociální izolace v raném novověku*, Praha, Dokořán, 2003, 107 s.
- DÜLMEN, Richard van, *Historická antropologie. Vývoj, problémy, úkoly*, Praha, Dokořán, 2002, 116 s.
- GERSDORFOVÁ, Zlata, *Počátky hradu v Českém Krumlově – Hrad jako symbol moci a výraz kulturního transferu. Bakalářská práce FF JČU, České Budějovice 2010*, 108 s.
- HEBER, František Alexandr, *České hrady, zámky a tvrze III. Jižní Čechy*, Praha, Argo, 2008, 367 s.
- HOFFMANN, František, *Středověké město v Čechách a na Moravě*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2009, 712 s.
- HOFFMANN, František, *České město ve středověku. Život a dědictví*, Praha, Panorama, 1992, 453 s.
- HORSKÁ, Pavla - MAUR, Eduard - MUSIL, Jiří (edd.), *Zrod velkoměsta. Urbanizace českých zemí a Evropa*, Praha, Litomyšl, Paseka, 2002, 352 s.
- JIRÁČEK, Jan, *Jižní Čechy, Přírodní oblasti*, Ledenice, Sdružené lesy Ledenice a Borovany, 2010, 213 s.
- JIRÁČEK, Jan, *Průvodce lesy jižních Čech*, České Budějovice, KOPP, 1998, 195 s.
- JUŘÍK, Pavel, *Jihočeské dominium. Rožmbekové, Eggenberkové, Schwarzenbergové a Buquoyové v jižních Čechách*, Praha, Libri, 2008, 443 s.
- KLÁPŠTĚ, Jan, *Proměna českých zemí ve středověku*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2005, 624 s.

- KOBLASA, Pavel - KOVÁŘ, Daniel, *Panská sídla jižních Čech. 433 hradů, zámků a tvrzí*, České Budějovice, Veduta, 2003, 215 s.
- KOBLASA, Pavel - KOVÁŘ, Daniel, *Ledenice. Jak je neznáme*, České Budějovice, Historicko-vlastivědný spolek, 2001, 33 s.
- KOLEKTIV, *Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí VI. Čechy-Danseur, s 25 přílohami a 103 vyobrazeními v textu*, Praha, Jan Otto, 1893, 956 s.
- KOLEKTIV, *Ottův slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí XV. Krajčij-Ligustrum, se 12 přílohami a 167 vyobrazeními v textu*, Praha, Jan Otto, 1900, 1066 s.
- KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III. Kolín-Míro*, Praha, Libri, 1998, 952 s.
- KUKAL Zdeněk et. al., *Hrady Čech a Moravy. Z čeho jsou a na čem stojí. Hrady, zámky, tvrze, kláštery*, Praha, Grada, Česká geologická služba, 2010, 303 s.
- LAVIČKA, Roman, *Gotické umění. Průvodce sbírkou středověkého umění Alšovy jihočeské galerie*, Hluboká nad Vltavou, Alšova jihočeská galerie, 2007, 71 s.
- MACEK, Josef, *Česká středověká šlechta*, Praha, Argo, 1997, 156 s.
- MÁDL, Joža, *Jihočeské povídky a pověsti II*, České Budějovice, Společenská knihtiskárna, 1946, 40 s.
- MILLER, Jaroslav, *Uzavřená společnost a její nepřátelé. Město středovýchodní Evropy (1500 – 1700)*. Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 2006, 464 s.
- NODL, Martin – TINKOVÁ, Daniela (edd.), *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha, Argo, 2007, 268 s.
- OURODOVÁ-HRONKOVÁ, Ludmila, *Kostel svatého Vavřince a kaple ve farnosti Lednice. Průvodce*, Lednice, Římskokatolická farnost Lednice, 2008, 40 s.
- PALACKÝ, František, *Popis království Českého čili podrobné poznamenání všech dosavadních krajův, panství, statkův, městeček a vesnic, někdejších hradův a tvrzí, též samot a zpustlých osad mnohých v zemi české, s udáním jejich obyvatelstva dle popisu r. MDCCCXLIII vykonaného*, Praha, Nákladem knihkupectví J. G. Kalve, 1848, 608 s.
- PODHOLA, Roman, *Českobudějovicko známé i zapomenuté*, Český Krumlov, Roman Podhola, 2009, 173 s.
- POLÁČEK, Josef, *Slovanské mohyly v prostoru Lednice-Borovany*, České Budějovice, ONV, 1981, 76 s., 29 s. obr. příl.

- PROFOUS, Antonín, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny II. CH-L*, Praha, Česká Akademie věd a umění v Praze, 1949, 705 s.
- PUMPR, Pavel, *Beneficia, záduší a patronát. Na příkladu třeboňského panství na přelomu 17. a 18. století*, Brno, Matice Moravská, 2010, 421 s.
- RIEDEL, Mirko et. al., *Jihočeské rybníční pánve*, Praha, Olympia, 1967, 202 s.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého III. Budějovsko*, Praha, Nákladem Františka Šimáčka, 1884, 308 s.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého VII. Písecko*, Praha, Nákladem Františka Šimáčka, 1890, 307 s.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého XII. Čáslavsko*, Praha, Argo, 1997, 345 s.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého XIV. Litoměřicko a Žatecko*, Praha, Argo, 1998, 462 s.
- TŘÍSKA, Karel et. al., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku V. Jižní Čechy*, Praha, Svoboda, 1986, 293 s.
- ŤUKALOVÁ, Štěpánka et. al., *Územní plán obce Ledenice. Textová část. Návrh*, České Budějovice, UA PROJEKCE, 2006, 62 s.
- WINTER, Zikmund, *Z kulturních dějin XVI. věku. Člověk zmařený. Kolomaz, krmička zlá. Z „Mistra Kampana“*, Praha, Jan Otto, 1917, 58 s.
- WINTER, Zikmund, *Kulturní obraz českých měst. Život veřejný v XV. a XVI. věku I, II*, Praha, Matice česká, 1890-1892, 1697 s.

13.3.2. Periodika

- BARTUŇEK, Václav, *Jihočeské osady podle visitace z roku 1595*, JSH 19, 1950, s. 45-49 a 79-83.
- CIRONISOVÁ, Eva, *Správa třeboňského panství za Rožmberků (1366-1611)*, JSH 53, 1984, s. 1-9.
- CUKR, Jiří, *Jak vznikaly názvy ledenických rybníků? Část první: Ledenické rybníky*, Ledenický zpravodaj 1, 2007, s. 5.
- CUKR, Jiří, *Jak vznikaly názvy ledenických rybníků? Část třetí: Zaniklé rybníky*, Ledenický zpravodaj 3, 2007, s. 7.
- CUKR, Jiří, *Městys Ledenice; Městys – co to je a kde se vzal*, Ledenický zpravodaj 11, 2007, s. 3.

- CUKR, Jiří, *O počátcích Ledenic a zdejším hradě aneb dvě výročí městyse*, Ledenický zpravodaj 7, s. 9.
- CUKR, Jiří, *Rožmberský rok I. Nejstarší dějiny Ledenic*, Ledenický zpravodaj 10, 2011, s. 4.
- CUKR, Jiří, *Rožmberský rok II. Ledenice a nejslavnější Rožmberkové*, Ledenický zpravodaj 11, 2011, s. 8.
- CUKR, Jiří, *Střípky z historie aneb víte, že...*, Ledenický zpravodaj 7, 2006, s. 6.
- KUBÍKOVÁ, Anna, *Panství Třeboň ve světle berní ruly a její revizitace*, JSH 55, 1986, s. 144-160.
- NEŠPOR, Zdeněk R. – HORSKÝ, Jan, *Historická antropologie? Metodické problémy a paradoxy na pomezí dějepisectví, sociologie a sociální antropologie*, Kuděj 6, 2004, č. 1, s. 61-81.
- NN, *Vjezd na Náměstí (okolo 1920)*, Ledenický zpravodaj 5, 2007, s. 1.
- NODL, Martin, *Mikrohistorie a historická antropologie*, Dějiny - teorie - kritika 2, 2004, s. 237-252.
- PEXA, Herbert, *Die Geschichte der Witigonenburg Ledenice*, JSH 43, 1974, s. 37-53.
- ZAVŘEL, Petr, *Středověké aquamanile z Ledenic, o. České Budějovice*, AVJČ 5, 1988, s. 179-182.

13.3.3. Sborníky

- BERANOVÁ, Václava (ed.), *Borovany. Vlastivědný sborník k osmistému výročí první zprávy o obci*, Borovany 1986, 244 s.

13.4. Internetové zdroje

CUKR, Jaroslav – CUKR, Jiří, *Vítá Vás obec Ledenice* [online]. Poslední úpravy 2003 [cit. 30. 10. 2011]. Dostupné na WWW: <<http://www ledenice.wz.cz>>.

Digitální archiv Archeologického ústavu AV ČR.

Europe's virtual documents online [online]. Poslední úpravy 20. 6. 2012 [cit. 21. 6. 2012]. Dostupné na WWW: <<http://www.monasterium.net/>>.

Městys Ledenice. Oficiální internetové stránky [online]. Poslední úpravy březen 2013 [cit. 11. 3. 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www ledenice.cz/>>.

Odborná podrobná geologická mapa 1 : 50 000 pro Ledenice [online]. [cit. 30. 10. 2011]. Dostupné na WWW: <<http://www.geologicke-mapy.cz>>.

Římskokatolická farnost Ledenice [online]. [cit. 17. 3. 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www ledenice-farnost.cz>>.

Státní hrad a zámek Český Krumlov [online]. Poslední úpravy 14. 8. 2007 [cit. 7. 4. 2013]. Dostupné na WWW: <http://www.castle.ckrumlov.cz/docs/cz/zamek_oinf_sthrza.xml>.

14. Přílohy

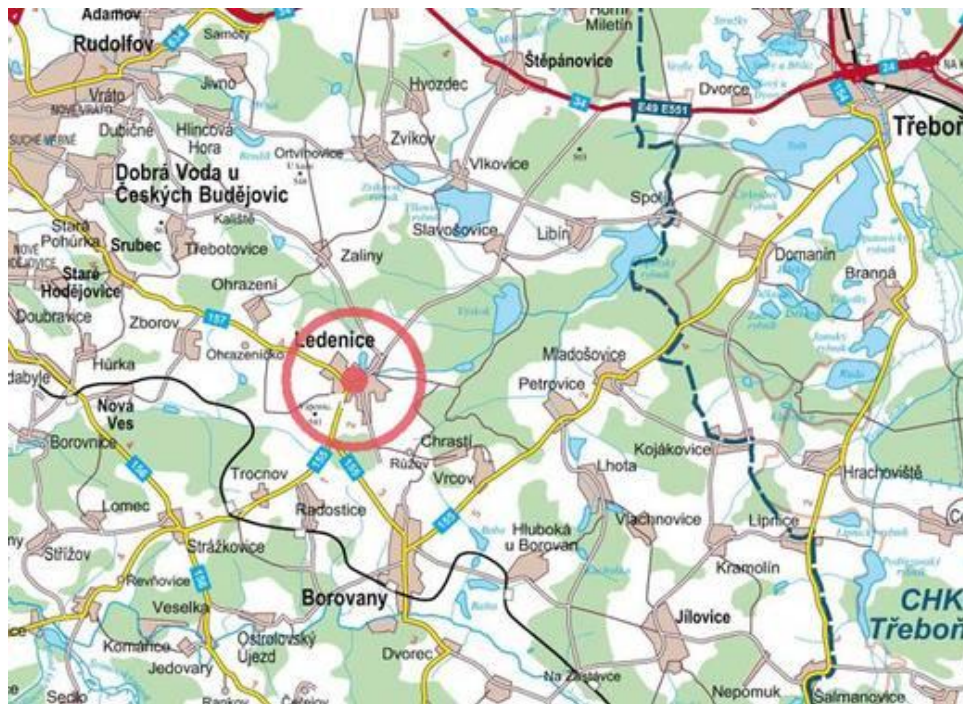
14.1. Seznam příloh a vyobrazení

1. Mapa Ledenic a okolí (on-line dostupné na [www.ledenice.cz](http://www ledenice.cz)).
2. Katastr obce Ledenice (SOkA České Budějovice, Diviš, Jindřich, *Paměti městyse Ledenice*, sign. R 2508/I, s. 129.).
3. Plánek mohylového pohřebiště ve Vápenicích (Josef POLÁČEK, *Slovanské mohyly v prostoru Ledenice-Borovany*, České Budějovice 1981, obrazová příloha 29.).
4. Nálezy z mohyl (Josef POLÁČEK, *Slovanské mohyly v prostoru Ledenice-Borovany*, České Budějovice 1981, obrazová příloha 13.).
5. Nálezy z mohyl (Josef POLÁČEK, *Slovanské mohyly v prostoru Ledenice-Borovany*, České Budějovice 1981, obrazová příloha 18.).
6. Kamenný kruh (Josef POLÁČEK, *Slovanské mohyly v prostoru Ledenice-Borovany*, České Budějovice 1981, obrazová příloha 5.).
7. Jedna z mohyl ve Vápenicích (Josef POLÁČEK, *Slovanské mohyly v prostoru Ledenice-Borovany*, České Budějovice 1981, obrazová příloha 2.2.).
8. Historická fotografie Ledenic (on-line dostupné z [www.ledenice.wz.cz](http://www ledenice.wz.cz)).
9. Panoramatická dobová pohlednice Ledenic z konce 19. století (on-line dostupné z [www.ledenice.wz.cz](http://www ledenice.wz.cz)).
10. Znak městyse Ledenice (on-line dostupné z [www.ledenice.wz.cz](http://www ledenice.wz.cz)).
11. Geologická mapa Ledenic a okolí (on-line dostupné z www.geologicke-mapy.cz).
12. Letecký snímek prostoru těžby křemeliny (on-line dostupné z [www.ledenice.wz.cz](http://www ledenice.wz.cz)).
13. Dolní Hradský rybník (foto Petra Kamlachová).
14. Rybník Lazna při západu slunce (on-line dostupné z [www.ledenice.wz.cz](http://www ledenice.wz.cz)).
15. Hráz rybníka Lazny, kde stával mlýn (foto Petra Kamlachová).
16. Středověká vesnice Pfaffenschlag (Jan KLÁPŠTĚ, *Proměna českých zemí ve středověku*, Praha 2005, s. 275.).
17. Dvouřadový půdorys vesnice na příkladu zaniklé středověké vesnice Svídny (Jan KLÁPŠTĚ, *Proměna českých zemí ve středověku*, Praha 2005, s. 253.).
18. Dvouřadový půdorys vesnice na příkladu zaniklé středověké vesnice Svídny (Jan KLÁPŠTĚ, *Proměna českých zemí ve středověku*, Praha 2005, s. 253.).
19. Středověká vesnice s tvrzí (Jan KLÁPŠTĚ, *Proměna českých zemí ve středověku*, Praha 2005, s. 271.).

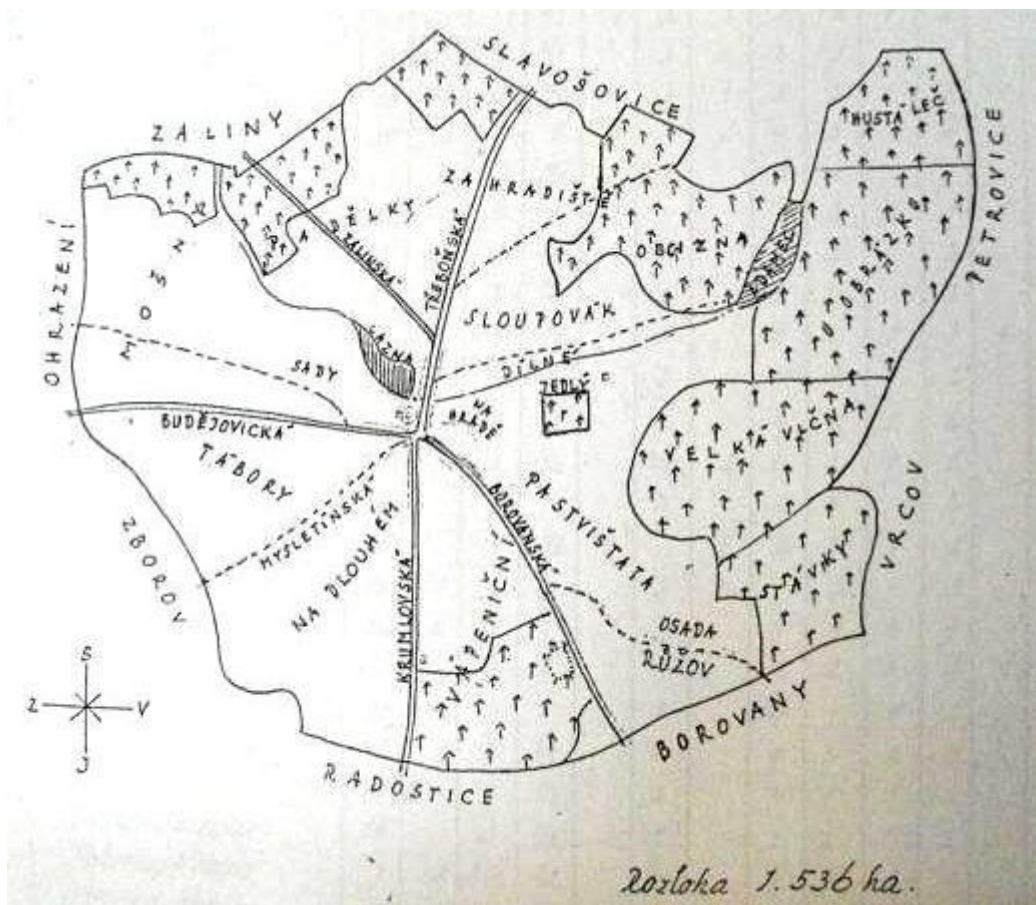
20. Detail městečka Ledenice s kostelem z mapy schwarzenberského panství z roku 1684 (Ludmila OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Kostel svatého Vavřince a kaple ve farnosti Ledenice. Průvodce*, Ledenice 2008, s. 2).
21. Detail městečka Ledenice z mapy schwarzenberského panství od J. Stránského z roku 1705. (Ludmila OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Kostel svatého Vavřince a kaple ve farnosti Ledenice. Průvodce*, Ledenice 2008, s. 2.).
22. Podoba středověkých stavení (Jan KLÁPŠTĚ, *Proměna českých zemí ve středověku*, Praha 2005, s. 273.).
23. Funkční rozdělení obytných domů a hospodářských staveb (Jan KLÁPŠTĚ, *Proměna českých zemí ve středověku*, Praha 2005, s. 254.).
24. Rekonstrukce možné podoby hradu (nakreslila Marie Naidrová)
25. Úvozová cesta na hrad (foto Petra Kamlachová).
26. Úvozová cesta na hrad 2 (foto Petra Kamlachová).
27. Listina z 13. července 1278 (online dostupné z www.monasterium.net).
28. Dělení rúží od Antonína Streera z r. 1742 (online dostupné z www.castle.ckrumlov.cz).
29. Rodokmen krumlovské větve Vítkovců (Zlata Gersdorfová, *Počátky hradu v Českém Krumlově – Hrad jako symbol moci a výraz kulturního transferu*. Bakalářská práce, České Budějovice 2010, s. 108.).
30. Pečeti Záviše z Falkenštejna (August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého III. Budějovsko*, Praha 1884, s. 12.).
31. Pečeť Vítka z Krumlova jinak z Ledenic z r. 1290 (August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého III. Budějovsko*, Praha 1884, s. 49.).
32. Listina z 9. května 1300 (online dostupné z www.monasterium.net).
33. Pečeť Vchyny z Březnice (August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého III. Budějovsko*, Praha 1884, obrazová příloha *Pečeti rodů v Budějovsku osedlých III*, č. 27.).
34. Pečeť Přibyslava z Pořešína z r. 1337 (August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého III. Budějovsko*, Praha 1884, s. 231).
35. Pečeť Verněře z Pořešína z r. 1364 (August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého III. Budějovsko*, Praha 1884, s. 232).
36. Nejstarší písemná zmínka o ledenickém hradu (SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, *Listina Vítka z Landštejna ze 3. 8. 1376*, sign. IA 3K^u N°103.)

37. Mapa archeologických výzkumů provedených na katastru městyse Ledenice (satelitní mapa on-line dostupná z www.geologicke-mapy.cz; lokality vyznačila Petra Kamlachová)
38. Tabulka nálezů (zpracovala Petra Kamlachová)
39. Kostel sv. Vavřince (on-line dostupné z [www.ledenice.wz.cz](http://www ledenice.wz.cz))
40. Zaklenutí kněžiště (on-line dostupné z www.ledenice-farnost.cz)
41. Sedlový portálek ((on-line dostupné z www.ledenice-farnost.cz)
42. Zazděné gotické okno (Ludmila OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Kostel svatého Vavřince a kaple ve farnosti Ledenice. Průvodce*, Ledenice 2008, zadní strana desek.)
43. Terčíkový svorník (Ludmila OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Kostel svatého Vavřince a kaple ve farnosti Ledenice. Průvodce*, Ledenice 2008, s. 37.)
44. Žulová křtitelnice (Ludmila OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Kostel svatého Vavřince a kaple ve farnosti Ledenice. Průvodce*, Ledenice 2008, s. 31.)
45. Detail reliéfu (Ludmila OURODOVÁ-HRONKOVÁ, *Kostel svatého Vavřince a kaple ve farnosti Ledenice. Průvodce*, Ledenice 2008, s. 31.)
46. Oplakávání z Ledenic (Vladimír DENKSTEIN – František MATOUŠ, *Jihočeská gotika*, Praha 1953, mezi stranami 96 a 97.)
47. Dům „U Králů“ (vpravo) před 100 lety (on-line dostupné z www.ledenice.wz.cz)
48. Středověké aquamanile (Petr ZAVŘEL, *Středověké aquamanile z Ledenic*, o. České Budějovice, AVJČ 5, 1988, s. 182.)

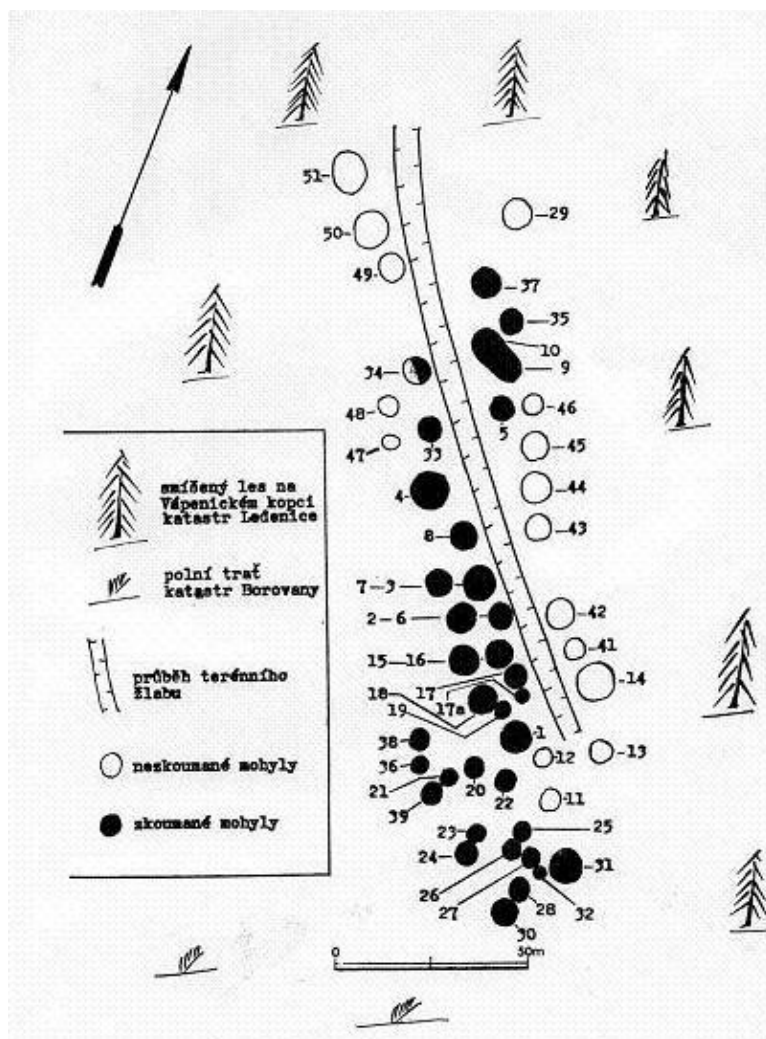
14.2. Přílohy

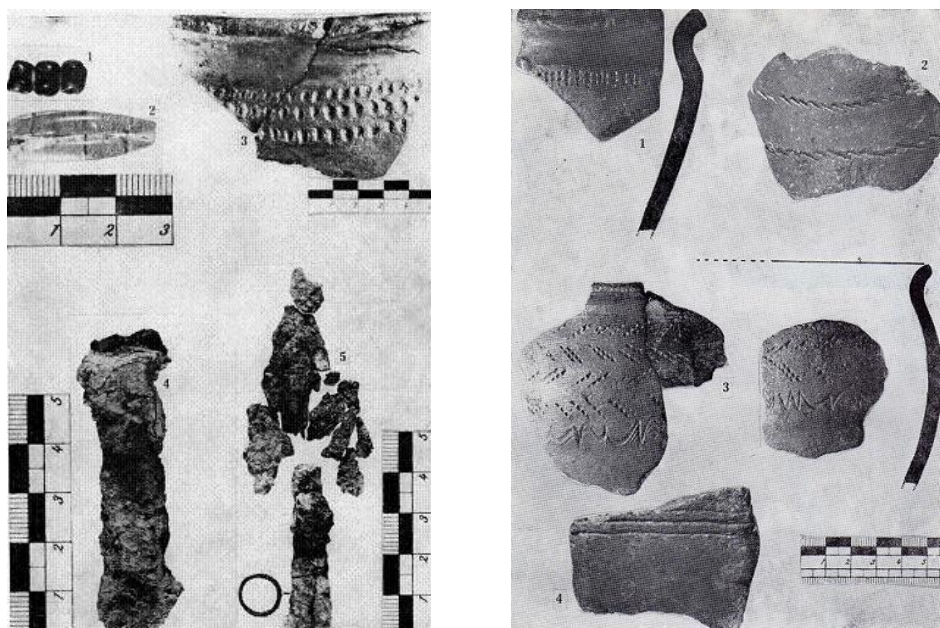
Obr. 1. Mapa Ledenic a okolí

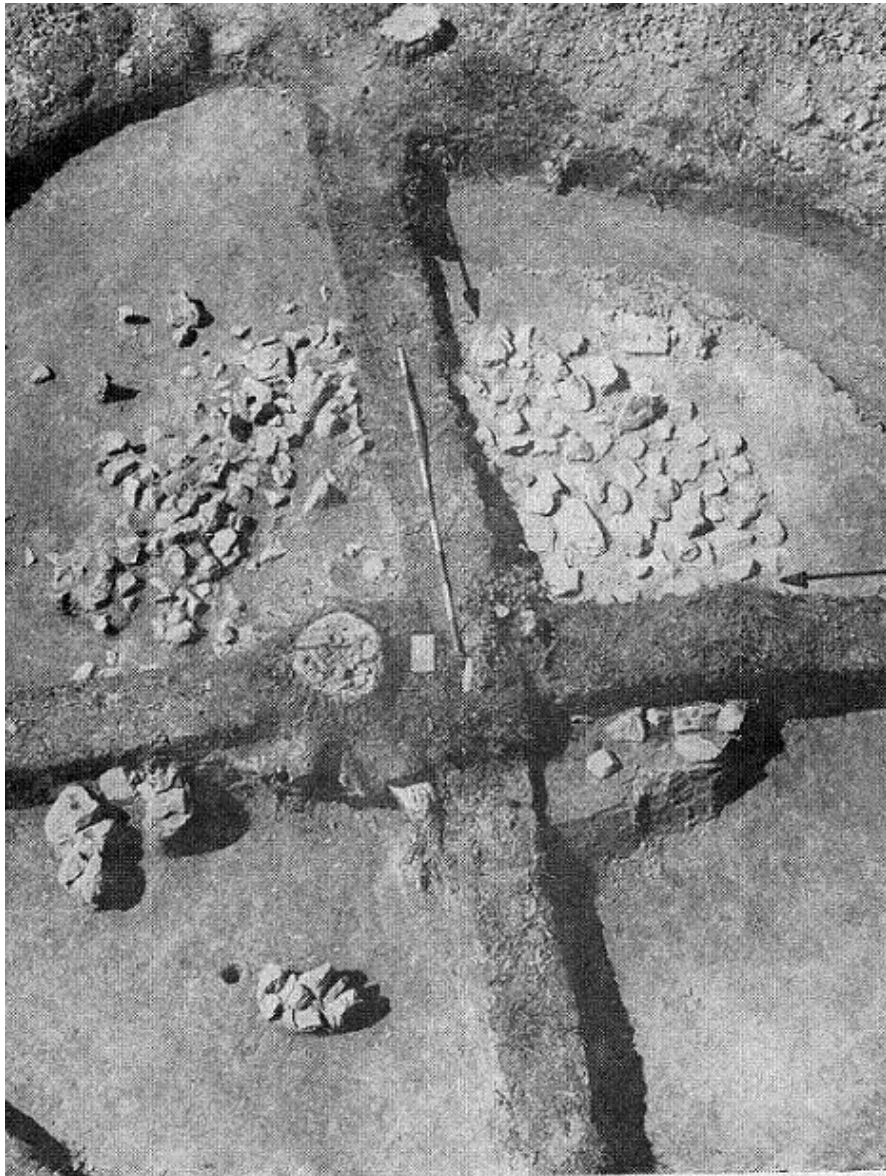
Obr. 2. Katastr obce Ledenice

Obr. 3. Plánek mohylového pohřebiště ve Vápenicích

Obr. 4.-5. Nálezy z mohyl

Obr. 6. Kamenný kruh

Obr. 7. Jedna z mohyl ve Vápenicích

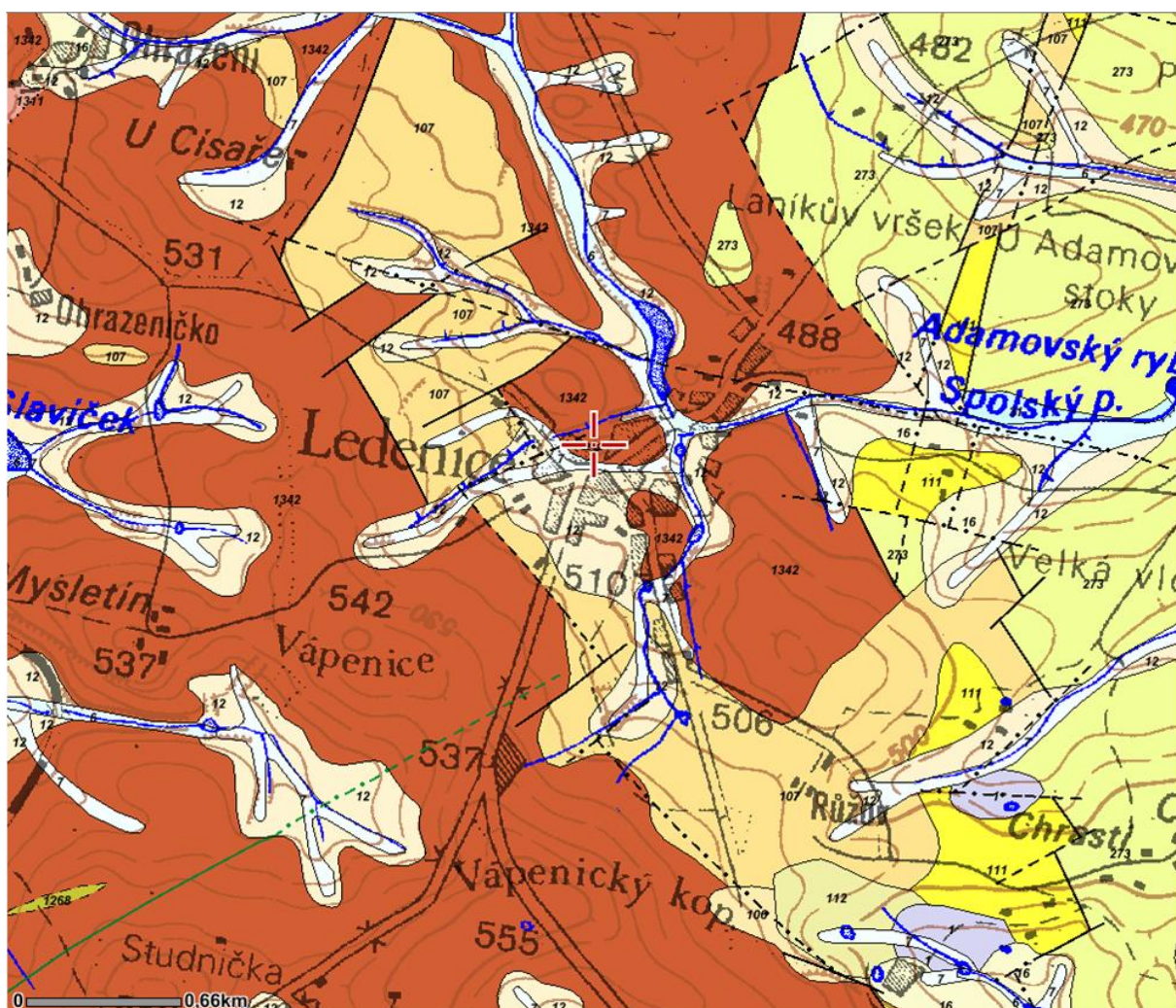
Obr. 8. Historická fotografie Ledenic

Obr. 9. Panoramatická dobová pohlednice Ledenic z konce 19. století

Obr. 10. Znak městyse Lednice

Obr. 11. Geologická mapa Lednice a okolí

Obr. 12. Letecký snímek prostoru těžby křemeliny

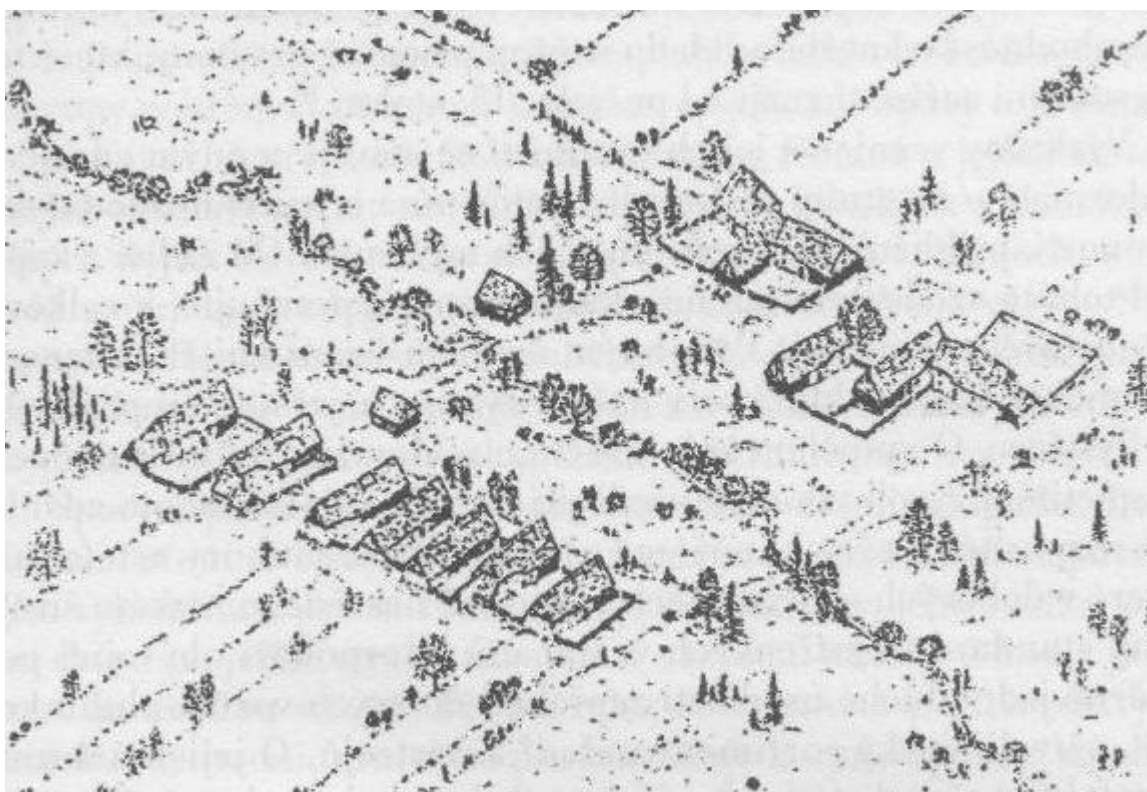
Obr. 13. Dolní Hradský rybník

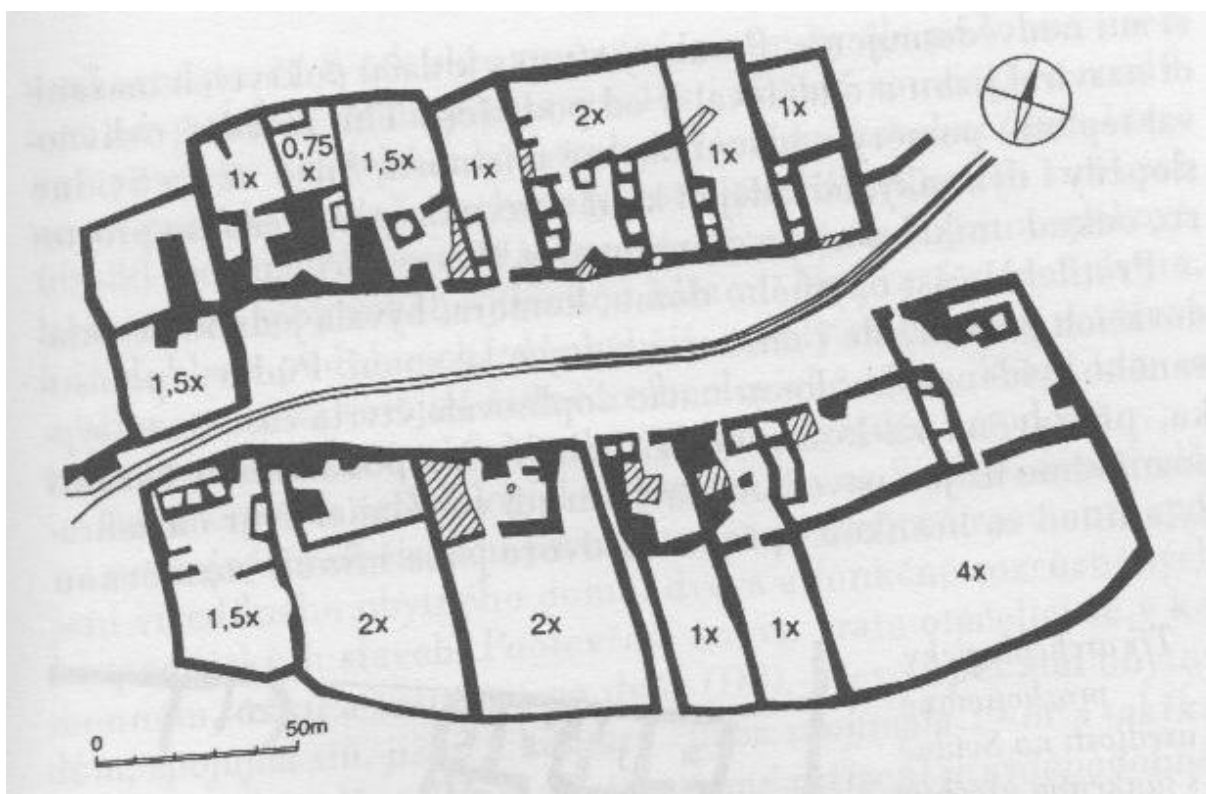
Obr. 14. Rybník Lazna při západu slunce

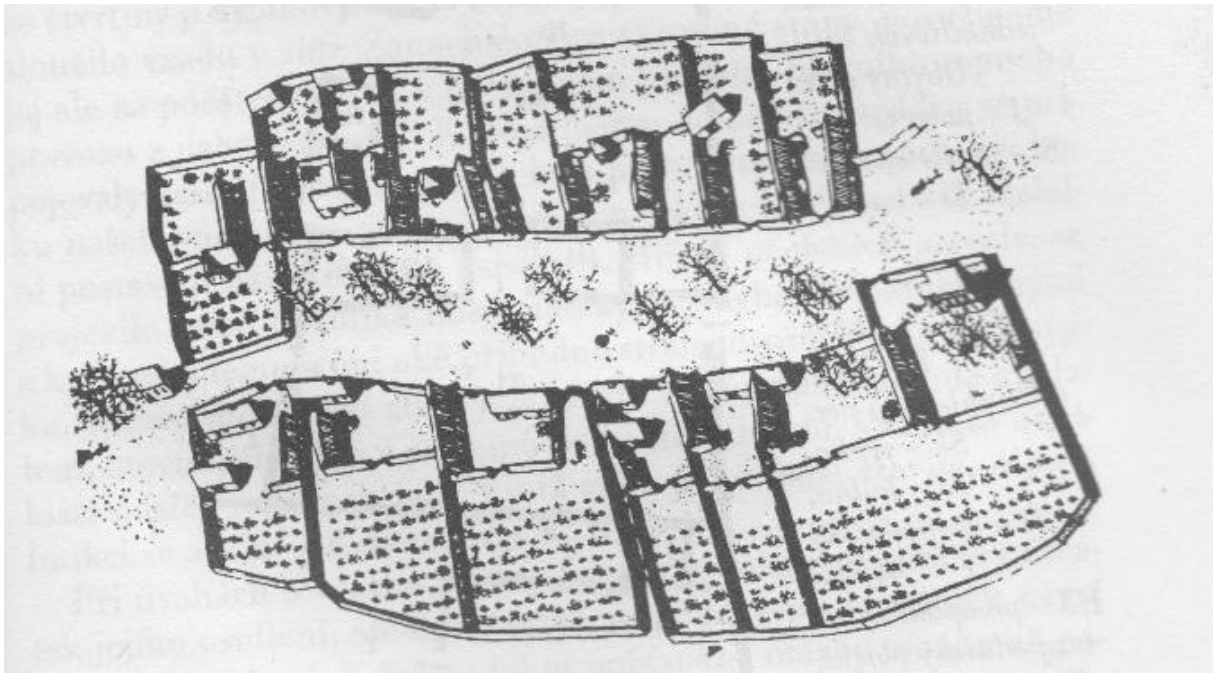
Obr. 15. Hráz rybníka Lazny, kde stával mlýn

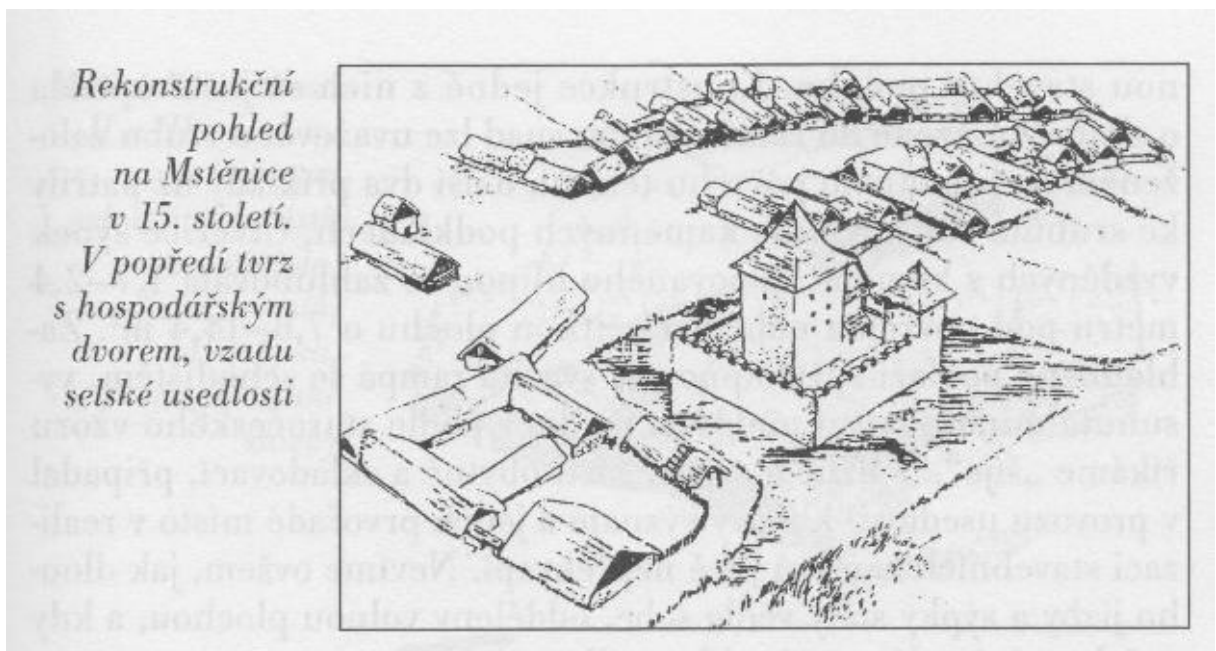
Obr. 16. Středověká vesnice Pfaffenschlag

Obr. 17. Dvouřadový půdorys vesnice na příkladu zaniklé středověké vesnice Svídny

Obr. 18. Dvouřadový půdorys vesnice na příkladu zaniklé středověké vesnice Svídny

Obr. 19. Středověká vesnice s tvrzí

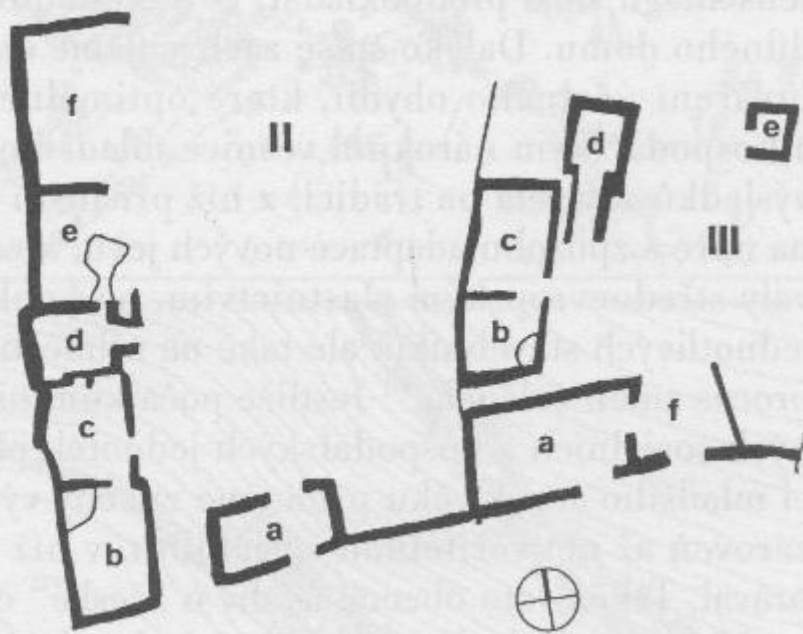
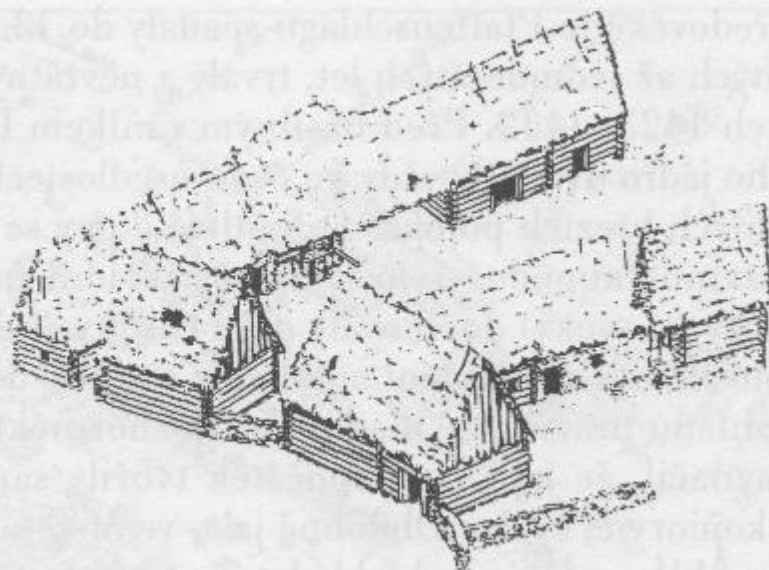

Obr. 20. Detail městečka Ledenice s kostelem z mapy schwarzenberského panství z roku 1684

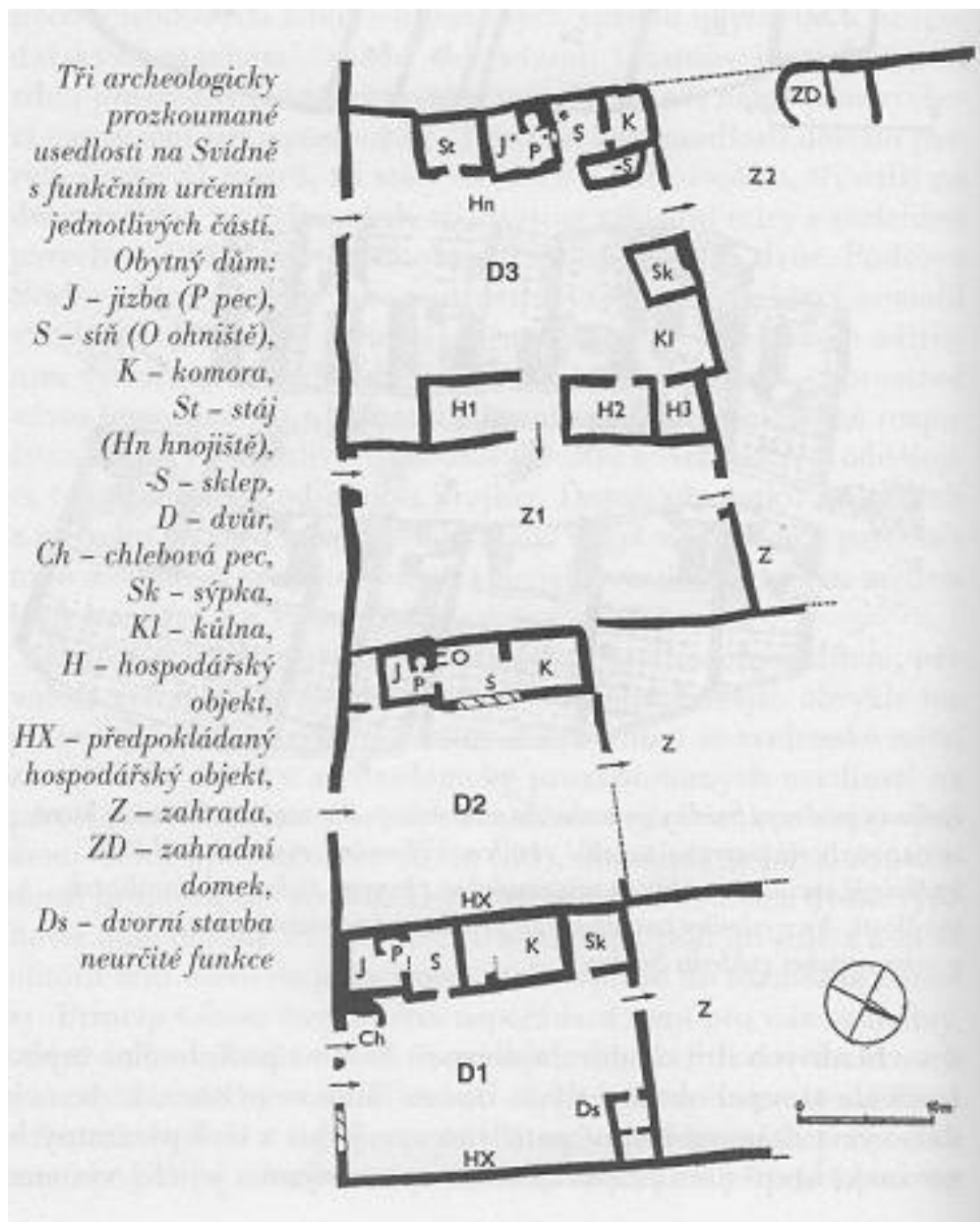

Obr. 21. Detail městečka Ledenice z mapy schwarzenberského panství od J. Stránského z roku 1705.

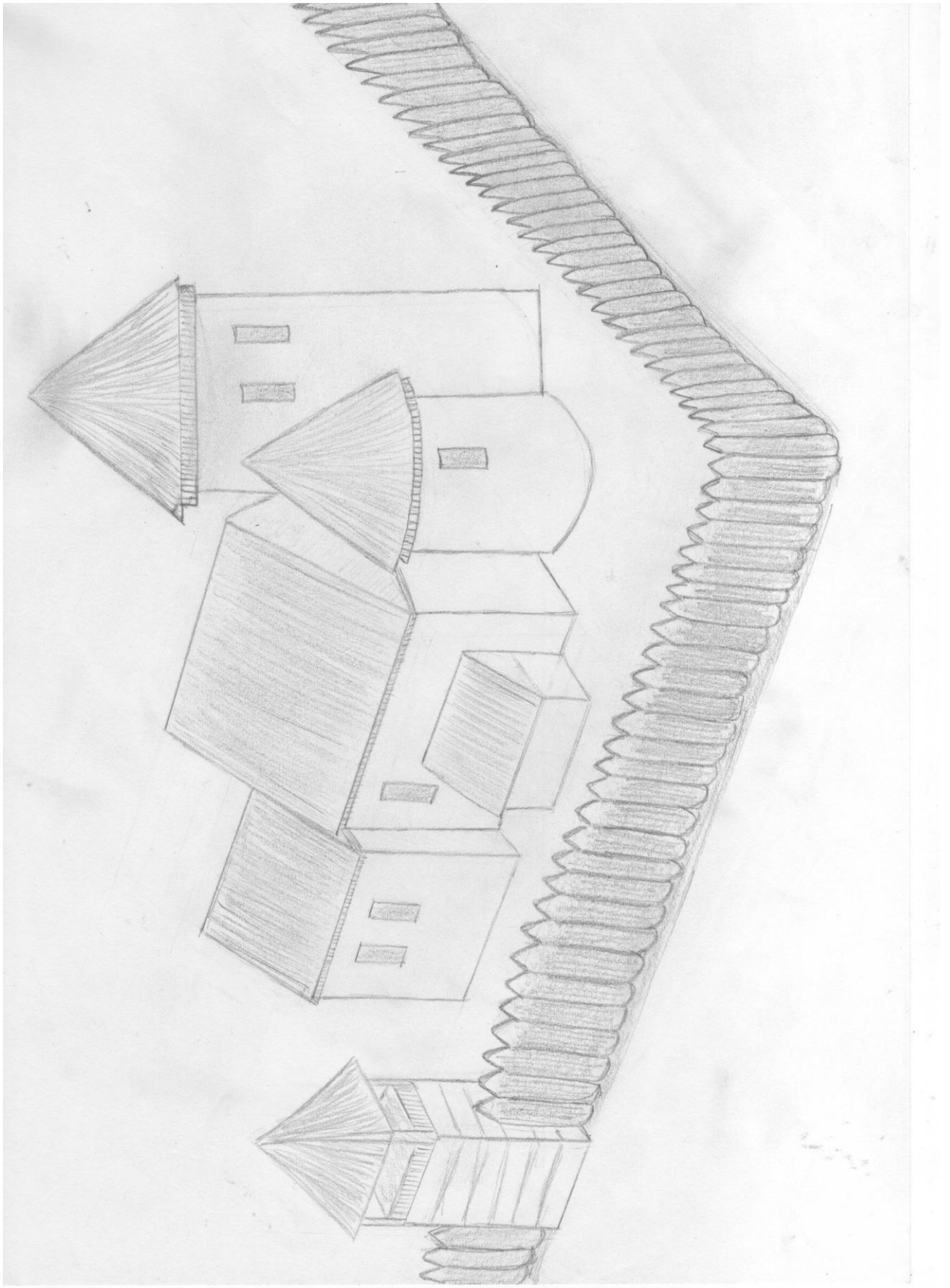
*Mstěnické usedlosti
II a III s funkční
interpretací
jednotlivých částí:
a – stodola,
b – jizba, c – síň,
d – sýpka,
e, f – hospodářské
stavby*

Obr. 22. Podoba středověkých stavení

Obr. 23. Funkční rozdělení obytných domů a hospodářských staveb

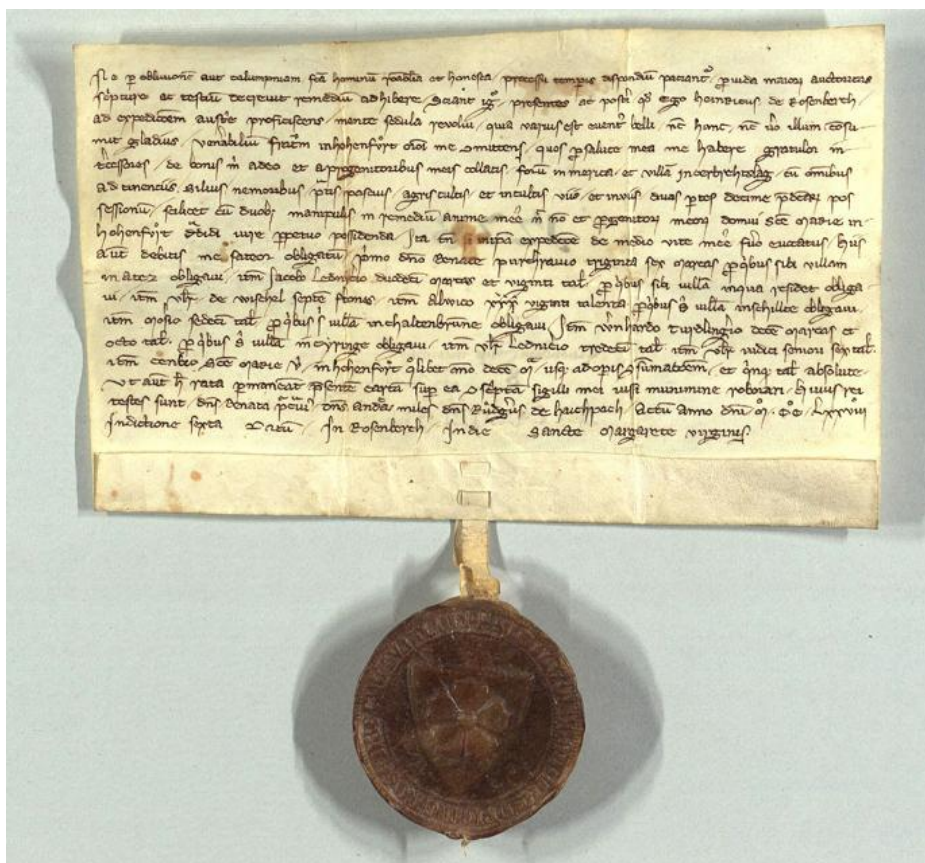
Obr. 24. Rekonstrukce možné podoby hradu

Obr. 25. Úvozová cesta na hrad

Obr. 26. Úvozová cesta na hrad 2

Obr. 27. Listina z 13. července 1278

Obr. 28. Dělení růží od Antonína Streera z r. 1742

Obr. 30. Pečeti Závise z Falkenštejna

Obr. 31. Pečet' Vítka z Krumlova jinak z Ledenic z r. 1290

Obr. 32. Listina z 9. května 1300

Obr. 37. Mapa archeologických výzkumů provedených na katastru městyse Lednice

- Mohylník na Vápenickém kopci
- Intravilán zaniklého hradu
- Náměstí (dům čp. 86)

Lokalita	X	Y	PIAN	Rok výzkumu
Intravilan, zaniklý hrad	-1172129,35	-745589,41	3	1975
Kraj Vápenic	-1173943,03	-744082,49	2	1975 - 1976
Vápenický kopec	-1174193,11	-745849,98	3	1860, 1984, 1985
Lednice čp. 86	-1172132,32	-745932,70	1	1985
Zaniklý hrad	-1172154,66	-745552,38	1	2007

Obr. 38. Tabulka nálezů

Obr. 39. Kostel sv. Vavřince

Obr. 40. Zaklenutí kněžiště

Obr. 41. Sedlový portálek při pohledu ze sakristie

Obr. 42 Zazděné gotické okno

Obr. 43. Terčíkový svorník

Obr. 44. Žulová křtitelnice

Obr. 45. Detail reliéfu

Obr. 46. Oplakávání z Ledenic

Obr. 47. Dům „U Králů“ (vpravo) před 100 lety

48. Středověké aquamanile